NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13210

SORKE

Joseph Opatoshu

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

קינדערפֿריינד

י. אָפּאַטאָשו

שרהקע

נומער 4 39/1938 רטער יאָרגאַנג	„קינדערפֿריינד“, ווארשע	א

פון דוד סעלצער׳ס

ביכער־שראַנק

י. אָפּאַטאָשו

שרהקע

YIVO INSTITUTE
51474

פאַרלאַג „קינדערפריינד", וואַרשע 1938

J. OPATOSZU

SORKE

„Kinder-Frajnd" Warszawa 1938

זעצעריי ה. גלאַנץ מוראַנאָווסקע 28 וו. 25

Druk. „Renoma" Warszawa

קאפיטל 1

אַליין אין וואַלד

שרהקע איז געוואַקסן אין וואַלד אַליין, כמעט אָן חברטעס. מאַריאַנע, דעם לעשניקס ווײַב, האָט שרהקען מיטגענומען קלויבן יאַגדעס, שוואָמען, פאַרקראָכן מיט איר אויף דער לאַנקע, נישט ווײַט פון דער ווײַסל, וווּ זייערע קי האָבן זיך געפאַשעט.

שרהקע איז געזעסן, געריסן פעלדבלומען און געהערט ווי מאַריאַנע דערציילט וועגן דעם אַלטן מילנער, וואָס געפינט זיך אין דער װינטמיל, ווי דער מילנער קען אַרויספירן די שטיינער און זיי לויפן אים נאָך ווי געטרײַע הינט, ווי דער מילנער האָט אַ פלייט און אַז ער וויל, גייט ער אין פעלד אַרײַן, זעצט זיך אַוועק, נעמט שפּילן און מחנותווײַז באַווײַזן זיך פעלדמײַז, רינגלען אים אַרום, דרייען מיט די עקן און אַז ער הערט אויף צו שפּילן, באַהאַלטן זיי זיך אין די נאָרעס.

זוניקע פליטערלעך האָבן געגלעט, געקושט, זיך פאַרקליבן אין די פאַרזשמורעטע אויגן — האָט שרהקע אַריבערגעוואָרפן אַ פאַסמע שוואַרצע האָר, נישט געקענט מער אײַנזיצן, גענומען בײַ מאַריאַנען אַ שטיקל ברויט און געגאַנגען צו די וועלשענע ביימער. זי האָט ליב געהאַט צו קוקן, ווי די װעוויריקעס שפּרינגען פון צווײַג צו צווײַג. זי האָט זיי געוואָרפן קרישקעס און די װעוויריקעס האָבן שרהקען אַרומגערינגלט, געגעסן פון אירע הענט אַרויס.

די קליינע שרהקע איז געשטאַנען מיטן צעשפּרייטן פאַר־

טעכל אַ פרישע, מיט רויטע פעדעמלעך אין די בלאַסע באַקן און אַרום איר זענען געשפּרונגען גאָלדענע וועוויריקעס, גע־שפּרונגען, זיך געשטעלט אויף די הינטערשטע פיסלעך, פאַר־ריסן די לאַנגע, האָריקע עקן, געקוקט, אײַנגעקוועטשט די שנע־בעלעך און געשמעקט.

און אַז זי האָט צעטײלט דאָס גאַנצע ברויט, האָט זי אַראָפּגעלאָזט דאָס פאַרטעכל, געשטאַנען נאָך אַ ווײַלע, אַ פּאַטש געטון מיט די הענטלעך:

— נישטאָ מער! וואַרט, מאָרגן וועל איך ווידער קומען!

זי האָט זיך געשלעפּט איבערן וואַלד.

אַ האָז מיט אַ פּאָר אויפגעשטעלטע אויערן איז געזעסן אויף די הינטערשטע פיסלעך, ווי אַן אויסגעהאַקטער און גע־קוקט אין הימל אַרײַן. ער האָט דערזען שרהקען, זיך אַפּנים דערשראָקן, אומגעלייגט די אויערן און געמאַכט פיס.

שרהקע איז געבליבן שטיין, אַרײַנגעלייגט אַ פינגער אין מויל, זיך פאַרטראַכט און געגאַנגען ווײַטער.

אויפן וועג האָט זי געקליבן רויטע יאַגדעס. זי האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ אַ יונג ביימל און עס דרייסט אַ שאָקל געטון:

— דו ווייסט, כ'בין דעם שרײַבערס טאָכטער?

— דו ווילסט מיר נישט ענטפערן?

— נאַרעלע, אַז כ'וועל בייז, בעט איך מײַן טאַטן, האַקט מען דיך אויס!

— מײַן טאַטע וועט מיך נישט פאָלגן?

— ער וועט מיך יאָ פאָלגן! ער האָט מיך אַזוי ליב — ב — — — אַלע בײַנאַכט נעמט ער מיך אין בעט אַרײַן און דערציילט מיר אַזוינע שיינע מעשות און דיך נישט, אַ בע! דיך נישט — — — דו וויינסט? זויין נישט, כ'וועל אים נישט זאָגן. אָסור! כ'וועל אַלע טאָג צו דיר קומען. מיר וועלן זײַן חבר, כ'וועל דיר אַלץ דערציילן, אַלץ, גוט? כ'האָב אַזאַ שיינע ליאַלקע מיט זײַדענע קליידער. אַז מען גיט איר אַ קוועטש, רעדט זי.

— גלייבסט נישט? יאָ, גלייב. מײַן טאַטע זאָגט, כ׳זאָג קיין מאָל קיין ליגן נישט!

— פאַר וואָס שווײַגסטו? גיי, ביסט אַ שלעכטער! כ׳האָב פײַנט שלעכטע! כ׳וועל מיט דיר אייביק זײַן ברוגז, אייביק!

און אַן אָנגעכמורעטע האָט זיך שרהקע געשלעפּט איי־בערן וואַלד, ביז זי איז פאַרקראָכן אויפן בערגל, ווו דער וויאַטראַק איז געשטאַנען. דעם וויאַטראַק האָט שרהקע זייער ליב געהאַט. פיל מאָל האָט זיך איר געדאַכט, אַז דער וויאַט־ראַק איז אַן אַלטער גיבור, שטייט אויפן בערגל, מיט דעם גרויסן פאַרשימלטן היטל און פאַרטרײַבט פון זיי אַלע וואַלד־גזלנים.

דער אַלטער וויאַטראַק איז אַ גוטער, נאָר מען דאַרף אים נישט ברענגען אין כּעס אַרײַן. אַז מען ברענגט אים אין כּעס, נעמט ער וואָיען, פײַפן און דרייט מיט די פליגלען אַן אויפ־הער. און טאַקע פאַר אַ יאָרן איז דאָס יונגע ביקל מיטן איי־גנעם האָרן אַרויס פון שטאָל, אויסגעהאַקט דאָס פענצטער, גע־נומען איבערקערן דעם גאַנצן הויף. דאָס ביקל איז באַלד צו צום וויאַטראַק און מיטן גאַנצן כּוח אים אַ באָדושע געטון. דער וויאַטראַק האָט געטון אַ שטאַרקן קרעכץ, אַ פליגל האָט זיך אויסגעבראָכן און דאָס ביקל איז אַוועקגעשלײַדערט גע־וואָרן אויף עטלעכע איילן א דערהרגעטער.

פון דעמאָלט אָן האָט זי נאָך ליבער געקריגן דעם וויאַט־ראַק. פאַרן מילנער האָט זי אפילו מורא געהאַט, נאָר זי האָט נישט געוווּסט, וואָס עס ציט זי צו אים. זי האָט איין מאָל גע־זען, ווי דער אַלטער מילנער האָט אָנגעריסן וועלשענע בלע־טער, געדרייט די בלעטער, גענומען די פליים, זיך פונאַנדערגעשפּילט — האָבן די בלעטער גענומען טאַנצן, זיך דרייען אַרום אים. שרהקע האָט נאָך מער מורא געקריגן פאַרן מילנער און אין דער זעלבער צײַט איז זי אָפטער געגאַנגען צו אים.

— גוט מאָרגן, מיקאָלײַ!

— גוט מאָרגן, שיינע פאַננע! ווו איז דער פאַן שרײַבער?

— דער טאַטע איז אין וואַלד.

— גוט, טאָכטערל!

— מיקאָלײַ, שפּיל אַ ביסל!

דער אַלטער מילנער האָט אַרויסגענומען די פליימ, בעמאַכט עטלעכע באַוועגונגען מיט די פינגער, פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס און זיך פונאַנדערגעשפּילט.

שרהקע האָט געקוקט אויפן גרויען מילנער, וואָס וווינט תמיד איינער אַליין - אויף דער ווינטמיל, האָט נישט קיינעם און ס'איז איר אומעטיק געוואָרן.

מיקאָלײַ האָט אויפגעהערט שפּילן און אַ קוש געטון שרהקען אין קעפּל.

שרהקע איז געוואָרן דרייסטער, אַרײַנגעשטעלט איר הענטל אין זײַנע זילבערנע פּאַסמעס האָר:

— האָסט נישט מורא דאָ אַליין צו זײַן? אַפילו בײַ נאַכט אויך נישט?

— פאַר וועמען זאָל איך מורא האָבן, קינד מײַנס?

— ברײַנע זאָגט, אַז בײַ נאַכט טאַנצן אַרום אויפן וויאַטראַק טײַוואָלים. און דו האָסט נישט מורא? ווי זעט אויס אַ טײַוול?

מיקאָלײַ האָט געשמייכלט.

— ווי אַ ציגײַנער נאָר מיט אַן עק.

— יאָ, יאָ, — האָט שרהקע זיך געפרייט. — איך האָב אַ מאָל געזען, ווי אַ קליין ציגײַנערל האָט זיך געגליטשט אַ באָרוועסער אויפן אײַז. ער האָט געהאַלטן די הענטלעך אין די קעשענעס, זיך געגליטשט און צוגעפײַפט, און אַז ער האָט געזען, ווי איך קוק אים אָן, האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט און מיר אויסגעבלעקט אַ צונג. מיקאָלײַ, אמת ער איז אַ טײַוול?

— אַ קליין טײַוועלע, — האָט זיך מיקאָלײַ צעלאַכט.

שרהקע איז אַראָפּ פון וויאַטראַק, געזשמורעט פון צופיל ליכט מיט די אויגן און געגאַנגען מיט דער לאָנקע.

די ווײַסל האָט זיך געצונדן אונטער דער צעפּלאָמטער זון, זיך געוויגט ווי א ברילאַנטענער שפּיגל, אָפּגעשפּיגלט די גרינע לאַנקעס — איז די ווײַסל פון ביידע זײַטן גרין געוואָרן. און באַרג אַרויף, וווּ די ווײַסל האָט זיך געשפּאָלטן אין צווייען, מיטגעריסן, צעדריוולטע, זילבערנע סטענגעס און געפּאָלן מיט א געפּילדער אויף שפּיציקע מיט גרינעם מאָך באַוואַקסענע סקאַלעס — איז אויסגעוואַקסן וואַנדעס קריסטאַלענער פּאַלאַץ.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווײַסל, מיט די גאָלדענע האָר, מיטן בלויען קלייד ווי דער ים, האָט געבלענדט די אויגן, געגלעט און געוואָרעמט ווי א שטראַל, זיך פאַרגנבעט אונטערן האַרץ און געוועקט, גערופן אין פּאַלאַץ אַרײַן, גערופן צו די שוואַרצע סקאַלעס — האָט שרהקע דערזען די מוטער אַזאַ יונגע, א וואַסערדיקע, געשלייערט אין שבתדיקע טערקישע שאַלטיכער.

— קום טאָכטערשי, קום צו דײַן מאַמעשי! שלעכטע מענטשן האָבן דיך פון מיר צוגענומען, טאָכטערשי! קום צו דײַן מאַמעשי! — האָט די ווײַסל גערופן, פאַרנאַרט צו זיך.

און טיף פון וואַלד אַרויס זענען שטראַלן באַפּאַלן שרהקען, זי גענומען קושן, צינדן אירע בלאַסע באַקן — האָט זי פאַרזשמורעט די אויגן, אײַנגעקאָרטשעט דאָס קעפּל און פאַרשוונדן צווישן די ביימער.

— וווּ גייסטו, טאָכטערשי? — איז מרדכי איר אנטקעגן געקומען מיט צעשפּרייטע הענט.

דער פאָטער האָט זי אויפגעהויבן, זיך אײַנגעקוקט אין אירע שוואַרצע אויגן, אַז שרהקע האָט אַזש מורא געקריגן, זי צוגעדריקט א ווײַלע צו זײַן ברוסט און א פאַרטראַכטער גענומען גיין מיט איר אַהיים.

די ביימער, איינס בײַ איינס געקליבענע, ווי די ריזן, מיט קרוינען אויף די קעפּ, האָבן געטראָגן סודות אויף הונדערט שלעסער. ווינטער אין די לאַנגע אָוונטן, ווען די העקערס זענען אַוועק פון וואַלד, האָבן יונגע ביימער זיך געטוליעט צו די אַלטע. די אַלטע ביימער האָבן צעעפנט די פאַר-

ראָסטעטע שלעסער און דערציילט וועגן וואַנדען, דער קייסערין פון דער ווײַסל, וועגן די אַלטע רעמבעס, צו וועלכע די הע־קערס האָבן תּפילה געטון, וועגן דעם ערשטן ישוב אַרום דעם „אַלשינעס", ווו מרדכיס עלטער־זיידע האָט פאַרטריבן מיט אַ שם־המפורש די רוחות פון וואַלד, וועגן מרדכיס געהאָנגענעם טאַטן, וואָס האָט געטריַי געדינט פוילן.

מרדכיס זיידע איז געווען שרײַבער אין ליפּאָווצער וואַלד. דאָרט איז זײַן טאַטע געבוירן געוואָרן, זיך אויסגעהאָדעוועט, חתונה געהאַט און פאַרנומען דעם זיידנס שטעל. דאָרט איז ער, מרדכי, געבוירן געוואָרן, זײַן קינדהייט פאַרבראַכט, גע־לערנט בײַ דעם מקובל ר' איטשע, דאָרט האָט ער זיך פאַר־ליבט אין פאַכטערס טאָכטער רחל.

מיט דער צײַט האָט ס'ווײַב אים געבוירן אַ טאָכטער און איז אין קימפּעט משוגע געוואָרן.

שרהקע איז געבוירן געוואָרן אַ בלאַסע, מיט שוואַרצע אייגעלעך, מיט שוואַרצע הערעלעך אויפן קעפּל.

איין מאָל אין אַ זוניקן נאָכמיטאָג האָבן פּויערים, וואָס האָבן געאַרבעט בײַ דער ווײַסל, אַרויסגעשלעפּט אַ מוטער מיט אַ קינד. די מוטער איז געווען אַ דערטרונקענע און שרהקען האָט מען קוים דערמונטערט.

נאָך דעם אומגליק איז מרדכי אין גאַנצן פאַרשוויגן גע־וואָרן, באַשלאָסן מער נישט חתונה צו האָבן און זיך גענומען אויסהאָדעווען דאָס מיידעלע.

קאַפּיטל 2

באַקענט זיך מיט ברוכן

שרהקע האָט זיך אָנגעטון אַ שובקע אויף פוטער, אַ וואָ־לענעם שאַל אויפן קאָפּ און ווי אַ דאָרפסמיידל איז זי אַרויס מיט דער אַלטער דינסט ברײַנע אויפן גאַניק, וואָס געפינט זיך פאַר זייער הויז.

דער פּאַטער איז שוין געזעסן אין אַ טיפן שליטן, געשפּאַנט אין צוויי צוגאָווע פערד. די פיס זענען געווען באַדעקט מיט אַ פוטערנעם קאָץ און ער האָט געוואַרט אויף שרהקען.

דער ווײַסזילבערנער שניי האָט מיט אַ מאָל אָפּגעגאָסן שרהקען מיט אַזוי פיל ליכט, אַז זי האָט געמוזט פאַרמאַכן אויף אַ ווײַלע די אויגן. שרהקע האָט דערפילט, ווי דער פראָסט קנײַפּט די באַק, פידלט אונטער די פיס — איז זי לעבעדיקער געוואָרן. זי האָט גיך געכאַפּט צוויי הענטלעך מיט שניי, עס גוט אײַנגעקוועטשט, זיך אַרומגעקוקט און, דער-זעענדיק ווי דער לעשניק גייט אַרויס פון שטאַל אין דעם וואַטענעם „סוקמאַן", מיט אַ בײַטש אין דער האַנט — האָט זי אַ געשריי געטון:

— וואַצעק, כאַפּ!

דער לעשניק האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ, און די קויל שניי האָט זיך צעלייגט אויף זײַן פּנים.

וואַצעק האָט זיך צעלאַכט, גיך געכאַפּט שרהקען, גע-וואָלט אויסצײַבן אויפן שניי און זי גלײַך אַוועקגעזעצט אויפן שליטן.

די אַלטע בריינע האָט זי גוט אַרומגעדעקט, זיך צעקושט, אָנגעזאָגט מרדכין, ער זאָל אַכטונג טון אויפן קינד — און די פערד האָבן לײַכט גערירט פון אָרט.

אַ לענגערע צײַט זענען זיי געפאָרן און געשוויגן. מרדכי איז געווען פאַרטיפט אין זײַנע געשעפטן, און שרהקע האָט זיך נישט געקענט אָפּרײַסן פון דעם פאַרשנייטן וואַלד, וואָס האָט זיך געטונקט און געשפּיגלט אין זונשײַן.

דער שליטן האָט זיך האַסטיק געטראָגן און שרהקע איז ווי אַ פאַרכישופטע געזעסן און געקוקט, ווי די הונדערטער אײַזליכטלעך, וואָס האָבן אַראָפּגעהאָנגען פון די הויכע, ווײַסע סאָסנעס, האָבן געבלענדט די אויגן, זיך געצונדן אין בלוי-גרין, רויט-פּאַנס, ווי געשליפענע פּריזמע-גלעזלעך בײַ זיל-בערנע הענגלײַכטער.

פון וואלד האט זיך געטראגן: — האפ! האפ!

האט מרדכי שוין נישט געקענט איינ־צן אין שליטן, געהייסן וואצעקן אויסדרייען און צופארן צום פלאץ, ווו זיינע פויערים האבן אראפגעלאזט ביימער.

קופעסוויו זענען די פויערים געווען צעווארפן איבערן וואלד. טייל האבן אראפגעלאזט ביימער, אנדערע — געזעגט קלעצער און אויפגעשטעלט האלבעקלאפטער; טייל זענען געשטאנען ביי קיניקע קארפע *), וואס האט געפלאקערט מיט א נעדיכטן רויך, און זיך געווארעמט. דער רויטער פלאם האט זיך געשפילט אין דעם זילבערנעם שניי, אפגעגאסן די פויערים מיט א קופערנעם שיין.

מיט א ווילדער הנאה האט שרהקע אפגעווארט יעדן קראך פון א געזונטן, פארצווייגטן בוים, וואס איז געפאלן, מיטרייסנדיק יונגע ביימלעך, אונטער די פויערישע קולות — האפ, האפ! — טיף אין שניי אריין.

שרהקען האט זיך געדאכט, אז די געזונטע פויערים מיט די פוטערנע היטלען, מיט די קאלירטע גארטלען ארום די שפעסטע פעלצלעך, מיט די שארפע, בלאנקע העק אין זייערע הענט — דאס איז א באנדע גזלנים. איר פאטער, דער פירער פון דער באנדע, לויפט פון איין קופע צו דער צווייטער, זיין לאנגע בארד טיילט זיך אויף צוויי, און רעדט, שרייט... די גזלנים ווארפן זיך אויפן וואלד מיט בלאנקע העק און זעגן. אט לויפן אכט יונגע פויערים מיט שארפע העק, מיט זעגן, שטריק און דרענגער צו א געזונטן, פארצווייגטן דעמב. די פויערים פארציען די גארטלען און מיט א קרעכץ נעמט זיך די זעג איינבייסן מיט אירע ציין אין איין זייט פון בוים, פון דער צווייטער — ארבעטן צוויי העק צום טאקט. מען פארוארפט שטריק, מען שפארט אונטער דרענגער, די פויערים רוקן זיך אפ, די אויגן גלאנצן מיט א קאלטן פייער.

---

*) אויסגעבראכענע ווארצלען פון אן אויסגעהאקטן בוים.

שרהקע האָט געזען, ווי דער דעמב שטייט שטייף, טוט זיך קיין ריר, כאָטש ער ווייסט, אַז באַלד איז נאָך אים, נאָר נאָכגעבן וויל ער נישט. זי האָט גרויס חשק געהאַט צוצוגיין צו די פויערים און זאָגן:

— וואָס אַנטלויפט איר, וואָס? אַכט אויף איינעם! אַז איר גנבעט זיך אונטער, בינדט אים מיט שטריק און איצט אַנטלויפט איר? שעמט אײַך!

— טראַ-ראַך!

דער אַלטער דעמב האָט זיך אַ צי געטון, ווי גרויס ער איז געווען, געפּאַלן מיט אַ קראַך פון אַ ווײַטן דונער.

מרדכי איז אַרײַנגעשפּרונגען אין שליטן אַ פריילעכער, זיך גוט צוגעדעקט, צוגעטוליעט צו זיך שרהקען.

— איצט פאָרן מיר גלײַך אין שטאָט אַרײַן, צו דער מומע גיטל!

די פערד, אַרויסקומענדיק אויפן שאָסיי, האָבן זיך פונאַנדערגעטראָגן ווילד, אויפהייבנדיק גאַנצע וואָלקנס שטעכיקע שנייעלעך. דער וואַלד האָט אַלץ געקרעכצט — האָפּ, האָפּ! — איז שרהקען אומעטיק געוואָרן. זי האָט אָנגעשפּאַרט איר קעפּל אויפן פּאָטערס ברוסט און זיך פאַרטראַכט.

— שרהקע, שלאָפסט?

— ניין, טאַטעשי! וואָס איז?

— גאָר נישט!

אין דער מיט פון אַ פאַרפרוירן וואַסער, אויף אַ בערגל, איז געשטאַנען אַ זעקסוועגטיקע געבײַדע, מיט צוויי ריזיק הויכע, קײַלעכדיקע טורעמס. די גאַנצע געבײַדע איז געווען באַשאָטן מיט שניי, פון אונטער וועלכן עס האָבן אַרויס-געשטאַרט נאַקעטע, פאַרצווײַגטעביימער.

— טאַטעשי, ווער וווינט דאָ?

— דאָס איז דאָך פּאָטאָצקיס שלאָס, קינד מײַנס. זעסט, ווען כ'בין נאָך אַ ייִנגל געווען, פלעגט דײַן זיידעשי, עליו השלום, נישט הייסן קוקן אַהינצו. דאָרט — פלעגט ער זאָגן — טאַנצן אַרום קליינע דײַטשלעך — שדים. וואַרט, מיר וועלן

באַלד דורכפאָרן, ווען זי זעט, ווי גרויס דער שלאָס איז, ווי דיק די ווענט זענען, אַז מען קען זיך אויסדרייען מיט אַ פּאָר פערד אויף אַ וואַנט.

שרהקע האָט זיך גוט איינגעהערט, פאַרמאַכט די אויגן, צוריק אָנגעשפּאַרט דאָס קעפּל אָן פאָטערס ברוסט און זיך איינגעטוליעט.

מיט יאָרן צוריק האָט געלעבט אַ קראַקאָווער יונגע — יאַדוויגע. שיין איז יאַדוויגע געווען — געשמט איבער קרוין פּוילן און ליטע. בלינדע בעטלער מיט פאַרוואַקסענע קעפּ ווי חכמים, מיט קאַלטענעוואַטע לאַנגע בערד, מיט באַנדורעס אונטער די אָרעמס, האָבן זיך געשלעפּט איבער פּוילישע וועלדער און פעלדער, איבער פּריצישע הויפן, באַזונגען יאַדוויגעס שיינקייט.

יונג איז יאַדוויגע געווען — קוים אַכצן פרילינגס געציילט. האָט דאָס יונגוואַרג מיט אומגעדולד געוואַרט אויפן סיים, געוואָלט אָנקוקן די שיינע יאַדוויגע.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווייסל, האָט זייער געוואָלט בעטן יאַדוויגען פאַר איר זון, דעם לאַנגפּיסיקן טאַדעוש — האָט זי אים אויסגעבויט אַ פּאַלאַץ, אים געשענקט איר הערב, דעם עלטסטן פּוילישן הערב — אַ ווייסן אָדלער מיט צוויי סנאָפּעס זאַנגען — און געשיקט טאַדעושן נאָך וואַרשע אויפן סיים.

שיין איז יאַדוויגע געווען — דאָס קלענסטע גאָלדענע שיכל געטראָגן, האָט דאָס יונגוואַרג געהאַלטן אין איין שרייען „וויוואַט“, געטרונקען פאַר יאַדוויגעס געזונט.

און דער לאַנגפּיסיקער טאַדעוש, און דער קראַביע פּאָטאָצקי — די גרעסטע פּוילישע יחסנים — האָבן געבעטן יאַדוויגעס האַנט ביי אירע עלטערן.

נישט געפעלן איז יאַדוויגען דער לאַנגפּיסיקער טאַדעוש, געפעלן אין יאַדוויגען פּאָטאָצקי מיט די קריגערישע וואָנסן, איז זי געפאַלן אויף אַ קאַפּריז — ווער עס וועט איר אויפבויען אַ שענערן פּאַלאַץ, צו דעם וועט זי געהערן.

וואַנדע, די קייסערין פון דער ווײַסל, האָט אויסגעבויט אַ קרישטאָלענעם פּאַלאַץ — און טאַקע דעם לאַנגפּיסיקנס שלאָס שענער געווען.

און יאַדוויגען איז, ווי אויף צו להכעיס, געפעלן געװאָרן פּאַטאָצקיס שלאָס, געבויט פון אַכטעקיקע שטיינער און פון ווײַסלע פון אייער, האָט זי מיט אים חתונה געהאַט און געבוירן צום יאָר אַ זון.

און געשטורעמט האָט וואַנדע, צוויי מאָל אויסגעגאָסן די ווײַסל, פאַרפלייצט דערפער, אומגעבראַכט נפשות, געשווירן נקמה צו נעמען פון יאַדוויגען פאַר איר באַליידיקטן זון, דעם לאַנגפּיסיקן טאַדעוש.

אויסגעוואַקסן איז יאַדוויגעס זון — האָט זי אים אַוועקגעשיקט נאָך ווילנע לערנען.

און וואַנדע האָט נישט גערוט, ארויסגעשיקט נאָך ווילנע אַן אָפּגעברענט בראָנזן מיידל, אַ ייִדישע טאָכטער, וואָס האָט זיך מיט יאָרן צוריק באַהאַלטן בײַ וואַנדען אין פּאַלאַץ, נישט געוואָלט ווערן גראַף פּאַטאָצקיס קעפּסווײַב.

שיין זענען ייִדישע טעכטער — איז דאָס בראָנזענע מיידל, שולמית האָט זי געהייסן, אַ שיינע געװען.

געפעלן זענען דעם יונגן גראַף ייִדישע טעכטער און מער פון אַלעמען — די שוואַרצחנוודיקע שולמית.

פאַרליבט איז דער יונגער גראַף געװען, זיך געשאַרט אַרום שולמיתעס בלויען טורעם בײַ טאָג און בײַ נאַכט, און ס'האָבן אי בלומען, אי מיידלעך געלאַכט...

מגייר געווען האָט זיך דער יונגער גראַף — שולמית האָט געוואָלט זיכער זײַן אין גאַנצן. האָט דער סיים אים איבערגעגעבן צום ווילנער קלויסטער און מען האָט אים פאַרברענט.

נישט גערוט האָט וואַנדע, נקמה גענומען פאַר איר באַליידיקטן זון, דעם לאַנגפּיסיקן טאַדעוש. זי האָט זיך פאַרקליבן אין שלאָס אַרײַן מיט אירע בלויע וואַסער־מיידלעך —

אין יאָדווינע מיטן גראָף פון עגמת נפש געשטאָרבן, און דער שלאָס איז געוואָרן וויסט.

און נאַכט איין, נאַכט אויס טראָגט זיך דער יונגער גר איבער פוילישע פעלדער, רייט אויף אַ שוואַרץ צוגאָווע פערד, אַ קרוין אויפן קאָפּ, זינגט „שיר השירים" און זוכט זיין כלה, זיין שולמית.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

שרהקע האָט זיך אַ טרייסל געטון, ווי זי וואָלט אויפגעקומען פון אַ פאַרכישופטן חלום, צעפּנט דאָס מויל און געזען, ווי אַ ייִד מיט אַ פּאָר קאָסע אויגן שטעלט אָפּ די פערד. דער פאָטער האָט אַרויסגענומען צוויי קופּערנע מטבעות און באַצאָלט שלאָגבוים־געלט.

שרהקע האָט נישט צייט געהאַט אַ טראַכט צו טון, ווי דער שליטן האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ בשמים־געוועלב.

די מומע גיטל איז אַרויס אין אַ וואַטענעם קאַפּטן:

— אָ, וואָס פאַר אַ געסט! וואָס מאַכסטו, מרדכי? און דו, שרהקעלע קרוין? קום אַהער!

גיטל האָט שרהקען אַראָפּגענומען פון שליטן און זי געגומען קושן, האַלזן.

מרדכי איז באַלד אַוועק אין שטאָט אַריין הענגען געשעפטן. גיטל האָט שרהקען דערווייל אויסגעטון, באַטראַכט יעדע זאַך, געזאָגט מבינות, אויסגעשלאָגן אַן איי, אַריינגעבראַכט פרישע זעמל און געמאַכט עפּעס צו עסן.

ביים טיש איז געזעסן אַ דאַר בחורל פון אַ יאָר פערצן, מיט אַן אויסגעווייקט פּנים, האָט דערזען שרהקען און זיך פאַרגאַפט.

— וויסט, ווער דאָס איז? — האָט זיך גיטל געווענדט צו ברוכן. — דאָס איז דעם פעטער מרדכיס מיידל, שרהקע!

ברוך האָט נישט געענטפערט, עטוואָס צעמישט געוואָרן און גענומען דרייען אַ קנעפּל פון זיין אַלפּאַגן כאַלאַטל. דערווייל איז אַריין אַ קונה, און גיטל איז אַריינגעגאַנגען אין געוועלב.

א מאָדנער, — האָט שרהקע געטראַכט. — רעדט גאָר ניששט און איך האָב געמיינט, אַז ברוך איז אַזאַ פרײלעכער, אַ שטאָטיש יינגל! און אפשר שטייט אים נישט אָן צו רעדן מיט מיר?

— ברוך, — האָט שרהקע אָנגעהויבן. — דו ווייסט? כ׳האָב אַזוי דיך געוואָלט זען. דער טאַטעשי פלעגט מיר תמיד דער־ציילן, אַז דו ביסט דער בעסטער אין חדר.

שרהקע האָט געגעסן פּאַמפּלעך, דרייסט געקוקט אויף ברוכן און געוואָלט, ער זאָל עפּעס ענטפערן.

— כ׳גיי נישט מער אין חדר! — האָט ברוך געענטפערט און אויפגעהויבן די אויגן.

— פאַר וואָס?

— ווײַל קליינע חברה גייען אין חדר! און איך בין שוין בר־מיצווה.

— לערנסטו שוין אין גאַנצן נישט?

— וואָס הייסט, כ׳לערן נישט? — האָט זיך ברוך צע־לאַכט. — כ׳לערן איצט אַליין אין בית־המדרש מיט אַלע בחורים.

— וואָס לערנסטו אין בית־המדרש?

— און אַז כ׳וועל דיר זאָגן, וועסטו וויסן? ביסט דאָך אַ מיידל, — האָט ברוך געענטפערט מיט גדלות.

שרהקע האָט זיך עפּעס דערשראָקן, גלײַך ווי זי וואָלט טאַקע ערשט צום ערשטן מאָל אַ טראַכט געטון:

בין איך טאַקע אַ מיידל? — און האָט אַראָפּגעלאָזן אַ ליפּ. — דאַרף מען נישט!

באַלד האָט זי זיך פאַרגעסן:

— ברוך, פאַר וואָס קומסטו קיין מאָל נישט אין וואַלד אַרײַן?

— וואָס וועל איך דאָרט טון?

— ווייסט וואָס? זומער וועלן מיר צוזאַמען גיין אין וואַלד קלויבן יאַגדעס, שוואָמען, קריכן אויף די ביימער, אַרויסנעמען פון די נעסטן פייגל. אַז נישט, וועלן מיר נעמען

די לאָדקע און פאָרן אויף דער חיַסל. איך פאָר אַזוי גוט! כ'שווים אויך, דו ווייסט? און דו שוויכסט?

— יאָ, — האָט ברוך געענטפערט און נישט דרייסט געקוקט אויף שרהקען.

ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערפילט אַזוי נאָענט צו איר, געוואָלט דערציילן, ווי ער שפרינגט אַראָפּ פון בײַדל, מאַכט אַ גורעק איבער פינף מינוט, גייט אַ „בואי־בשלום״, וואַסער־טריט, לייגט קלאַפּטער אָן אַ בלעזל — האָט ער זיך באַגעגנט מיט איר בליק, איז רויט געוואָרן און שטיל געבליבן.

— דו ווייסט, ברוך, איך רײַט אויף אַ פערד אויך! אַז דער טאַטעשי זעט, לאָזט ער נישט. נאָר ווען ער איז אין וואַלד, זעץ איך זיך אויף אָן אַ זאָטל און רײַט, ס'איז אַזוי גוט! קום אַרויס אין וואַלד אַרײַן, וועלן מיר צוזאַמען רײַטן, גוט?

גיטל איז אַרײַנגעקומען.

— ע, שרהקע, האָסט דאָך גאָר נישט געגעסן! אַלץ שטייט דאָך! עס, קינד!

— מומע, פאַר וואָס שיקט די מומע ברוכן קיין מאָל נישט אין וואַלד אַרײַן?

— ווי קען איך אים שיקן, שרהקעלע, אַז ער דאַרף לערנען? מײַן ברוך איז שוין קיין עין הרע אַ בחור. קוק! — האָט גיטל געוויזן מיט דער האַנט אויף איר זונדל.

— אַ ב — חור, — האָט שרהקע באַכגעשפּעט. — כ'בין יינגער פאַר ברוכן און פונדעסטוועגן וועל איך זיך מיט אים פּראָבירן.

ברוך האָט געקוקט אויף דער מוטער און געשמייכלט.

— קום אַהער, ברוך, לאָמיר זיך פּראָבירן! וואָס גיסטו, אַז כ'וועל דיך לייגן?

שרהקע איז גיך צוגעגאַנגען צו ברוכן, אים אַרומגע־כאַפּט, אַ גוטן טרייסל געטון און אים אויסגעצויגן אויף דער פּאָדלאָגע.

— לאָז מיך אָפּ, ס'איז נישט שיין, ס'פּאַסט פאַר אַ

שיקסע — האָט זיך ברוך צעשריגן, אַ רויטער פון שאַנדע און איז אויפגעשפרונגען...

קאַפּיטל 3

ברוך קומט צו גאַסט אין וואַלד אַרײַן

ל"ג בעומר נאָך מיטאָג, האָט זיך די בויד, וואָס גייט מיט פּאַסאַזשירן נאָך פּלאָצק, אָפּגעשטעלט אונטער ליפּאָווצער וואַלד.

לייב בעל-עגלה, אַ שווערער ייִד, מיט שווערע טריט, ווי אַן אָקס, איז אַראָפּ פון דער קעלניע, אַ טרייסל געטון ברוכן:

— נו, בחורל, שפּרינג אַרונטער!

ברוך איז אַראָפּ אַ האַלב דערשראָקענער פון וואָגן. לייב האָט אים אַראָפּגעפירט פון שאָסיי אויף אַ זאַמדיקן וועג, אים געוויזן אויף אַ גרויס, געל געפאַרבט הויז:

— זעסט דאָרט אַ הויז, אַ געלס?

— יאָ.

— דאָרט וווינט דער פעטער מרדכי! גיי גלײַך, האָב קיין מורא! — האָט לייב געזאָגט און זיך אומגעקערט.

ברוך איז געבליבן שטיין אין זײַן שוואַרץ אָלפּאַגן כאַ-לאַטל, זיך אַרומגעקוקט און נישט מיט זיכערע טריט גענומען גיין צום הויז.

אויף דער לאָנקע אין געלעגן אַ שייגעץ, אויסגעצויגן ווי אַ העכט, געמאַכט מיט די הענט און גערוקט זײַן קערפּער, ווי איינער וואָס לערנט זיך שווימען. נעבן אים איז געזעסן אַ קאָלטענוואַטער דאָרפישער הונט מיט אַ דרענגל צווישן די פיס, פויל אָפּגעטריבן מיט אַ לאַפּע די פליגן פון אונטערן אויער און געשמאַק געגענעצט. נישט ווײַט, אונטער אַ בוים, זענען געשטאַנען צוויי קי, געפרײַכט און מעלה-גרה געווען.

ברוך האָט געפילט, ווי די פיס וואַקלען זיך אים און ער האָט גענומען גיין פּאַמעלעכער.

דער שייגעץ איז אויפגעשפרונגען, באטראכט ברוכן און זיך צעלאכט:

— וווהין?

— צום שרייבער.

— גלייך! - האט דער שייגעץ א בורטשע געטון, זיך געלייגט אין דער זעלבער פאזע און ווייטער געשוויגן.

ברוך האט זיך דערפילט עטוואס לייכטער, גענומען שפרייזן גיכער און אלץ אין איינעם געווארפן בליקן צום שייגעץ, טאמער יאגט ער אים נאך.

ביי דער ווערענדע האט זיך ברוך אפגעשטעלט, ארויסגענומען זיין נאזטיכל, אפגעשטויבט די שיך מיט די גומעס אין דער זייט, זיך א טאפ געטון ביים שניפסל, וואס האט געשטעקט אין דעם ווייסן, איבערגעלייגטן קאלנער פון העמד, אפגעהוסט און ארויף אויפן טרעפל.

מרדכי איז אים אנטקעגן געקומען מיט א האלבן „קלאפטער" אין דער האנט:

— זע נאר, זע! שלום-עליכם, ברוך! וואס מאכסטו עפעס? און וואס מאכט די מאמע? קום אריין.

ברוך איז אריין פאמעלעך, עס האט זיך אים גישט געוואלט טרעפן שרהקען. אזא ווילדע, שעמט זיך גאר נישט, און וואס איר קען נאך אלץ איינפאלן דעם פעטער אין די אויגן?

— ס'קאצל קום, ברוך! אויסגעוואקסן, קיין עין-הרע, א בחור! נו, וואס מאכט די מאמע? ביסט דאך אוודאי הונגעריק? - האט די אלטע בריינע געזאגט אלץ מיט א מאל.

— ניין... — האט ברוך געענטפערט, און איז רויט געווארן.

— ע, וואס ער רעדט! ב־יינע, מאכט אים עפעס צו עסן! — האט מרדכי געשמייכלט און זיך געווענדט צו ברוכן.

— וואס איז שייך, ברוך? ס'איז דאך היינט עפעס ל"ג בעומר. און ק־עפלעך צו עסן איז דאך א מיצווה — אם אין קמח אין תורה. הא, הא! כ'שיק דיר באלד אהער שרהקען, זי

חעס זיך דאָס איין מאָל פרייען. — און מרדכי איז אַרויס פון שטוב.

די אַלטע ב־יינע האָט אַריינגעבראַכט אויף אַ ווייסן טאַץ אַ שיסל מיט קרעפּלעך, ברויט, פּוטער און קעז.

— וואַש זיך און עס.

ברוך האָט זיך געוואַשן, געמאַכט המוציא. די אַלטע האָט זיך געריבן די פינגער אָן וואַנט, נאָכגעזאָגט אָמן.

עס האָט זיך געהערט אַ שטאַרקער שפּרונג אויף דער חעראַנדע, באַלד האָט זיך געעפענט די טיר.

— דאָס גיים שרהקע, — האָט ברײנע אַ צופרידענע געזאָגט.

שרהקע איז אַריין אַ צעפּלאָמטע, די בלאַסע באַקן פאַררויטלט, און מיט אַ קורצן אָטעם האָט זי אָנגעהויבן:

— איי, גוט וואָס דו ביסט געקומען, ברוך! בין איך געלאָפן! ס'האַרץ קלאַפּט מיר!

שרהקע האָט אָנגענומען ברוכס האַנט, צוגעלייגט צו איר ברוסט:

— נאַ, זע!

ברײנע האָט באַמערקט, ווי ברוך האָט זיך פאַרלוירן.

— וואָס לאָזסטו אים נישט עסן, דו ווילדע ציג!

שרהקע האָט זיך נישט איינגעהערט, וואָס ברײנע רעדט.

— ווייסט, וווּ איך בין געווען? ביי די ציגײַנער. ביי אונדז הינטערן וואַלד וווינען ציגײַנער. דאָרט איז דאָ אַן אַלטע ציגאַנקע, האָט זי מיך אַזוי ליב! זי זאָגט, אַז איך זע אויס ווי אַ פרינצעסין, — האָט זיך שרהקע צעלאַכט אויפן קול.

— געדענק זשע, שרהקע, — האָט ברײנע געמוסרט, — גיי נישט צו די ציגײַנער! זיי וועלן דיך נאָך באַפּישופן!

— ציגײַנער זענען מכשפים! — האָט ברוך אויסגעבאָמבלט פון דער שיסל.

— איר ווייסט? — האָט שרהקע פּיידן אָנגעקוקט און געלאַכט. — ציגאַנקעס באָדן זיך נישט נאַקעט, זיי שעמען זיך

פאַר אונדז, ווײַסע — באָדן זיי זיך אין די העמדער, אויף מײַן וואָרט!

— וו׳הייסט, זיי שעמען זיך? — האָט ברײַנע זיך גע־פרעגט.

— ווײַל זיי זענען אויפן לײַב שוואַרצער, ווי אויפן פּנים. אזוי שוואַרץ. גלײַך ווי מען וואָלט זיי מיט סאַדזע אויסגעשמירט!

— אַלץ ווייס עס! — האָט ברײַנע געשמייכלט.

— אַוודאי ווייס איך! כ׳האָב זיך הײַנט געבאָדן, איך און מאַריאַנע, מיט די ציגאַנקעס צוזאַמען. איז צו מיר צוגעגאַנגען די אַלטע ציגאַנקע, מיר געגלעט די האָר און מיר אַ קוש גע־טון אין דער פּלייצע. האָסטו געדאַרפט זען, ווי מאַריאַנאַ האָט גענומען מאַכן קולות:

—אָ, הייליקע מאַריאַ, זי האָט דיך באַכישופט. דאָרט, וווּ זי האָט דיר אַ קוש געטון, וועט דיר אויסוואַקסן אַ מכּה, גרויס ווי אַן איי.

— און די ציגאַנקע? — האָט ברוך אַ נײַגעריקער גע־פרעגט.

— די ציגאַנקע? זי האָט זיך געהאַלטן אין איין צלמען: — גיי שוין, גיי! מענטש דו! וואָס דו טראַכסט אַלץ אויס! — האָט די ציגאַנקע געוויינט — גאָט זאָל היטן! ער איז דאָך אַן עדות, אַז איך האָב איר גאָר נישט געטון! כ׳האָב מײַנע אַלטע אויגן נישט געקענט אָפּרײַסן פון שרהקען! ווי שיין זי איז אין וואַסער! ווי אַ שיינע רויז! האָב איך איר אַ קוש געטון.

— און מאַריאַנע האָט געשוויגן? — האָט ברײַנע זי גע־פרעגט.

— מאַריאַנע האָט גענומען אַ טיכל בײַם — — מיט — — כ׳שעם זיך פאַר ברוכן, — האָט שרהקע קאָקעטיש געזאָגט. גע־שטאַנען אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך געישובֿט, ארומגעכאַפּט ברײַנען, איר עפּעס אײַנגערוימט אין אויער און זיך געבויגן אין דרײַען פאַר געלעכטער.

ברײַנע האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ.

— אַז אַ מיידל האָט קיין עול נישט! כ׳וועל שוין דעם

טאַטן הײַנט מאַכן אַ מי־שבּרך! ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אַז אַ ייִדישע טאָכטער זאָל זיך באָדן מיט ציגאַנקעס! און וואָס װעט זײַן, אַז עס וועט איר טאַקע אַ מכּה אויסוואַקסן?

שרהקע האָט אַרומגענומען די אַלטע ברײַנע מיט איין האַנט אַרום האַלדז און זי גענומען קושן:

— וועסט זאָגן דעם טאַטן, ברײַנע? ניטע! זאָג נישט!

— טאָ איז מען נישט אַזוי ווילד! פּאַסט דאָס פֿאַר אַזאַ גרויס מיידל ווי דו? ביסט דאָך שוין באַלד אַ כּלה־מיידל?

שרהקע האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגן און זיך צעלאַכט.

— נו, אַצינד גיי אַ ביסל אַרויס מיט ברוכן, — האָט ברײַנע שרהקען אַרומגענומען, און איר גלײַך געמאַכט די האָר. — נאָר זוים זיך נישט לאַנג און דער עיקר, זײַ נישט ווילד, הערסט?

ברוך מיט שרהקען זענען געגאַנגען אויף אַ שמאָלער סטעזשקע, וואָס פֿירט אין וואַלד אַרײַן.

— ווו וווינען די ציגײַנער? — האָט זיך ברוך געפֿרעגט.

— הינטערן וואַלד אין לײַוונטענע בײַדלעך.

— און אַז ס'רעגנט?

— אַז ס'רעגנט? דעקן זיי זיך איבער מיט פּלאַכטעס. ס'איז אַזוי גוט צו זיצן אין אַ בויד, אַז ס'רעגנט! זיי שטעלן אַוועק אין דער מיט אַ גרויסן, אײַזערנעם שאַף מיט ברענענ־דיקע קוילן, פֿאַרמאַכן די בויד אַרום און אַרום, צעלייגן דעקן מיט קישנס, ציִען זיך אויס אויף די בײַכער, און זיי שפּילן, זינגען, און דער רעגן קלאַפּט אין דער פּלאַכטע, קלאַפּט!

— און דו האָסט נישט מורא פֿאַר זיי? דו ווייסט, אַז זיי מאַכן פֿון אונדזערן אַ מענטשן אַ ציגײַנער? זיי כאַפּן קליינע קינדער, שערן אָפּ די הערעלעך, נעמען פֿון אַלטע ציגײַנער צוויי גריזע האָר, מישן דאָס אויס מיט אַ ביסל סמאָלע, זאָגן עפּעס דרײַ מאָל, און דאָס קינד ווערט אַ ציגײַנערל. זיי זענען דאָך אמתע מכשפים!

— איך האָב נישט מורא, — האָט שרהקע געענטפֿערט. — ועסט, מיקאָלײַ, אונדזער מילנער, איז אַ גרעסערער מכשף, אַז

ער וויל, רופט ער צונויף אַלע פעלדמײַז, און איך גײ צו אים יעדן טאָג אויפֿן וויאַטראַק.

— דו האָסט עס אַליין געזען? — האָט ברוך זיך גע־פרעגט.

— אַוודאי האָב איך געזען! ער האָט נאָך אָפּגעטון אַ גרעסערן כּישוף אויך!

— סאָרע כּישוף?

— מיקאָלײַ האָט זיך אַ מאָל פֿאַרליבט אין אַ שיקסע. די שיקסע האָט אים נישט געוואָלט, האָט מיקאָלײַ געכאַפּט אַ ווײַסע קאַץ מיט אַ שוואַרצן עק, זי דערהרגעט, אַרײַנגעלייגט אין אַן ערדענעם טאָפּ, און אים גוט אַרומגעקלעפּט מיט ליים. ער האָט צעלייגט אַ פֿײַער אין מיטן פעלד און געלאָזט די קאַץ קאָכן דרײַ טעג און דרײַ נעכט. אין דער זעלבער צײַט איז מיקאָלײַ אַוועק צו דער שיקסע, אײַנגעשמירט מיט געקעכטס דאָס טויער מיט די לאָדן, ווו זי האָט געוווינט, און נאָך אין דער זעל־בער נאַכט איז די שיקסע צו אים געקומען אויפֿן וויאַטראַק.

ברוך איז געווען אַזוי פֿאַרטיפֿט אין דער מעשה, אַז ער האָט נישט באַמערקט, ווי זיי זענען אַרויף אויף אַ הויכן באַרג.

פֿון אונטן האָבן זיך געצויגן ברייטע, גרינע לאָנקעס, דורכגעוועבט מיט ווײַסע און בלויע בלומען. אין מיטן דער לאָנקע איז געשפּרונגען אַ געפּענטעטע פֿערד. דערנעבן איז אַרומגעלאָפֿן אַ יונג זשרעבעקל. דאָס זשרעבעקל האָט זיך אָפּ־געשטעלט, שטאָלץ פֿאַרריסן דאָס קעפּל, אויפֿגעשטעלט דעם קורצן עק, אַ קלאַפּ געטון מיט די הינטערשטע קאָפּיטעס, זיך צעהירזשעט, אַפּערגעוואָרפֿן מיט אַ מאָל אין דער לופֿט די פֿע־דערשטע און הינטערשטע פֿיס, און זיך פֿונאַנדערגעטראָגן אי־בערן פֿעלד אין דער פֿאָרם פֿון אַ האַלבן קרײַז.

— ווילסט זען, ווי איך רײַט? — האָט שרהקע זיך גע־ווענדט צו ברוכן און אים אָנגענומען פֿאַר אַ האַנט. — קום אַראָפּ!

זיי האָבן זיך געהאַלטן פֿאַר די הענט און זענען גע־לאָפֿן באַרג אַראָפּ.

— אַט אַזוי זעצט מען זיך אויף אַ פערד, — האָט שרהקע חנילעריש געזאָגט. — מיט דער לינקער האַנט נעמט מען זיך אָן פאַר דער גריווע, די רעכטע לייגט מען דאָ אַהער און מען טוט זיך אַט אַזוי אַ הייב, זעסט ?

שרהקע האָט בשעת־מעשה אַ הייב געטון איר קערפּער, דער לאַנגער צאָפּ איז זיך צעפלויגן. זי איז געבליבן זיצן אויפן פערד און אירע ווײַסע ציין, ווי פרישער ווײַסער קעז, האָבן געלאַכט.

— אַצינד פּראָביר דו ! — האָט שרהקע געזאָגט און איז אַרונטער פון פערד.

ברוך האָט זיך געשראָקן. זיך געשעמט פאַר שרהקען, איז צוגעגאַנגען צום פערד און זיך אַ הייב געטון — נאָר עס הייבט זיך נישט.

— ס׳מאַכט נישט, ברוך! ס׳ערשטע מאָל האָב איך אויך נישט געקענט, — האָט אים שרהקע בארויִקט. — וואַרט, כ׳וועל דיר העלפן.

זי האָט אים אונטערגעהויבן אַ פוס, און ברוך איז אַרויף אויפן פערד, זיך געהאַלטן פעסט מיט ביידע הענט, און נאַריש געשמייכלט.

שרהקע האָט פונאַנדערגעפּענטעט דאָס פערד, געמאַכט פון שטריק אַ צײַמל, זיך אַרויפגעכאַפּט הינטער ברוכן, אים אַרומגענומען מיט ביידע הענט, און אַ פײַף געטון. דאָס פערד האָט זיך גערירט פון אָרט. שרהקע האָט עס אַ קיצל געטון מיטן שוך, און דאָס פערד האָט גענומען גיין גיכער.

ברוך האָט געפילט, ווי שרהקעס קערפּער ברענט אים. ער האָט טיפער אײַנגעגראָבן זײַנע הענט אין דער גריווע און האָט זיך אַלץ מער געבויגן צום פערדס קאָפּ. ער האָט מיט אַ מאָל דערפילט, ווי עס נעמט אים שווינדלען פאַר די אויגן. אַז אַט, אַט פאַלט ער אַרונטער.

שרהקע האָט זיך צעלאַכט, און גענומען יאָגן דאָס פערד נאָך שטאַרקער.

ברוך האָט דערפילט. ווי אַלץ אַרום אים דרייט זיך

כאָדאָראָם, האָט ער אָפּגעלאָזט די הענט, פאַרלוירן דעם גלײַכ-געוויכט און ארויסגעלאָזט אַ קוויטש.

שרהקע האָט אָפּגעשטעלט דאָס פערד און אַרונטער-געשפרונגען.

ברוך איז געווען בלייך, די צעשראָקענע אויגן גרויס, זיך געשפּאַרט פון קאָפּ אַרויס.

שרהקע האָט אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט:

– ביסט בייז, ברוך?

– ניין... נאָר ס'ערשטע מאָל... און דו יאָגסט אַזוי ס'פערד, כ'וויס ... דער קאָפּ האָט מיר גענומען דרייען...

שרהקע האָט געפּענטעט דאָס פערד, און זיך געלאָזט מיט ברוכן אין וואַלד אַרײַן.

דער וואַלד האָט גערוישט און מיד געמאַכט. דער טיפער הימל האָט געבלענדט די אויגן, זיך געפּאַלדעווועט, ווי בלויע דורכזיכטיקע שטיקער זײַדנס, באַשפּריצט דאָ און דאָרט מיט בלייכע זילבערנע שטויבלעך.

ברוך האָט דעם גאַנצן וועג קיין אויג נישט אַראָפּ-גענומען פון שרהקען, געזען ווי אירע באַקן רויטלען זיך, ווי אַ פּאַסמע שוואַרצע האָר איז צעפּאַלן איבערן שטערן, און ווי דער דיקער לאַנגער צאָפּ הייבט זיך, בייגט זיך — און ער האָט חשק געקראָגן צו נעמען דעם צאָפּ אין דער האַנט אַרײַן, אים כאָטש אָנרירן. און אים האָט זיך געדוכט, אַז שרהקע איז אַ בת מלכה, ער אַ בן מלך, און זיי שפּאַצירן אין אַ גרויסן, געדיכטן וואַלד, פון וועלכן זיי וועלן קיין מאָל נישט אַרויס. דאָ וועט ער זיצן און לערנען תורה, לערנען מיט התמדה, און אַז די צײַט וועט קומען, ווען ער וועט נתגלה ווערן, וועט ער רופן שרהקען, און איר אָפּמאָלן די שענסטע קרישטאָלענע פּאַלאַצן פון מלאָכים ושרים, און דער פּאַלאַץ, וואָס וועט אים געפעלן, וועט ער פּונקט ווי ר' אָדם בעל שם גוזר זײַן, אַז דער פּאַלאַץ מיט די קנעכט און די דינער זאָל אַריבער אין וואַלד אַרײַן. ער וועט פאַרטרײַבן אַלע שדים און וואַלד-גזלנים. ער וועט...

— שרהקע, ס'זענען עפּעס דאָ אַ סך גזלנים אין וואַלד?

— אוודאי איז דאָ!

— און איר האָט נישט מורא דאָ צו וווינען?

— ניין, אונדז טשעפּען זיי נישט! זיי האָבן מורא פאַר אונדזער לעשניק. ער איז אַ גבור!

— כ'בין זיכער אָבער, אַז צו אונדזער זײַנוול קומט ער נישט!

— ווער איז זײַנוול?

— זײַנוול איז אַ פערד-גנב, און שטאַרק איז ער, ווי שמשון הגבור. מעגסט הערן. פאַר אַ יאָרן האָט אַ הינקעדיקער פויער געבראַכט אַ יונג עקסל אין שטאָט אַרײַן צו פאַרקויפן. די קצבים האָבן מיט אים נישט געקענט מושווה ווערן, איז ער געוואָרן בייז, דער פויער מיין איך, און געשריגן: „זשידעס, איר ווילט אָנקריגן די בהמה בחנם, כ'וועל זי אײַך מכות פאַרקויפן! לאָז אַפילו דער „ראַבין" אַליין קומען, און זיך אויסציִען, וועט ער עס ביליקער נישט קויפן". איז זײַנוול שטאַרק אין כעס געוואָרן. שלאָגן דעם פויער האָט ער נישט געוואָלט — אַ קאַליקע. איז ער צו צום עקסל און עס דער־לאַנגט עטלעכע מאָל מיט זיין פויסט אין קאָפּ, אַז דאָס עקסל האָט זיך באַלד אויסגעצויגן מיט די קאָפּיטעס אַרויף.

שרהקע האָט געשוויגן און געגאַנגען פאַמעלעך איבערן וואַלד.

— ברוך, ס'איז אמת, אַז מען שדכנט דיר שוין שדוכים? ברײַנע האָט מיר דערציילט, אַז דו וועסט ווערן אַ רב.

ברוך איז רויט געוואָרן, זי געוואָלט עפּעס פרעגן, האָט זיך געטראָפן מיט איר בליק, און איז שטיל געבליבן...

— עפּעס אַ שיין מיידל? אַ וואַרשעווערין?

ברוך האָט אַ קוועטש געטון מיט די פּלייצעס.

— און וועסט טאַקע ווערן אַ רב? וועסט גיין אַ גרויס שטרײַמל מיט אַזאַ אַטלעסענער קאַפּאָטע, ווי דער אַלטער רב? און וועסט פּסקנען שאלות אויך?

—

– ווען איך וועל קריגן היתר-הוראה, – האָט ברוך אַ צופרידענער געשמייכלט.

– און אַז איך וועל דיר ברענגען אַ שאלה, וועסט תמיד מאַכן כשר, אמת?

ברוך האָט זיך צעלאַכט אויפן קול און האָט פאַר גרויס שמחה אָנגעכאַפּט שרהקען פאַר דער האַנט.

שרהקע איז געשטאַנען אַ ווײַלע, אים אָנגעקוקט. דערנאָך האָט זי אַראָפּגעכאַפּט זײַן היטל, זיך אָנגעטון, און אָפּגעשפרונגען אויף עטלעכע טריט.

– נו, אַצינד כאַפּ מיך! וועסט מיך נישט כאַפּן, אַ-בע! – האָט שרהקע שטיפעריש געלאַכט און צונפטאַנצט.

ברוך האָט זי גענומען יאָגן. שרהקע איז געשפרונגען, ווי אַ יונגע סאַרנע, פון איין בוים אונטערן צווייטן, האַלטנדיק איר לאַנגען צאָפּ אין מויל. מיט אַ מאָל האָט זי זיך אָפּגעשטעלט, זיך געלאָזט כאַפּן – האָט זי ברוך אַרומגעכאַפּט מיט ביידע הענט. געבליבן שטיין, ווי אַ צעמעקעטער, נישט געוווּסט וואָס צו טון, און זיך פאַרשעמט.

שפּעט אין אָוונט האָט שרהקע אָנגענומען ברוכן פאַר דער האַנט און איז מיט אים אַהיים געגאַנגען.

אַ לײַכט ווינטל האָט געבלאָזן, זיך געטראָגן איבערן וואַלד מיט אַ רויש און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ שאַרפן באַכטיקן וואַלד-ריח.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ וואָיען, גלײַך ווי אַ משוגענער וואָלט זיך פאַרקליבן איינער אַליין אין וואַלד. ברייט צעעפנט די ווילדע אויגן, אַרויסגעשטשירעט די געלע ציין און געשריגן אין דער נאַכט אַרײַן.

ברוך האָט געפילט, ווי הענט און פיס ווערן בײַ אים אָפּגענומען, און האָט זיך פעסטער צוגעדריקט צו שרהקען.

– וואָס איז דאָס?

– אַ סאָווע שרײַט.

דאָס געשריי איז געוואָרן אַלץ נעענטער, פאַרגליווערט דאָס בלוט.

פון דער פינצטער האָבן אַרויסגעגלאָצט אַ פּאָר גרויסע, גרויע אויגן. אַ סאָווע איז געזעסן, געקוקט מיט איר פּלאַטשיק פּנים, ווי אַ טראַגעדיקע קאַץ. געעפנט דעם עטוואָס קרומלעכן פּיסק און געוואָיעט. איין לאַפּע האָט זי טיף אײַנגעגראָבן אין אַ קוסט און מיט דער צווייטער האָט זי געשטיקט אַ קליינעם האָז. דער האָז האָט זיך געוואָרפן מיט די פיסלעך, געריכן דאָס קעפּל, געצאַפּלט און געוואָרטשעט.

ברוך איז געוואָרן אַ פאַרציטערטער, געכאַפּט אַ שטיק האָלץ און געוואָלט אָפּמעסטן דער סאָווע.

– מ׳טאָר נישט, – האָט שרהקע אים אָנגעכאַפּט בײַם אָרבל. – ס׳איז אַ גרויסער חטא צו הרגנען אַ סאָווע. נאָכן טויט קומט זי אין חלום און וואָיעט אַזוי לאַנג, ביז מען ווערט משוגע.

ברוך האָט זיך דערשראָקן, אַראָפּגעלאָזט דאָס האָלץ, פעסטער אָנגענומען שרהקעס האַנט און זיי זענען געלאָפן אין שטוב אַרײַן.

קאַפּיטל 4

שרהקע לייענט „יאָסעלע"

Dי אַלטע דינסט ברײַנע איז געזעסן אויף אַ פוסבענקל, גע־שטריקט אַ זאָק און צוגעוואָרפן בעריאָזעווע העלצער אין אויוון אַרײַן. די ווײַסע קאָרע האָט זיך געקאָרטשעט, געקנאַקט, און דער אויוון האָט הימלעך געברענט, געפלאַצט פון היץ. אַ פלאַם האָט זיך אַרויסגעשפּאַרט אויף דער שטוב און אָפּגעגאָסן אַלץ מיט אַ קופּערנעם שײַן.

דורך די פענצטער האָבן אַרײַנגעקוקט פאַרשנייטע, אויס־געגראָבענע קאַרפּעס. ווי ווײַסע בערן, און האָבן אָנגעיאָגט אַ שרעק. האָבן זיך אַלע אין שטוב אָנגעהויבן טוליען, גע־

רוקט זיך אַלץ נענטער צום פונאַנדערגעברענטן קאַכל-אויוון.

מרדכי איז געלעגן אויף דער קאַנאַפּע, געפּיפּקעט אַ ציביק, זיך אײַנגעהערט, ווי שרהקע, שוין אַ מיידל פון אַ יאָר צוועלף, מיט גאָלדענע פּעדעמלעך אין די בלאַסע באַקן, לייענט דינעזאָנס „יאָסעלע“, און אין דער זעלבער צײַט האָט זיך אים געפּלאָנטערט אַ מעשה מיט אַ שטורעם, וואָס האָט דעכער אַרונטערגעריסן, זעק מיט תבואה אַרויסגעטראָגן, באַפאַלן אויפן וועג אַן אונגאַר מיט אַ גרויסן קאַסטן סחורה אויף די פּלייצעס און אים איבער דער ווײַסל אַ לעבעדיקן אַריבערגעטראָגן.

פון וואַלד איז יעדע ווײַלע אָנגעקומען אַ ווינט, מיטגעבראַכט גאַנצע פּלאַכטעס שניי און זיי אַ שלײַדער געטון אין די פענצטער.

— נישט אַנדערש, עמעצער האָט זיך אויפגעהאָנגען! — האָט די אַלטע ברײַנע אָפּגעזיפצט.

זי האָט אויסגעזוכט אין אַ טאָרבע מיט קנעפּ שרהקעס אַ מילכציינדל און עס איר געגעבן:

— נאַ, טאָכטערשי, גיב אָפּ דעם פײַער זײַנס, וועט אפשר אַ ביסל שטילער ווערן!

שרהקע האָט זיך דערפרייט מיטן ציינדל, אַרונטערגעכאַפּט דאָס אָפּענע ביכל אונטער דעם אָרעם און איז צוגעשפּרונגען צום פײַער:

— מײַזעלע, מײַזעלע, פײַערדיק מײַזעלע, נאַ דיר אַ ביינערנעם צאָן און גיב מיר אַן אײַזערנעם צאָן! — און זי האָט אַרײַנגעוואָרפן דאָס ציינדל אין דעם צעפלאַמטן אויוון.

דער ווינט האָט זיך פאַרקליבן הינטער אַ שטיק אָפּשטייענדיק בלעך, און מיט אַ פײַפערײַ גענומען האַמערן איבערן דאַך, אַז עס האָט אויסגעזען, דאָס הויז פאַלט אײַן.

שרהקע האָט געקוקט אויף ברײַנען און געלאַכט:

— אַז ס'רײַסט נאָך שטאַרקער!

די אַלטע האָט אַרומגעכאַפּט שרהקען, איר אויסגעקושט די אויגן:

— שטיפעריקע דו! לייען בעסער ווײַטער, שרהקע.

שרהקע האָט געלייענט פּאַמעלעך, אירע בלייכע באַקן האָבן זיך פאַרצויגן מיט אַ בלאַסער רויטקייט, די אויגן האָבן געגלאַנצט.

ברײַנע האָט זיך אײַנגעהערט און געטראַכט:

— אַ שוואַרצע גבורה זיי האָבן דאָס! ווי זיי שרײַבן דאָס אַלץ ריכטיק אָפּ! אַ!

שרהקע האָט געלייענט, ווי דער רבי שלאָגט יאָסעלען, ווי דער קאַנטשיק פאַלט תמיד אויף יאָסעלעס דאַרער פּלייצע. זי האָט דערפילט, ווי עס פאַרקלעמט איר אונטערן הערצל און גרויסע דורכזיכטיקע טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן.

ברײַנע האָט זיך געווישט די נאָז מיטן פאַרטעך:

— יאָ, יאָ, אַן אָרעם קינד. ס'האָט נישט, חצר עס זאָל זיך פאַר אים אָננעמען, שלאָגן אַלע, ווער עס וויל!

שרהקע האָט אויפגעהערט לייענען, אויסגעווישט די אויגן:

— טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער רבי אַזאַ שלעכטער? וואָס האָט ער געוואָלט פון יאָסעלען? פאַר וואָס האָט ער די רײַכע קינדער נישט געשלאָגן? אָ, כ'וואָלט אַזאַ רבין די אויגן אויסגעדראַפּעט! — האָט שרהקע אַ קלאַפּ געטון מיטן פויסטל אין טיש.

— ע, נאַריש קינד, ס'איז דאָך אַ מעשה! און דו נעמסט דיר צום האַרץ! — האָט מרדכי געשמייכלט.

— און דאָס טראַכט אַלץ דער שרײַבער אויס פון איי־גענעם קאָפּ? — האָט שרהקע זיך געפרעגט.

— ווי דען? דערפאַר איז ער דאָך אַ שרײַבער!

— דאָס האָט שוין איין מאָל אַ קאָפּ! — האָט די אַלטע אָפּגעזיפצט.

שרהקע האָט ווײַטער געלייענט.

מרדכי האָט עטלעכע מאָל געוואָלט צונעמען דאָס ביכל:

— תשעה־באב ווילסטו מיר מאַכן, נאַריש קינד? אַ

שרײַבער טראַכט אויס אַ מעשׂה, און זי נעמט זיך צום האַרצן! — און בשעת-מעשׂה האָט מרדכי געפּילט, ווי טרערן וואַרגן אים אין האַלדז.

— אויף מײַן וואָרט, ווי ס'איז אמת, נו, נו, — האָט די אַלטע דינסט אַרויסגעוויינט פון פאַרטעך.

— טאַטעשי, — האָט שרהקע זיך געפרעגט. — האָט מען ברוכן, די מומע גיטלס, אויך אַזוי געשלאָגן? דו זאָגסט דאָך, אַז די מומע גיטל איז אָרעם.

— גיי שוין, גיי, — האָט דער פאָטער געשטאַמלט און גענומען די שפּיץ באָרד אין מויל אַרײַן.

אין דרויסן האָט געפּײַפט דער ווינט, זיך געשפּאַרט אין אַלע ווינקלען, ווי שדים וואָלטן זיך אָפּגעריסן, געפּאַטשט גאַנצע הויפנס שניי אין פענצטער אַרײַן. דאָס פײַער האָט זיך צע־געשפּאַרט פון אויוון, זיך געריסן אין צימער אַרײַן, געצאַפּלט ווי צונגען פון פײַערדיקע שלאַנגען.

שרהקע האָט געלייענט מיט אַ ציטערדיקער שטים:

„— — יאָסעלע איז געגאַנגען עטלעכע טריט אַליין. באַלד האָבן זיך די פיסעלעך אונטערגעבראָכן און ער האָט זיך מיט די לעצטע כּוחות קוים צום פּאַרקן געשלעפּט. דאָ האָט ער זיך אַנידערגעזעצט, געמיינט אָפּרוען אַ ביסל. נאָר באַלד האָט ער זיך פאַרגעסן, ווו ער איז. פײַערדיקע רעדער האָבן זיך גענדרייט אין זײַנע אייגעלעך און, דאַכט זיך, אַזוי פינצטער אָרום אים, פונדעסטוועגן זעט ער עפּעס מענטשן, אומלעבע מאָדנע, הויכע מענטשן, מיט דרײַ נעזער, מיט פינף נעזער — — מיט אַ סך קעפּ... ער שרעקט זיך פאַר זיי, ער ציטערט, זיי ווילן אים אײַנשלינגען. נאָר אָט, דאַכט זיך, שטייט די מאַמע זײַנע, זי וויינט און גלעט אים. זי לייגט אים אין בעט, טוליעט אים, נישטאָ מער קיין מענטשן, די מאַמע אויך נישטאָ...“

דאָ האָט שרהקע אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ היסטערישן גע־וויין. מרדכי איז אויפגעשפּרונגען, געכאַפּט שרהקען אויף זײַן

שוים, זי גענומען בארויקן. און טרערן האָבן געקאַפּעט אויף זײַן לאַנגער, באָרד. ברײַנע האָט זיך אַרײַנגעשאַרט אין קיך מיט פאַרשוואָלענע אויגן. שרהקע האָט אַרומגעכאַפּט דעם טאַטער מיט דער האַנט אַרום האַלדז:

– טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער שרײַבער אַזאַ שלעכטער?

– וואָס מיינסטו, שרהקע?

– כ'מיין, טאַטעשי, דער שרײַבער האָט דאָך געקענט ענדיקן אַנדערש! ווען איך וואָלט אויסגעטראַכט אַזאַ מעשה, וואָלט איך יאָסעלען געמאַכט פאַר אַ גבור, אויף מײַן וואָרט! איך וואָלט זײַן טאַטן געזונט געמאַכט און זײַן גוטע מאַמע נישט געלאָזט שטאַרבן. גלייבסטו נישט? דערנאָך וואָלט יאָסעלע גענומען נקמה פון אַלע, פון אַלע! צומייסט פון דער גראָבער, רײַכער שיינדלי אַזאַ פּאַסקודסטווע!

מרדכי האָט געשמייכלט און אויסגעקושט שרהקען די אויגן.

– טאַטעשי, זעסט, יאָסעלעס טויטע מאַמע איז אים געקומען צו חלום... און מײַן מאַמע קומט צו מיר קיין מאָל נישט! פאַרוואָס? זי האָט מיך פײַנט? מײַן מאַמעשי איז דאָך אַזאַ גוטע געווען, וואָס? זי איז געווען אַ שיינע, טאַטעשי? ווי האָט זי אויסגעזען?

– פּונקט ווי דו, שרהקע.

שרהקע האָט צעעפנט אירע שוואַרצע אויגן, און גע-קוקט דעם טאַטער אין מויל אַרײַן:

– טאַטעשי, פאַר וואָס זאָגט ברײַנע, אַז די מאַמעשי איז געווען אַ בלאָנדע, אַז איך געראָט נישט אין דער מאַמעשי אַרײַן?

מרדכי האָט אַ טרייסל געטון מיטן קאָפּ, ווי איינער וואָס וואַכט אויף זיצנדיקערהייט פון אַ חלום.

– וואָס? ברײַנע זאָגט, דײַן מאַמע איז געווען אַ בלאָנדע? יאָ, מײַן קינד, אַ בלאָנדע, אַ בלאָנדע...

קאַפּיטל 5

די מראַזאָווסקין

שרהקע איז געזעסן איינע אַליין בײַם טיש. די ביכלעך מיט די שרײַבהעפטן זענען געווען צעוואָרפן אַרום איר. זי איז געזעסן אַ צעפּאַטלטע, דער קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן די הענט, די פינגער אויסגעשמירט מיט טינט, מעכאַניש איבער-געחזרט צום צענטן מאָל „זשע סי ז׳עמע״ און געטראַכט בשעת מעשה וועגן איר עלטער-באָבען, וואָס האָט גערעדט מיט נאַפּאָלעאָנען פראַנצויזיש. שרהקע איז געווען שטאָלץ מיט איר עלטער-באָבען, ליב געהאַט אַרומצוטראָגן מיט זיך אַ גאָלדן טאַבאַק-שקעטעלע מיט נאַפּאָלעאָנס בילד, וואָס די באָבע האָט פון אים געקראָגן אַ מתנה, און תּמיד געחלומט, אַז זי וועט עלטער ווערן, וועט זי זײַן אין פּאַריז, געפילט, אַז זי האָט אַ שײַכות מיט דער שטאָט און געווען זיכער, אַז דאָס גאָלדענע שקעטעלע וועט פאַר איר אַלע וועגן עפענען.

זי האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער, געוווּסט, אַז די מראַזאָווסקין קען יעדע מינוט אָנקומען און זי קען נאָך נישט די לעקציעס, איז זי בייז געוואָרן אויף זיך, וואָס נאַרישקייטן קריכן איר אין קאָפּ אַרײַן, זיך פאַרשטעלט מיט די הענט די אויגן און אויף דאָס נײַ אָנגעהויבן:

„זשע סי ז׳עמע, זשע־סי ז׳עמע, טי ע ז׳עמע״

זי האָט איבערגעזאָגט יעדעס וואָרט עטלעכע מאָל, באַלד צוריק פאַרגעסן, מער נישט געוווּסט, וואָס די ליפּן חזרן, געקוקט דורכן פענצטער, צי די מראַזאָווסקין פאָרט נישט אָן. און אין קאָפּ האָט זיך איר געפּלאָנטערט צעשקע קראָנענבערג, וועמען די עלטערן האָבן אַוועקגעשיקט נאָך פּאַריז אין אַ פּאַנסיאָן. שרהקע האָט רחמנות געהאַט אויף צעשקען, וואָס אירע עלטערן זענען נישט פרום, פירן זיך ווי די גוים, זיך געערגערט, וואָס זי מוז בלײַבן אין וואַלד, און אין דער זעלבער צײַט זיך פײַנט געהאַט, פאַר וואָס זי איז אין האַרצן צעשקען

מקנא. צעשקעס עלטערער ברודער, זיגמונט, איז גאָר אַ משוגענער – ער וויל צעטיילן די פויערים דעם גאַנצן מאַיאָנטעק. ער איז שוין געזעסן אויך! ברײַנע זאָגט, ער לעבט נישט שלום מיטן קייסער, פאַרשאַפט אַזוי פיל צרות זײַנע עלטערן... זי האָט אים איין מאָל בײַ נאַכט געזען בײַ זיי אין הויז. דער פאָטער איז מיט אים געבליבן אַליין. זיי האָבן לאַנג גערעדט, זיך געקאָכט, געשריגן. דער פאָטער האָט אים עפּעס נישט געהייסן טון, ער האָט געטענהט, אַז ער מוז עס טון, זי ווייסט נישט, וועגן וואָס עס האָט זיך געהאַנדלט, געדענקט נאָר, ווי זיגמונט, אַ הויכער, אַ בלאָנדער, האָט געקלאַפּט אין טיש, געשריגן. דער פאָטער האָט נישט גע-ענטפערט, געזעסן און געקײַעט די שוואַרצע באָרד, און אַז זיגמונט האָט גענומען רעדן וועגן איר געהאָנגענעם זיידן, אַזוי שטיל, אַז טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן, האָט דער פאָטער . נישט אויסגעהאַלטן, אויפגעשפּרונגען און אים איבערגעריסן:

— גענוג, גענוג, פאַניע קראָנענבערג!

ער האָט אים אָפּגעציילט אַ פּעקל מיט געלט. קראָנענ-בערג האָט זיך געזעגנט, לאַנג געדריקט דעם פאָטער די האַנט, און בײַם אַרויסגיין באַמערקט שרהקען. ער האָט זי אויפגעהויבן, און איר אַ קוש געטון אין קעפּל.

— זײַ געזונט, מיידעלע!

שפּעטער, אַז זי האָט געהערט, אַז מען האָט אים גע-כאַפּט, מען גייט אים שיסן, איז זי אַ צעטומלטע אַרײַן צום פאָטער:

— איז טאַקע אמת, אַז מען גייט קראָנענבערגן — — — ?

דער פאָטער האָט באַלד נישט געענטפערט, זיך דורכ-געגאַנגען עטלעכע מאָל דעם צימער, דערנאָך גענומען שרהקען אויף דער שויס:

— אַזאַ קליין מיידל, ווי דו, דאַרף נישט אַלץ וויסן— — — ווערסט עלטער ווערן — — — און אויב עמעצער וועט דיך פרעגן וועגן קראָנענבערגן, זאָג, דו ווייסט נישט.

— איז עס טאַקע אמת?
— וואָס, מײַן טאַכטער?
— אַז מען גייט אים שיסן?
— נישט אמת, נישט אמת.

פון דעמאָלט אָן האָט שרהקע אָנגעהויבן צו קוקן מיט חשר אויפן פּאָטער, ס׳איז איר געוואָרן קשה, געפילט, אַז ער באַהאַלט פון אַלעמען עפּעס, אָפּטער גענומען קוקן דורכן לעכל פון שלאָס אין קאַבינעט אַרײַן, ווו ער איז געזעסן און אָפּגעשלאָסענער צווישן די שווערע שענק מיט ספרים, און געשריבן שעהן נאָך אַנאַנד. וואָס האָט ער געקענט שרײַבן? און טיף ערגעץ אין דער נשמה האָט זיך געוועקט בײַ שרהקען נישט קיין קלאָרער פאַרלאַנג אויסצוגעפינען, וואָס ער שרײַבט. אויב עס איז אמת, וואָס ברײַנע זאָגט, - האָט זיך שרהקע נישט אויפגעהערט צו פּלאָנטערן, — אַז קראַנצענבערג איז ערגער פון אַ גוי, גלייבט נישט אין גאָט, און איר פּאָטער אין דאָך אַזאַ פרומער, טאָ, ווי קומט עס, ער זאָל האָבן צו טון מיט אַזאַ — —

זי האָט געהערט פון דעם אַלטן האַלצהעקער אָן דער האַנט, אַז איר פּאָטער האָט אײַנגעשטעלט ס׳לעבן פאַר פּוילן, געהערט פון ברײַנען, אַז איר פּאָטער איז אַ בעל־תשובה, געוווּסט, אַז ער איז בחורווײַז אַנטלאָפן פון דער היים — — — פאַר וואָס דערציילט ער קיין מאָל נישט, ווו ער איז געווען? און פאַר וואָס איז ער אַנטלאָפן? זי איז זיכער, אַז זי געדענקט, כאָטש ברײַנע זאָגט, אַז ס׳איז אוממעגלעך, איר מאַמען — אַ דאַרע, אַ הויכע, געשלייערט אין שאַלטיכער. זי געדענקט, ווי די מוטער האָט געוויינט, געהאַלטן שרהקען נעבן דער ברוסט, געקושט, געשריגן אויפן פּאָטער, אַז ער איז אַ גוי, אַז ער האָט זי נישט ליב, אַז זי וועט אַוועק מיטן קינד. דערנאָך איז געוואָרן שטיל, אַזוי שטיל, אַז שרהקע האָט זיך פון שרעק פונאַנדערגעוויינט, געדענקט, ווי דער פּאָטער איז געשטאַנען איבער איר, זי געגלעט, געגעבן דעם גאָלדענעם זייגער, און פון דעמאָלט אָן האָט זי מער די מוטער נישט געזען.

אָן דער ברישקע, וואָס האָט זיך אָפּגעשטעלט הינטערן פענסטער, האָט שרהקע געוווּסט, אַז די מראָזאָווסקין איז שוין דאָ. זי האָט אויף גיך אַ כאַפּ געטון די ביכער מיט די העפטן, זיי איינגעלייגט, נאָך אַ מאָל איבערגעקוקט, צי זי קען „פּאָוורוט טאַטי" אויף אויסווייניק, גלײַך געמאַכט די האָר און געוואַרט, די לערערין זאָל אַרײַנקומען.

די מראָזאָווסקין איז געווען גוווערנאַנטקע בײַ די קראָנענבערגס. האָט מרדכי געפּועלט, זי זאָל דרײַ מאָל אַ וואָך אַריבערקומען אין וואַלד אַרײַן און לערנען שרהקען.

די מראָזאָווסקין, נישט קיין הויכע, אַ דאַרע, מיט אַ לענגלעך אַריסטאָקראַטיש פּנים, ווו די האָר, ערטערווײַז שוין גראָלעך, האָבן זיך געלייגט פון ביידע זײַטן קאָפּ אין אַ שרונט, איז אַרײַנגעקומען מיט אַ זיסן שמייכל:

— גוטן טאָג סאַרוניו!

שרהקע האָט געמאַכט אַ רעווערענס, אַ קוש געטון דער לערערין אין דער האַנט, האָט די לערערין זי מוטערלעך אַרומגענומען און איר אַ קוש געטון אין קאָפּ. זי האָט אַ קוק געטון אויף איר זייגערל, וואָס זי האָט געטראָגן אויף אַ שווארץ שנירל, זיך געזעצט בײַם טיש:

— ביסט פּאַרטיק, סאַרוניו?

— פּאַרטיק.

שרהקע איז איבערגעגאַנגען פון איין קעגנשטאַנד אין צווייטן, געווען צופרידן, וואָס די מראָזאָווסקין קוועלט פון איר אָן. אַרײַנגעטעטעמט אין זיך דעם דינעם ריח פון פּערפומען, וואָס האָט זיך געטראָגן פון איר, געקוקט, ווי אַלץ אַרום דער מראָזאָווסקין איז אַזוי ציכטיק, אַזוי טרוקן. ווי מען וואָלט זי לאַנג געוואַשן, נאָך לענגער געטריקנט, און פון צופיל טריקענען האָבן זיך אַזוי באַוויזן קנייטשלעך בײַ איר אויפן פּנים.

די מראָזאָווסקין האָט זיך געפּײַלט די נעגל, פון געוווינהייט מיטגעזאָגט מיט דער שילערין און געהאַלטן אין איין איבערחזרן:

— גוט, גוט! לערנסט זיך בעסער פון דער קראָנענבער-

זשאַנקע! כ׳פאַרשטיי נאָר נישט, פאַר וואָס מאַטעמאַטיק גיט זיך דיר אַזוי שווער איין? האָסט געמאַכט די אויפגאַבע, וואָס איך האָב דיר געגעבן?

— ניין, — האָט שרהקע אַראָפּגעלאָזט די אויגן.

— נישט גוט, נישט גוט! — האָט די מראָזאָווסקין געשאָקלט מיטן קאָפּ. — דאָס איז קיין פלאַן נישט, איך זאָל דיר יעדעס מאָל מאַכן די אויפגאַבעס. ווען דו וואָלסט געהאַט שלעכטע פעיִקייטן, וואָלט געווען עפּעס אַנדערש. דאָס ווײַזט נאָר, אַז דו לייגסט נישט צו קיין קאָפּ, ווילסט נישט, ביסט חערט מען זאָל דיך באַשטראָפן! מאַטעמאַטיק איז זייער אַ וויכטיקער קעגנשטאַנד, זייער אַ וויכטיקער, און פּרויען, אויף וועלכע די מענער האָבן געמאַכט אַ פאַלשן בילבול, זיי דאַרפן זיך אויסצייכענען אין מאַטעמאַטיק! ס׳לעצטע מאָל, וואָס כ׳מאַך פאַר דיר די אויפגאַבע, ס׳לעצטע... ווו איז דאָס ביכל?

שרהקע איז געזעסן אָן אָנגעבלאָזענע, אַ צעפּלאַמטע, געפילט זיך פונאַנדערצוויינען, געווען זיכער, אַז ס׳איז נישט איר שולד: געפּטרט איבער צוויי שעה, טאָ וואָס איז זי שולדיק, אַז דער ענטפער קומט נישט אויס? זי האָט זיך גענערגערט, נישט געקענט אַזוי גיך געפינען ס׳ווײַטל און אַ צעררודערטע עס אונטערגעטראָגן דער מראָזאָווסקין.

די מראָזאָווסקין האָט געהאַלטן אַ בלײַפעדער מיט אַ העפט, אײַנגעצויגן דעם שטערן, ווי זי וואָלט געוואָלט צונויפנעמען די געדאַנקען און זיך אַ בייזער געטון:

— לייען!

שרהקע האָט גענומען לייענען. די מראָזאָווסקין האָט אין מיטן לייענען צוגענומען בײַ איר ס׳בוך, אפנים נישט געכאַפּט, נאָך אַ מאָל איבערגעלייענט און אַ הייב געטון מיט די אַקסלען:

— טאָ וואָס איז דאָ נישטאָ וואָס צו וויסן? קינדער פון אַ פאָלקשול מאַכן שווערערע אויפגאַבעס, פאַרשטייסט? אַז דורך דעם ערשטן קראַן רינט אַ־ײַן אין קעסל אַזוי פיל אין אַ מינוט, דורכן צווייטן אַזוי פיל, און דורכן דריטן אַרויס אַזוי

פיל און דע. קעסל נעמט אין זיך אַרײַן אַזוי פיל און אַזוי פיל, פרעגט זיך? — — —

און זי האָט גיך געשריבן, אָנגעוואָרפן רונדיקע ציפערן, גערעדט אַזוי קלאָר, האָט שרהקע געזען, ווי איינפאַך ס'איז, געפאַלן בײַ זיך, צוגעגעבן, אַז די מראָזאָווסקין איז גערעכט, זי האָט מיט אַן אמת אַ פאַרשטאָפּטן קאָפּ.

— גו קוק אַרײַן, — האָט די מראָזאָווסקין אַוועקנעלייגט די בלײַפעדער. — וואָס איז דער ענטפער? צוואַנציק מינוט?

שרהקע האָט אַרײַנגעקוקט, זיך אײַנגעהאַלטן, זי זאָל נישט אַרויסווײַזן די צופרידנהייט, וואָס דער ענטפער שטימט נישט און שטיל געזאָגט:

— ניין.

די מראָזאָווסקין האָט נאָך אַ מאָל איבערגעקוקט, צי זי האָט נישט אַ טעות געמאַכט, ווידער איבער־געלייענט די אויפגאַבע, זיך פאַרלוירן פאַר שרהקען, געוואָרן ווייכער. זי האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער, זיך געכאַפּט, אַז ס'איז שפּעט און זיך געווענדט צו שרהקען:

— ס'טרעפט אַ מאָל, ס'גיט זיך נישט אײַן, כ'וועל עס אין דער היים איבערקוקן, ס'איז אויך מעגלעך, אַז ס'זאָל זײַן אַ טעות אין ענטפער.

— יאָ, וואָס האָבן מיר נאָך?

— היסטאָריע.

די מראָזאָווסקין האָט אַ נערוועזע געבלעטערט די היס-טאָריע, חושד געווען, אַז שרהקען טוט הנאה, וואָס זי האָט אויך נישט געקענט מאַכן די אויפגאַבע און זייער געוואָלט ווײַזן דער שילערין, אַז זי דאַרף זיך נישט איבערנעמען, זי קען סײַ ווי סײַ גאָר נישט.

— מיר זענען, דאַכט זיך, דורכגעגאַנגען ביז איין פופצנטן יאָרהונדערט, האַ?

— יאָ.

— קענסטו מיר נישט זאָגן, ווי ס'האָט זיך געלעבט דע-מאָלט דער פּרוי אין פּוילן?

שרהקע איז געבליבן שטיין, נישט געוווּסט וואָס צו ענט־פערן, נישט געווען צוגעגרייט אויף אַזאַ פראַגע, זיך נישט אָפּגעשטעלט אויף דעם בשעת אין לערנען און אָנגעהויבן שטאַמלען:

— די פרוי האָט אין פּופּצנטן יאָרהונדערט, כ'מיין אין פּופּצנטן יאָרהונדערט האָט די פרוי... ווען דעם, דאַכט זיך, איז גאָר נישט געווען...

— געווען, געווען, — האָט די מראַזאָווסקין אַ צופרידענע, וואָס זי האָט שרהקען ווידער אַוועקגעשטעלט אין אַ פאַרלעגנ־הייט, געשמייכלט. — אין דעם קאַפּיטל „משפחה" רעדט זיך וועגן דער פרוי.

— אַ! — האָט שרהקע אַ כאַפּ געטון די האַנט צום קאָפּ. — כ'מיין, מען פאַרווערט חתונה צו מאַכן עלף־צוועלף־יאָריקע מיידלעך, און טעכטער האָבן זיך אָנגעהויבן רעכענען פאַר יורשים פּונקט ווי זין...

— און וואָס נאָך?

— נאָך? — האָט שרהקע זיך געקנאַקט די פינגער.

— כ'מיין, ס'וויכטיקסטע?

— כ'געדענק נישט.

— זעסט? — האָט די מראַזאָווסקין פאַרמאַכט דאָס ביכל, זיך אָנגעשפּאַרט אָן ווענטל פון דער שטול, די אויגן האָבן זיך בײַ איר אַ צונד געטון, וואָס ס'האָט זיך געמאַכט אַ גע־לעגנהייט אַרויסצוווײַזן, וואָס זי קען. - אין פּופּצנטן יאָר־הונדערט האָבן פרויען אָנגעהויבן אָנטייל צו נעמען אין געזעל־שאַפטלעכן לעבן. שוין בײַ קאָזשימיעזש דעם גרויסן זעם מען, אַז פרויען האָבן אויף אים געהאַט אַ גרויסן אײַנפלוס, יענע דאַמען זענען שוין באַוווּנגען...

— זיי זענען באַוווּנגען פון קראַ... — האָט שרה־קע איבערגעריסן די מראַזאָווסקין. זיך געכאַפּט, אַז זי האָט געמאַכט אַ טעות, אַז קראַשעווסקי לעבט נאָך אפשר, זיך פאַר־רויטלט, און איז אַנטשוויגן געוואָרן.

— פון וועמען? — האָט די לערערין זי איבערגעפרעגט.

— אנטשולדיקט, כ'האָב געהאַט אַ טעות.

— אַז פאַננאַ סאַרוניאַ מוז תּמיד איבערשלאָגן, — האָט די לערערין זיך אָנגעצויגן. — איצט ווייס איך שוין נישט, ווו כ'האַלט. ווו איז דער דזשענניק?

שרהקע האָט איר דערלאַנגט דעם דזשענניק. פון דער זייט געזען, אַז זי שטעלט איר גוטע צייכנס, האָט זי פאַרגעסן און ווידער געפרעגט.

— איז עס אמת, אַז קאַזשימיעזש האָט געהאַט אַ ייִדי- שע פרוי?

— אסתּרקען? — האָט די לערערין געשמייכלט.

— טאָ פאַר וואָס ברענגט ער עס נישט אין דער היס- טאָריע, וואָס מיר לערנען?

— אַלס לעגענדע דאַרף עס זײַן.

— ס'איז נישטאָ.

— פון וואַנען דען ווייסטו עס?

— כ'האָב עס געלייענט אין „קרול כלאָפּוו".

— קראַשעווסקיס?

— יאָ.

— זייער אַ גוט ביכל, — האָט די לערערין זיך אָפּ- געשטעלט.

שרהקע האָט געמאַכט אַ רעווערענס, געוואַרט, די לערע- רין זאָל זיך מיט איר צעקושן.

האָט יענע זי אַרומגענומען.

— אויב פוילסט זיך נישט, סאַרוניו, קום וועלן מיר זיך דורכשפּאַצירן ביז צו דער אָלשינע, דאָס פאָרן איז מיר שוין דערעסן.

— מיט פאַרגעניגן.

זיי זענען אַרויס. די מראָזאָווסקין האָט געהייסן דעם פורמאַן וואַרטן אויף איר בײַ דער „אָלשינע", אַליין האָט זי גענומען שרהקען אונטערן אָרעם, און זיך מיט איר געלאָזט איבערן זאַמדיקן וועג, וואָס איז פאַרבײַגעלאָפן זייער הויז,

דורכגעשניטן אַ שטיקל וועלדל, און זיך געצויגן צווישן די לאַנקעס.

פאַרן הויז זענען געשטאַנען קײלעכדיקע בײטן מיט סאַמעטלעך, ווי די קאָלירטע פינטעלעך האָבן אַרויסגע־בלישטשעט פון די סאַמעטנע קעפּלעך, ווי ווייכע קינדערישע אייגעלעך.

עס איז געווען שטיל. פון דער ווײַטנס האָט זיך גע־הערט, ווי אַ וואָגן קומט אָן מיט אַ קלאַפּערײַ. אַ וואָגן מיט ליידיקע טונדלעך פון מילך איז אָנגעפאָרן. דער פּאַכטער, אָן אַ כאַלאַט, האָט עטוואָס אײַנגעהאַלטן די פערד, און פאַרבײַ־פאָרנדיק זיך באַגריסט:

— גוטן מאָרגן, וויעלמאָזשנאַ פּאַני מראָזאָווסקאַ!

— מיר קומט הײַנט צו ווינטשן, — האָט דער פּאַכטער, אָן אָפּגעבריענטער, מיט געלבלעכע, צעשויבערטע האָר, דער־מאָנט אַ שטיק זוניק תבואה־פעלד.

— וואָס איז, אַבראַמקו?

— מײַן טאָכטער איז הײַנט אַ כּלה געוואָרן.

— ווער, רוכלאַ?

— יאָ.

— זי איז דאָך נאָך אַ קינד?

— די מויד האָט שוין איבער פופצן.

— מזל־טוב, אַבראַמקו! — האָט די מראָזאָווסקין גע־זאָגט אין יידיש, און זיך צעלאַכט.

— מזל־טוב! — האָט דער ייִד אַ שמיץ געטון די פערד, און פאַרשוווּנדן אין אַ זײַטיק געסל.

— זייער גוט, וואָס יידישע מיידלעך פאַרזיצן נישט, — האָט די מראָזאָווסקין, ווי צו זיך געזאָגט.

— און איך גלייב, אַז אויב אַ מיידל קען נישט קריגן, װעמען זי וויל, דאַרף זי פאַרזיצן, — איז שרהקע געווען צופרידן מיט אירע אייגענע רייד. — איז קראָנענבערגס טאָכ־טער פאַרזעסן!

— מיינסטו יאַדוויגען?

— יאָ.

— ביסט נאָך יונג, סאַרוניו! — האָט די מראָזאָווסקין זי אָנגענומען מעשה חברטאָרין. — נאָר איין זאַך וועל איך דיר זאָגן, אַ מיידל טאָר נישט פאַרזיצן. דער שענסטער פרוכט לעבן אָן אַ מאַן האָט פונקט אַזאַ פּנים, ווי די פעטסטע ערד אָן וואַסער. די ערד טריקנט איין, ווערט פאַרברענט פון דער אייגענער פייכטקייט... אָט איך אַליין...—האָט די מראָזאָווסקין זיך פאַרלוירן, געשוויגן אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך געיִשובֿט, צי זי זאָל רעדן פאַר שרהקען. — געהאַט נישט איין געלעגנהייט. רודאָווסקי פון פעפלאָווקע, דו קענסט דאָך אים, האָט מיט זעכצן יאָר צוריק געבעטן מײַן האַנט... כ׳בין דעמאָלט געווען שענער, ייִנגער...

— טאָ, פאַר וואָס האָט איר נישט התונה געהאַט? — האָט שרהקע זיך געפילט שלעכט, וואָס די מראָזאָווסקין קלאָגט זיך פאַר איר.

— ס׳איז פיל צו רעדן, — האָט די מראָזאָווסקין אָפּגעזיפצט. — נאָר אַ פרוי, זאָג איך דיר, דאַרף חתונה האָבן! נעם מײַן קאָלעזשאַנקע, די פאַננע סטאַטקעוויטש. זי איז אַ גוטבאַזיצערין, איז רײַך און איך בין זי נישט מקנא. וואָס פאַר אַ לעבן פירט זי אָן אַ מאַן? דרייט זיך אַרום אַן אַלטע פאַננע, קיינער דאַרף זי נישט, ווו זי קומט, וויל מען זיך אָפּטשעפען פון איר, מען מײַדט זי אויס און אַלץ דערפאַר, וואָס זי האָט קיין מאַן נישט. אַ שאָד, אַ שאָד, סאַרוניו, וואָס כ׳בין פאַרזעסן, כ׳האָב געהאַט אַזוי פיל געלעגנהייטן! — האָט די מראָזאָווסקין אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, זיך מיט אַ מאָל געכאַפּט, אַז זי האָט עס נישט געדאַרפט רעדן פאַר אַ שילערין און ביסלעכווײַז, שווײַגנדיק, זיך צוריק אָנגעצויגן.

אַז די בריטשקע מיט דער מראָזאָווסקין איז פאַרשוונדן, איז שרהקע נאָך אַלץ געשטאַנען אויפן זעלבן אָרט, נאָכגעקוקט, ווי די פּאַסן פון די רעדער האָבן זיך געשלענגלט און אײַנגעשניטן אין דער פײַכטער ערד, געזען, ווי די מראָזאָווסקין האָט נאַריש אונטערגעשפרונגען אין דער בריטשקע,

געגלייבט, אַז זי מוז זײַן זייער אומגליקלעך. אַז פֿון הײַנט אָן וועט זי תּמיד מאַכן די לעקציעס און געפּלאַנט, ווי ר׳נאָך איר צו העלפֿן.

קאַפּיטל 6

דער וואַלד בליט, שרהקע ווערט צײַטיק

עס איז דורך אַ זומער, אַ ווינטער, דערנאָך נאָך אַ זומער, נאָך אַ ווינטער און דער סאָסנאָווער וואַלד איז ווידער צײַטיק געוואָרן, געשמעקט מיט שוואָמען, מיט קאַליפּאָניע.

טיף אין וואַלד האָט זיך די זמאָרע *) פֿונאַנדערגע-טרייסלט פֿון איר לאַנגן ווינטערשלאָף, געשפּרײַזט אין א״ר ווײַסן העמד איבער פֿעלדער, איבער וועלדער, געשפּרייט די לאַנגע, פֿלאַקסענע האָר, ווי סיטשן. איבער הײַזער, איבער דערפֿער — האָבן זיך די בהמות גענומען דרייען אין די שטאַלן, זיך געריבן אָן די ווענט, געמעקעט: ס׳האָט זיי געצויגן אין פֿעלד אַרײַן.

אַ ווילדע פֿון צופֿיל יוגנט און פֿרישקייט איז די פֿופֿצן-יעריקע שרהקע, מיט אַ צווײַגל בעז אין די שוואַרצע, צע-פּאַטלטע האָר, געגאַנגען פֿאַר נאַכט מיט דער ווײַסל און גע-שלײַדערט, וואָס עס איז נאָר געקומען אונטער די פֿיס אין וואַסער אַרײַן. זי האָט זיך יעדע ווײַל אָפּגעשטעלט, געקוקט מיט האַלב פֿאַרבענקטע, האַלב הונגעריקע אויגן אויף דער ווינט-מיל, וואָס איז געשטאַנען אויפֿן בערגל, אַ גאָלדענע אין פֿלאַ-מען, פֿאַרטריבן מיט די פֿליגל די בלוטיקע זון הינטערן וואַלד— און דער הימל איז פֿאַרבלוטיקט געוואָרן.

פֿון צופֿיל יוגנט און פֿרישקייט האָט שרהקע אַליין נישט געוווּסט, וואָס זי וויל. זי האָט פֿאַרביסן די ליפּן, זיך אַ וואָרף געטון אין גראָז אַרײַן, פֿאַרוואָרפֿן דעם קאָפּ אויף אַהינטער

*) אַ יונגע מכשפֿה, אַ מיידל וואָס שטיקט פֿערד.

און דערזען ווי דער וואַלד, די ווינטמיל ברענגען אין דער ווײַסל. און דאָרט ווו דער וואַלד שנײַדט זיך אין וואַסער אַרײַן, גייט אַ פּאָרל מיט די פיס אַרויף.

שרהקע האָט זיך צעלאַכט. זיך מיט אַ מאָל דערשראָקן פאַרן אייגענעם געלעכטער, זיך אויסגעצויגן, ווי גרויס זי איז געווען, דאָס פּאָרל זאָל זי נישט באַמערקן און אויף אַלע פיר אַרונטערגעקראָכן הינטער אַ קוסט.

אַ ציגײַנער מיט נאָך גאָר אַ יונגער ציגײַנערין זענען אָנגעקומען פון דער צווייטער זײַט ווײַסל. זיי האָבן צונויפגענומען עטלעכע שטיינער און צעלייגט אַ פײַערל. דער ציגײַנער האָט אַרויסגענומען פון דער ציגײַנערינס פּלאַכטע אַ ווײַס געגדזל, אַרײַנגעשטעקט זײַן גראָבן פינגער אין צעעפנטן שנאָבל ווי אַ האַק, האָט דער שנאָבל זיך פאַרקלעמט און דאָס געגדזל איז געבליבן הענגען מיט אויסגעצויגענע לאַפּקעס און מיט פאַרגלײַזטע אויגן. די ציגײַנערין האָט דאָס לעבעדיקע געגדזל באַקלעפּט מיט ליים, די פעדערן זאָלן זיך אליין אָפּצופן און האָט עס אַרײַנגעלייגט אין פײַער. זי האָט פאַרשאַרצט דאָס קלייד ביז איבער די קני‍ען, אָפּגעוואַשן פון די הענט און פיס דעם ליים און אַרויס צום ציגײַנער.

דער ציגײַנער האָט זיך באַהאַלטן הינטער אַ פאַרצווײַגטן בויב, ווי מען באַהאַלט זיך פאַר אַ קליין קינד. ער האָט זיך געדרייט אַרום דעם בוים, תמיד אויסגעקומען הינטער אירע פּלייצעס, און די ציגײַנערין האָט אים געזוכט, נישט געוווּסט, וווּ ער איז אַהינגעקומען. דער ציגײַנער איז אָפּער פון הינטערן בוים, צעשפּרייט די הענט. האָט די ציגײַנערין מיט אַ פריילעכן קוויטש זיך א וואָרף געטון אים אויפן האַלדז. זיי האָבן זיך אויסגעצויגן און זיך גענומען קײַקלען איבערן גראָז, ווי קודלאַטע הינט.

שרהקע האָט זיך שיר נישט צעלאַכט אויפן קול, וואָס גרויסע שפּילן זיך ווי קינדער, דערפילט ווי פון שפּיץ פינגער צעוואַקסט זיך עפּעס איבער אירע אַלע גלידער. האָט זי אײַנגעהאַלטן דעם אָטעם און זיך פאַרשעמט.

זי האָט מיט אַ מאָל אַ צאַפּל געטון — אַ יונג פייגעלע איז אַרויסגעפאַלן פון אַ נעסט, און געבליבן ליגן נעבן איר, ווי אַ שטיין. שרהקע האָט געכאַפּט דאָס פייגעלע, עס געמונ־טערט, אַרײַנגעשטעקט דאָס שנעבעלע זיך צווישן די ליפּן, גע־הויכט, באַנעצט דאָס שנעבעלע מיט שפּײַעכץ, איז דאָס פיי־געלע צו זיך געקומען. זי האָט אַרײַנגעלייגט דאָס פייגעלע אין בוזעם. דאָס קליינע נפשל האָט געוואַרעמט הינטערן האַרץ, געגלעט מיט די פליגעלעך, מיטן שנעבעלע און אַן אָנגענעמער, פרישער ריח פון געבראָטענער גאַנדז האָט געהעגט, מיד גע־מאַכט — האָט שרהקע פון גרויס גליק אַזש פאַרמאַכט די אויגן.

און איבער דער ווײַסל האָט זיך געטראָגן וואַנדע, גע־שפּרייט די פּאָלעס פון איר קלייד איבער די שפּיצן פון די ביימער — האָבן זיי אויסגעזען, ווי קופּערנע און בורשטינענע זײַלן. זי איז מיט אַ מאָל געבליבן הענגען אַנטקעגן דער פאַר־גייענדיקער זון, זיך געוויגט אויף דורכזיכטיקע וואָלקנדלעך, און אָפּגעגאָסן שרהקען מיט פּליטערלעך, מיט בלענדנדע שרויטנדלעך.

און די מאַמע, אַ וואַסערדיקע, געשלייערט אין שבתדיקע טערקישע שאַלטיכער, האָט גערופן, איר געוויזן שנירלעך פּערל, לאַנגע דימענטענע אוירינגלעך, אַראָפּגענומען פון האַרץ אַ כותל־מערבי, גרויס ווי אַ גאָלדן טעצל און זיך געשפּילט, גערופן צו זיך...

די פּײַכטע, פרישע ערד האָט פון צופיל פרישקייט זיך אַזש געשפּאָלטן, דערפילט אין זיך מיליאָנען באַשעפענישן, האָט די ערד מיט סוויזנטער ריחות שווער און אָפּגעהאַקט געאָטעמט, זיך צעברומט און אײַנגעהילט, אײַנגעשלעפערט אַלץ אַרום.

שרהקע האָט דערפילט, ווי די ערד קילט איר לײַב, ווי די ריחות פאַרשיכורן זי, האָט זי זיך אײַנגעגראָבן מיט די שפּיצן פון די פיס, פון די הענט אין דער פײַכטער ערד, האָט די ערד זי דורכגענומען. אירע אַלע קעמערלעך, וואָס זענען

געשלאָפן פופצן יאָר. האָבן זיך ביסלעכווײַז געגומען עפּענען, ווי זיי וואָלטן אָנגעקוואָלן פון דער ערד, געוואָרן פולער, אײַבערגאַנגען, האָט שרהקע נאָך שטאַרקער פאַרקוועטשט די אויגן.

אַ נישט צופרידענע, וואָס שרהקע קומט נישט, האָט וואַנדע נעכאַפּט איין חאָלקנרל נאָכן צווייטן. זיי אָנגעוואָרפן ווי אַ באַרג, פון כעס צעבראָכן דעם באַרג, איז פון די וואָלקנס אַרויס דער יונגער פּאַטאַצקי אויף אַ שוואַרץ צוגאָוון פערד, זיך געטראָגן צו שרהקען.

אַ בויגיקער, מיט בלאָנדע לאָקן, איז ער געבליבן שטיין מיטן פערד, אין דער העלפט געבויגן.

— שיינע פאַננע, שרעק זיך נישט! דאָס בין איך, דײַן געליבטער. איבער פעלדער, איבער וועלדער זוך איך דיך. דעמבעס זענען אַלט געוואָרן, פון אַלטקייט געפאַלן, פעט געמאַכט די ערד, אַרויסגעשפּאַרט צו די וואָלקנס נאָך שטאַרקערע דעמבעס, און איך זוך דיך אַלץ. איצט וועט אונדז שוין קיינער נישט שיידן! קום, שיינע פאַננע, זעץ זיך אויף מײַן שוואַרצן פערד, האַלט זיך פאַר מײַן ווײַסן פלאַשטש. קום! די טישן זענען געגרייט, די געסט וואַרטן אויף אונדז, און מײַן פּאַלאַץ איז וויסט אָן דיר — — —

דער גראַף האָט זי געגומען אין זײַנע אָרעמס, זי געטוליעט אין ווײַסן פלאַשטש, און דאָס פערד איז געפלויגן, זיך געטראָגן ווי אַ שוואַרצער אָדלער, וואַלד אײַן, וואַלד אויס.

שרהקע האָט דערפילט, ווי דעם גראַפס בלייכע ליפּן גליִען, ברענען, האָט זי זיך געטוליעט צו אים אַלץ שטאַרקער, שטאַרקער, או-ה!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

עטוואָס אַ מידע, אַ פאַרחלומטע, האָט זיך שרהקע אויפגעשטעלט, אויסגעגלײַכט דאָס צעקנייטשטע קליידל, און דערפילט, אַז זי איז געוואָרן אַן אַנדערע. זאַכן, וואָס זי האָט ביז אַהער כמעט נישט—באַמערקט, האָבן מיט אַ מאָל אויפגעבליצט בײַ איר אין מוח און זי האָט זיי גאָר אַנדערש געזען. שרהקע האָט זיך פאַרשעמט פאַר זיך אַליין און זיך אַרומגעקוקט. איר

האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז אין דעם האַלב טונקעלן וואַלד, ער־
גען דאָרט הינטער ביימער זיצט דער טאַטע, ברײַנע, ברוך,
לאָזן קיין אויג נישט אַראָפּ פון איר – איז זי שטאַרק רויט
געוואָרן. פון אַלע זײַטן האָט זי דערהערט טריט, דערזען אַזוי
פיל הענט, האָט זי גיך אַרויסגענומען פון בוזעם דאָס פּייגעלע,
עס אַרויפגעשטעלט אויף אַ צווײַג און זיך געלאָזט גיין אַהיים.
דער וואַלד האָט גערוישט, דאַכט זיך, געדיכטער גע־
וואָרן, און דאָ און דאָרט זענען געשטאַנען בויגיקע יונגען מיט
צעשפּרייטע הענט און געוואַרט אויף איר – האָט זיך שרהקע
צום ערשטן מאָל דערשראָקן צו גיין מיטן וואַלד און איז גע־
גאַנגען מיט דער ווײַסל.

דאָס געזאַלצענע ווינטל, וואָס עס האָט זיך געטראָגן פון
דער ווײַסל, האָט זי אויסגעניכטערט, און שרהקע האָט זיך דער־
פילט נאָך פרישער און גליקלעכער. זי איז כמעט געלאָפן
אַהיים, אָנגערירט אויפן וועג יעדן בוים, יעדן קוסט, זיך דער־
מאָנט אָן ברוכן, ווי ער איז געזעסן אויפן פערד און געמאַכט
קולות, און זי האָט זיך שטאַרק צעלאַכט. עס איז איר מיט אַ
מאָל קאַלט געוואָרן. שרהקע האָט גענומען לויפן נאָך גיכער.
נישט געוואָלט טראַכטן, איז, ווי אויף צו להכעיס, ברוך, אַן
אויסגעוויקטער, אַ שרעקעדיקער, איר אַלץ געקראָכן אין קאָפּ
אַרײַן.

אויפן הויף האָט זיך שרהקע אָפּגעשטעלט. דער קאַלטע־
געוואַטער הונט מיטן דרענגל צווישן די פיס, איז אַרויס
פון דער בודע, זיך איבערגעצויגן מיט אַ הייזעריקן ביל גלאַט
אין דער וועלט אַרײַן, און זיך גענומען רײַבן אַרום שרהקען.
דער הונט האָט עפּעס דערשמעקט, זיך מיט אַ מאָל דערפילט
פרישער, זיך גענומען יאָגן נאָכן אייגענעם עק, האָט אָבער
דאָס דרענגל אים אָפּגעשלאָגן די הינטערשטע לאַפּעס, האָט ער
זיך אויסגעצויגן נעבן דער בודע און זיך פאַרקוקט. די הינער
זענען שוין געזעסן אויף די לייטערלעך און געדרימלט, די
קוואָקע האָט גדלותדיק, ווי אַ באַיאָרנטע באַלעבאָסטע, גערופן
די קינדער שלאָפן, געשאַרט מיט די פיס, מיטן שנאָבל, גע־

פונעם אַ קערנדל — און אַ מחנה קורטשאַקעס האָבן זיך גע-
וואָרפן צו דער מוטער, געזוכט מיט די שנעבעלעך.

אַ שוואַרצער קרוק *) מיט אַ שוואַרצן קרומען שנאָבל, ווי
אַ האַק, האָט זיך באַוויזן. זייער הויך, זיך געדרעדלט. דורכגע-
שניטן פאַרשידענע קרײַזן און געקוקט מיט איין בייז אויג
אויף די קורטשאַקעס. די הון האָט גענומען קוואָקען, צעשפּרייט
די פליגל, אויפגעשטעלט די פעדערן, אַרונטערגענומען די קינ-
דער.

דער קרוק האָט זיך אַראָפּגעלאָזט. דער שוואַרצער קרו-
מער שנאָבל אָפן, דאָס אויג רויטלעך, שפּריצט פײַער. די הון
האָט זיך געוואָרפן מיט אַ קוואָקערײַ אויפן פויגל. עס האָבן
זיך באַוויזן פעדערן, דער קרוק האָט זיך צוריקגעצויגן און
פון דער הון האָט געטריפט בלוט.

דער קרוק האָט זיך אַרויפגעדרעדלט זייער הויך, אַרויס-
געלאָזט אויפן וועג אויפטרייסלענדיקע געשרייען. באַלד צו-
ריק אַראָפּ, זיך געוואָלט וואַרפן אויף דער הון. דער קרוק האָט
אַ האַסטיקן דריי געטון מיטן פליגל, געכאַפּט מיטן שנאָבל אַ
קורטשאַקל און פאַרשוווּנדן.

די הון איז געלאָפן איבערן הויף ווי אַ משוגענע און
געקוואָקעט.

מיט אַ מאָל, ווי איבער נאַכט, איז שרהקע אויסגעוואַקסן
פון אירע קליידער, געוואָרן שענער און צײַטיקער פון טאָג צו
טאָג. די שפּיציקע הענט און פיס, וואָס האָבן זיך געהאַלטן אין
איין וואַרפן אין די אויגן, ווי דער קערפּער וואָלט פון עפּעס
אַנדערש נישט באַשטאַנען, זענען מיט אַ מאָל פאַרשוווּנדן. די
צעפּאַרעטע ערד, די זון, האָבן זי פאַר די עטלעכע זומער-
חדשים דורכגענומען, ווי אַ זאַפטיקע פרי, ווען זי ווערט צײַ-
טיק, און די רײַפקייט האָט אַרויסגעקוקט פון איר לײַכט זו-
מערקלייד.

*) אַ פויגל פון אָדלער-מין

זי איז זעלטן ווען געזעסן אין שטוב. גאַנצע טעג איז זי געווען אין וואַלד, זיך פאַרקליבן טיף, ווו דער וואַלד איז געדיכט און ווו מען זעט זעלטן ווען. און פונקט ווי אַ כּישוף.מאַכער טוט אַ מאַך מיטן שטעקעלע און רופט אַרויס וועמען ער וויל, אַזוי האָט שרהקע נאָר געדאַרפט זיך אַוועקלייגן הינטער אַ בוים, פאַרמאַכן די אויגן און דער יונגער פּאָטאָצקי מיט די בלאָנדע לאָקן איז געשטאַנען נעבן איר און זי האָט מיט אים געטון, וואָס איר מיידלשע האַרץ האָט געגלוסט.

זי האָט אים כּמעט תּמיד פאַרטווישט אויף קראַנענבערגן, וועמען זי האָט באַפרייט פון דער תּפיסה, זיך פאַרקליבן מיט אים טיף אין וואַלד, געוואָלט אים האָבן נאָר פאַר זיך. און אַז זי האָט זיך פון צופיל פרייד פאַרבענקט. האָט זי זיך געלאָזט מיט קראַנענבערגן איבער דער וועלט. ווו זיי האָבן זיך באַוויזן, זענען מענטשן געוואָרן גליקלעך, אויפגעהערט זיך צו טיילן אין רייַכע, און אָרעמע, איבערגעלאָזט די הייַזער אָפן און טאַנצנדיק זענען קינדער און קיים זיי אַנטקעגן געקומען.

און אַז זי האָט געעפנט די אויגן און זיך דערמאָ[illegible] אַז דאָס אַלץ איז נישט מער ווי אַ חלום, האָט איר, עפּעס [illegible]ויך נישט שטאַרק באַנג געטון. ווי זי וואָלט נישט געגלייבט, און האַלב פאַרזשמורענדיק די אויגן, האָט זי ווייַטער געצויגן דעם חלום און שוין לאַנג געפּלאַפּלט מיטן בויגיק ייִנגל.

שרהקע איז געלעגן הינטער אַ בוים אין אַ ווייַס באַטיסטן קליידל. זי האָט אַרויסגערוקט איבערן שטערן אַ צעפּאַטלטע קוטשמע האָר, צוויי מאָל אַרומגענומען די האָר מיט איר לאַנגער בייַטש קרעלן, זיי אויסגעפּלאָכטן ווי אַ קרוין און געשמייכלט צום בויגיקן ייִנגל, געשמייכלט צו קראַנענבערגן.

— און דו האָסט מיך טאַקע ליב? שטאַרק ליב?

— אַוודאי האָב איך דיך ליב!

— ס׳איז ליגן. ווען דו וואָלסט מיך ליב געהאַט, וואָלסטו נישט נאָכגעטראַכט צעשקען דעם שלעפּ.

— אַז דו ווילסט נישט, ביסט אייַנגעשפּאַרט. נישט נאָר דעם שלעפּ וואָלט איך דיר נאָכגעטראָגן, נאָר אַפילו די טריט געקושט...

Opłata pocztowa uiszczona gotówką

פרייז 60 גר. № 4 23 LISTOPADA 1938

„Kinder-Frajnd"

DWUTYGODNIK Wydanie A

Adres redakcji i administracji: Warszawa I, Nowolipki 30 m. 31

אין פארלאג
„קינדערפריינד"
זענען פון די פעריאדישע
אויסגאבעס
דערשינען:

ראבינזאן קרוזא

212 זייטן מיט 14 פלאנשעס
פראכטבאנד—פרייז 2.75 גילדן.

פינאקיא

152 זייטן מיט 70 צייכענונגען
פראכטבאנד—פרייז 2.25 גילדן

— פרייזן נעטא —
פון די פרייזן ווערט קיין שום ראבאטן
נישט געגעבן.

אדרעס פאר בריוו:
„Kinderfraind" Warszawa I,
Nowolipki 30/31

אדרעס פאר געלט:
דורך פאסט — פשעקאז ראזראכונקאווי—
Kartoteka 662.

קינדערפֿריינד

י. אָפּאַטאָשו

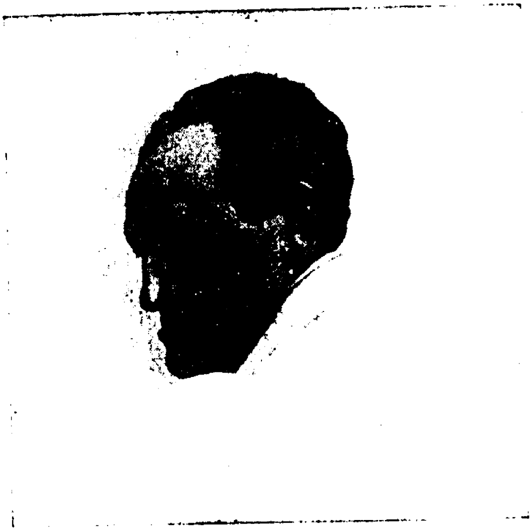

שרהקע

א

„קינדערפֿריינד“,
ווארשע

נומער
5
39/1938
פערטער יאָרגאַנג

— טאָ לייג זיך ביי מײַנע פיס!

קראָנענבערג האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני, געקושט אירע פיס.

— אָט אַזוי!

— און וועסט שוין מער נישט פאַרפאַלן ווערן, מיך איבערלאָזן איינע אַליין און אַוועק צו די פויערים?

— כ׳וועל דיך נישט איבערלאָזן!

— איך האָב פײַנט פויערים.

— פאַר וואָס?

— כ׳ווייס נישט — — — ווייסט? זיי שלאָגן די ווײַבער... איז אמת, וואָס ברײַנע זאָגט, אַז מען האָט דיך געשלאָגן אין געפענגעניש?

— אמת!

— און דו האָסט זיך געלאָזט?

— זיי זענען געווען שטאַרקער.

— און די פויערים, וואָס זענען געזעסן מיט דיר, האָבן דיך געלאָזט שלאָגן.

— זיי האָבן מיר נישט געקאָנט העלפן.

— זיי האָבן יאָ געקענט. זעסט, דו דאַרפסט מער נישט גיין צו זיי, זיך אײַנשטעלן ס׳לעבן. זאָגסטו מיר צו, אַז דו וועסט מער נישט גיין?

— ניין.

— האָב איך דיך נישט ליב. גיי, כ׳בין מיט דיר ברוגז!

— שרהקע!

— וואָס איז?

— זײַ נישט ברוגז.

— זאָגסט מיר צו?

— יאָ.

— טאָ נעם מיך אַרום!

— שטאַרקער!

— שטאַרקער!

— כ׳האָב מורא!

– שרעק זיך נישט, טײַערע, כ'בין מיט דיר!
– זע נאָר וואָס וואַסער-מיידלעך!
– וואָס טוען זיי?
– זיי נייען מיר אַ קלייד.
– פון וואָס?
– פון זילבערנע טראָפּנס וואַסער, פון בלויע וועלן, פון גאָלדענע פליספעדערן – – –
אַ וואַסער-מיידל איז אויסגעוואַקסן פאַר שרהקען:
— טײַערע, קום גיכער! די טישן זענען געגרייט, די געסט וואַרטן אויף אונדז און דער פּאַלאַץ איז ווײַסט אָן דיר, מײַן קייסערין, די קייסערין פון דער ווײַסל!
— כ'האָב מורא!
– שרעק זיך נישט, איך בין מיט דיר!
— כ'האָב מורא, כ'וועל זיך אײַננעצן מײַנע קליידער.
– טאָ, טו זיי אויס.
– ביסט געצעכט.
שרהקע האָט זיך אויפגעשטעלט, פונאַנדערגעהעקלט דאָס באַטיסטן קליידל, עס געלאָזט ליגן אַרום אירע פיס, ווי אַ בײַגל, און אַרויסגעשפּרונגען. זי האָט גענומען אויפקנעפּלען די שיך און זיך געפּיצשפּעט:
— כ'שעם זיך.
— פאַר וועמען!
— פאַר דיר.
— פאַר מיר?
— יאָ.
— קעצעלע!
— טאָ באַהאַלט זיך דאָרט, הינטער יענעם בוים. אז נישט, וועל איך זיך נישט אויסטון.
– אַז דו קוקסט מיט איין אויג! קוק נישט...
– אָט אַזוי, זײַ אַ גוטער!
שרהקע אין ווײַסן העמדל ביז איבער די קני איז געשפּרונגען פון איין פוס אויפן צווייטן. זי איז נישט געוווינט

געוועזן צו גיין באַרוועס, האָט זי יעדע ווײַלע זיך געכאַפּט פאַר אַ פוס, צוגעהינקט, געשפּרײַזט ווי איבער צעשטויסטן גלאָז.

שרהקע איז געבליבן שטיין אין וואַסער איבער די קנעכלעך, פאַרזשמורעט די שוואַרצע אויגן און הנאה געהאַט, וואָס דאָס וואַסער קילט און די זון ברענט: זי האָט עטוואָס אומטערגעהויבן דאָס העמדל, ווי זי וואָלט מורא געהאַט עס איינצונעצן, און געקוקט אין דער קלאָרער, דורזיכטיקער ווײַסל, ווו יעדעס שטיינדל האָט געלויכטן, יעדעס גרעזל האָט זיך געצויגן צו דער זון, זיך געשפּילט מיט זוניקע פּליטערלעך און אַ גרין זשאַבקעלע האָט זיך צעלייגט בײַם ברעג, פאַרוואָרפן אין וואַסער די לאַפּקעס, אויפגעהערט שילטן און זיך געוואַרעמט.

די ווײַסל האָט זיך געדרונצלט, געלאָפן באַרג אַראָפּ, געשפּריצט. דער וואַלד, שרהקעס וואַלד, איז געשטאַנען ווי אַן אַלטער באַוואַקסענער זיידע, ווי אַ ריז, געהיט דאָס אייניקל, קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט פון איר. — איז שרהקען מיט אַ מאָל אַזוי גוט געוואָרן. זי האָט אונטערגעשטעלט דער צעפּלאָנטער זון דאָ דעם האַלדז, דעם קאַרק, די פּלייצעס, דעם גאַנצן קערפּער, אַזש געקרעכצט פון פרייד.

שרהקע האָט אויפגעהויבן אַ פוס און ווי אַ יונג, שיין פערדל האָט זי פון ווילטאַג געבריקעט, מוטנע געמאַכט דאָס וואַסער, וואַרפנדיק שטיינדלעך אַהין און צוריק. אַ צערייצטע האָט זי אַ כאַפּ געטון מיט ביידע הענט די זוים פון איר ווײַס העמד, זי צעשפּרייט, געקוקט אויף איר קלאָר און לויטער לײַב, געאָטעמט דעם ריח פון איר יונגען קערפּער, זיך אַליין אַ קוש געטון, זיך אײַנגעביסן, ווי מען בײַסט זיך אײַן אין אַ זאַפטיקן עפּל, אין איר אייגענער ברוסט און נישט ווילנדיק אַ פּאַטש געטון איבערן וואַסער — זענען הונדערטער זילבערנע טראָפּנס, ווי אַ האָגל, ווי פּײַערדיקע פונקען, אַדורך מיט אַ ברי איבער איר צעפּלאָמטן לײַב און שרהקע האָט מיט אַ פריילעכן קוויטש זיך אונטערגעטונקען.

אַ פרישע, אַן אויסגעניכטערטע איז שרהקע אַרויס פון וואַסער, צעפלאָכטן אירע שוואַרצע נאַסע האָר און זיי גע־טרוקנט אונטער דער הייסער זון.

טרוקענע צווייַגעלעך האָבן ערגעץ געקנאַקט, זיך גע־בראָכן. איז שרהקע, ווי אַן איבערגעשראָקענע סאַרנע, פאַר־שוונדן אין וואַלד. זי האָט זיך אויף גיך געגומען אָנטון. דאָס קאַלטע וואַסער, די פייַכטע, פאַריקע ערד, די וואַרעמע וואַלד־ריחות, וואָס האָבן געשלאָגן אין פּנים אַרייַן, ווי פון פריש געבעקס, דאָס אַלץ האָט געררייצט, געמאַכט אַפּעטיט און שרהקען האָט זיך מיט אַ מאָל שטאַרק פאַרוואָלט עסן. זי איז געגאַנגען אַהיים. בייַם הויז האָט שוין שרהקע דערשמעקט דעם ריח, וואָס האָט זיך געטראָגן דורכן אָפענעם פענצטער, פון פרישע אומגערייסטע קאַרטאָפל, פון אייַנגעדעמפטן פלייש. זי האָט געפילט, ווי אַלץ אין איר וויל עסן און מיט ציטער־דיקע נאָזפליגל, ווי בייַ אַ יונגער חיה, ווען זי דערשמעקט פלייש, איז שרהקע מיט עטלעכע שפּרונג געווען אין שטוב.

— ברייַנע, כ׳שטאַרב עסן!

— טאַקע גוט, וואָס דו ביסט געקומען, כ׳האָב נאָר וואָס אָפּגעזייַעט די קאַרטאָפל.

שרהקע האָט נישט געוווּסט, וואָס פריִער צו עסן. זי האָט געכאַפּט די הייסע קאַרטאָפל אין מויל אַרייַן, זיך גע־בריט, זיי געוואָרפן פון איין באַק אויף דער צווייטער, געכאַפּט אַ ביס פ״יש, אַ פּאָר רייפּטלעך אוגערקעס, אַ לעפל זיסן עסיג.

— וואָס יאָגסטו זיך, וואָס? זע נאָר, ווי עמעצער וואָלט געוואַרט אויף איר! שרעק זיך נישט, קיינער וועט דיך נישט צוכאַפּן. — האָט ברייַנע זי געשטראָפט, און זיך אָוועקגעזעצט מיט פאַרלייגטע הענט אַנטקעגן שרהקען.

— כ׳בין שוין לאַנג אַזוי הונגעריק נישט געווען. כ׳האָב געמיינט, כ׳וועל אויפעסן, כ׳ווייס — — אַ — — אַן אָקס מיט קאָפּיטעס! — האָט זיך שרהקע צעלאַכט. — און ווו איז דער טאַטע?

— ביסט נאָך אַ ווילדע, שרהקע. ס׳איז שוין אויף מייַן

וואַרט, צייט, אַז דו זאָלסט זיך אַ ביסל סטאַטקעווען, אויסטון די קינדערשיכלעך, ווי לאַנג איז דער שיער? ביסט דאָך שוין אַ כּלה־מיידל! דו פרעגסט, וווּ איז דער טאַטע? ער איז געפאָרן אין שטאָט אַריין צו דער מומע גיטל.

– עפּעס אין מיטן דרינגען?

– וואָס דען? וואַרטן ביז אַן אַנדערער וועט אויסכאַפּן?

– וואָס מיינסטו?

– כ׳מיין, לאָז מען זיך נישט נאַרן. מען האַלט ברוכן פאַרן בעסטן בחור אין שטאָט, און ער שטייט אין די שענסטע שידוכים, הלוואַי אויף אַלע יידישע זין געזאָגט. טענה איך, אַז ער איז גוט פאַר אַנדערע, איז ער דאָך פאַר אונדז אוודאי גוט! פאַרט אַן אייגענער, אַ שוועסטערקינד. דאַרף מען טון אַ שידוך פון דער פרעמד, טאַפּן אין דער פינצטער, ווו מען קען קיינעם נישט? דען, טאָכטערשי, אַ שידוך איז אַ בלינדע זאַך און אַ טאָכטער איז קיין זון. צווישן אונדז זאָל עס בלייבן, ביסט קיין עין־הרע אַ שיין מיידל, נאָר אַפילו מיט דער שענסטער טאָכטער איז זיך נישטאָ מיט וואָס איבערצונעמען. וואָס זאָגט מען – אַז מען האָט אַ זון, האַלט מען די פיס אויף די שטאָלן, און אַז מען האָט אַ טאָכטער, ווערן די פיס געשוואָלן.

– אַז כ׳וויל נאָך נישט קיין חתן, – האָט זיך שרהקע צעלאַכט.

– ס׳רעדט זיך נאָר אַזוי, שרהקע. איך האָב אויך נישט געוואָלט און פונדעסטוועגן בין איך אין דיינע יאָרן שוין אַ מאַמע געווען. וואָס האָב איך קיין ליגן נישט געוואָלט זאָגן? יאָ, דער טאַטע וויל, אַז איר זאָלט נאָך דער חתונה וווינען מיט אונדז. ברוך וועט זיצן און לערנען, ספרים קיין עין־הרע פעלן נישט, דערווייל וועט ער זיך ביסלעכווייז באַקענען מיטן געשעפט און נאָך הונדערט און צוואַנציק יאָר, די שעה זאָל נישט באַשעהן, וועט ער איבערנעמען דעם מסחר. די מומע גיטל ווידער וויל, אַז איר זאָלט וווינען נאָך דער חתונה ביי איר. און דעם אמת געזאָגט, קען מען צו איר גאָר נישט

האָבן: אָן עלנט מענטש, קראַנק, אַ צעבראָכענער שאַרבן. זי שפּיגלט זיך דאָך אין ברוכן. נו, איז אַ וווּנדער? האָב איך דעם טאַטן אָן עצה געגעבן, אַז ער זאָל מאַכן אַ קנים מיט אַ שלייף — לאָז די מומע גיטל אײַנלייגן דאָס געוועלבל, זי מאַכט סײַ־ווי־סײַ דאָרט „אײַשעם־שײַשעם". און זײַן מיט אונדז צוזאַמען. נו, וואָס זאָגסטו, שרהקעשי? איצט ווענדט זיך בלויז אין דיר.

— לאָז מיך צורו, אַז כ'וויל נאָך נישט קיין חתן! — האָט שרהקע שטיפעריש געזאָגט, זיך אָנגעטרונקען מיט קוואַל־וואַסער פון אַ קרוג און איז אַרויס פון שטוב.

אַ געשפּאָרעטער האָן מיט אַ בלוטיקן קאַם האָט געפירט אַ מחנה הינער. די הינער האָבן זיך נענטער גערוקט צום האָן, געהויבן די פליגל, אַז די רוקנס זאָלן אויסזען ברייטער, גע־דרייט מיט די נאַרישע קעפּלעך, זיך געפילט זיכער און געקוואָקעט.

דער האָן האָט זיך יעדע ווײַלע אַ שטעל געטאָן אין זײַן גאַנצער גרייס, צעשפּרייט די פליגל, פאַררייסן דעם גרגרת, אויפגעשטעלט דעם קאַם און זיך צעקרייעט. עס האָט גע־הייסן — צו האָט באַזיגט דעם קלענערן האָן, וואָס איז נאָכ־געגאַנגען אַ צעשלאָגענער נאָך דער סטאַדע און בײַ אים צו־גענומען די ווײַבער.

שרהקע, וואָס איז די גאַנצע צײַט געשטאַנען און זיך צוגעקוקט, ווי דער גרויסער האָן האָט צעשלאָגן דעם קלײנעם, האָט זיך אונטערגעגנבֿעט, אַ כאַפּ געטון דעם האָן, ווען ער איז זיך פאַרגאַנגען אויף דער העכסטער אָקטאַווע, און אים אָפּגעטוקט אין דער קאָרעטע מיט וואַסער.

דער האָן איז געבליבן שטיין אַ צעטומלטער, נישט געוווּסט, וואָס דאָ איז געוואָרן, און געהאַלטן אין איין שלינ־גען לופט. פון קאָפּ, פון די פליגל, פון די פיס האָט גערונען וואַסער און אַליין איז ער מיט אַ מאָל געוואָרן אַזוי קליין, קלענער פון אַ הון. ער האָט געשאָקלט מיטן נאַסן קעפּל, זיך

געווישט די פֿאַרצפּלאָצנע אויגן און אַן אײַנגעקאָרטשעטער זיך געבומען רוקן אונטער דער זון.

דער צעשלאָגענער האָן האָט זיך גלײַך אַ שטעל געטון, פֿאַרוואָרפֿן איין פֿליגל רעכטס, דעם צווייטן פֿליגל לינקס, פֿאַרריסן דאָס קעמל און מיט אַ פֿאַטשערײַ האָט ער זיך צע־קרייעט, צום ערשט רעכטס, דערנאָך לינקס, אַזש אונטערגע־שפּרונגען פֿאַר פֿרייד — האָבן די הינער ביסלעכווײַז אים אַרומגערינגלט, זיך גענומען פֿאַר אים חנדלען, און ער איז מיט זיי אַוועק.

שרהקען איז מיט אַ מאָל עפּעס קלאָר געוואָרן. זי האָט זיך אויף אַ ווײַלע פֿאַרטראַכט, געפּילט, ווי אַלץ אין איר בענקט, צאַפּלט, וויל אַ געשריי טון, און די פֿיס, ווי פֿון גומי, שפּרינגען אונטער, האָט זי זיך אַוועקגעזעצט אויף דער היל־צערגער הוידע, זיך פֿאַמעלעך צעוויגט:

קומט דער ליבער זומער, זומער.

שפּילן כ׳יר אין זאַמד...

די הוידע האָט זיך שטאַרקער צעוויגט און יעדעס מאָל, ווען זי האָט זיך אויסגעגלײַכט מיט דער ערד, האָט שרהקע אונטערגעשטעלט אַ פֿוס און זינגענדיק זיך געהויבן אַלץ העכער און העכער.

דאָס וויגן זיך האָט איר באַלד דערעסן, האָט זי פֿאַר־ביסן די ליפּן, זיך כּלומרשט צעוויינט, ווי אַ צעפּיעשטשעטע קינד, אַהינטערגענומען הינטער זיך די פֿיס, זיי באַדעקט מיטן באַטיסטן קליידל, פֿאַרמאַכט די אויגן און געבליבן ליגן ווי אין אַ וואַקלדיק שיפֿל.

אָרום איז געווען אַזוי שטיל, אַז זי האָט געקענט ציילן דעם טיק־טאַק פֿון איר אייגן האַרץ. אַ בין האָט זיך געטראָגן מיט אַ הוזשעריי אָרום איר רעכטן אויער, האָט שרהקע עס געוואָלט טאַרשטעלן, זיך געפֿוילט אָפּערצונעמען די האַנט, גע־בליבן ליגן ווי פֿריער און געווען זיכער, אַז זי וויגט זיך נאָך, כאָטש די הוידע האָט זיך שוין לאַנג געהאַט אָפּגע־

שטעלט. זי האָט מיט אַ מאָל דערפילט אַ האַנט אויף זיך און געעפנט די אויגן.

— ווי דאָס באַקט זיך אויף דער זון, ווי אַ קאַך! דער קאָפּ וועט דאָך דיר חיי טון! וואָס איז, שרהקע, ביסט נישט געזונט?

— וואָס פעלט דיר אײַן...

עס איז עפּעס נישט גלאַטיק, שרהקע. דו זאָלסט זיך אין מיטן העלן טאָג אַזוי אָוועקלייגן? זאָג, וואָס איז דיר?

— ס׳איז אָסור גאָר נישט, ברײַנע, — האָט זיך שרהקע פאַרלוירן, צעשמייכלט, אַרומגעכאַפּט די אַלטע, זי גענומען קושן און געפילט, ווי עפּעס שטייט איר אין האַלדז.

— טאָ זעץ זיך אין שאָטן!

שרהקע איז אַראָפּ פון דער הוידע, זיך איבערגעצויגן און זיך גענומען רײַבן די אויגן.

די אַלטע ברײַנע האָט זיך בײַם ערשטן קוק אָנגעשטויסן, וואָס מיטן מיידל טוט זיך. זי האָט זי אַרומגענומען ווי אַ מו־טער, צוגעפירט צו דער באַנק, וואָס איז געשטאַנען הינטערן פענצטער, זיך געזעצט און אָנגעשפאַרט שרהקעס קאָפּ אָן איר אַקסל:

— איצט, טאָכטערשי, דערצייל מיר!

— וואָס זאָל איך דיר דערציילן? — האָט שרהקע גע־עפנט אַ פּאָר אויגן.

— כ׳מיין, — דאַרפסט זײַן גליקליך, ביסט קיין עין־הרע יונג, שיין, דערצו קריגסטו אַזאַ ווילן חתן, וואָס קרימסטו זיך? מיט אַן אמת, זאָג! — האָט ברײַנע אָנגעשטעלט אויף שרהקען אַ פּאָר ווייכע אויגן. — האָסטו עפּעס אויסצוזעצן קעגן ברוכן? ווייסט דאָך, אַז דו וועסט נישט וועלן, וועט דיך קיי־נער נישט נייטן! דען ווילסן זאָלסטו, טאָכטערשי, אַז געניטע זאַכן טרעפן זיך! מיר אָבער דאַכט זיך, אַז קיין בעסערן חתן ווי ברוך, קענען זיך קיין יידישע טעכטער נישט ווינטשן! לאָמיר זיך נישט נאַרן — וואָס, דער יחוס געפעלט דיר נישט? ס׳איז דאָך דײַן שוועסטערקינד! זינדיקסט, שרהקע, זינדיקסט...

אַ ווײַדענער בחור, דאָס פּנים אַזוי איידל, די שכינה רוט דאָך אויף אים. און דער עיקר — האָט ברײַנע שרהקען אײַנגערוימט אין אויער אַרײַן — מען שמועסט, אַז ער איז דער בעסטער בחור אין בית המדרש... ביסט נאָך יונג, קריכן אַלע נאַריש־קייטן אין קאָפּ אַרײַן. מעגסט מיר גלויבן, כ׳בין אויך אַ מאָל יונג געווען. נאָך דער חתונה זעט מען איצט, אַז נישט אַלץ, וואָס האָט געבלישטשעט, איז גאָלד! דער עיקר איז די יאָדרע, די שאָלעכץ פּאַלט סײַ ווי סײַ אַראָפּ! זינדיקסט, שרהקע, זינדיקסט... נו, וואָס האָב איך זיך אָוועקגעזעצט! כ׳וועל אַ קוק טון צו די בהמות.

שרהקע האָט די גאַנצע צײַט פאַרלוירן געשמייכלט, זיך געחידושט, וואָס ברײַנע רעדט מיט איר, ווי מיט אַ דערוואַק־סענער, זיך געשעמט איר צו קוקן אין די אויגן און, אַז זי איז געבליבן אַליין, האָט זי זיך נישט געקענט שענקען, פאַר וואָס זי האָט געשוויגן, געדאַרפט איר געבן צו פאַרשטיין, אַז פון דעם שידוך וועט גאָר נישט ווערן, אַז זיי זאָלן אויפהערן איר צו פאַרדרייען דעם קאָפּ מיט ברוכן.

די שטילקייט אַרום האָט שרהקען דערנערוועירט. זי האָט נישט געוווסט, וואָס צו טון מיט זיך, זיך דערפילט אָן אַ אי־בעריקע, נישט געוואָלט קלערן. אַז דאָס גאַנצע לעבן וועט זי פאַרן אין דעם הויז, געהאַפט, אַז עמעצער וועט קומען, מוז קומען, און מיט געוואַלט זי אַרויסרײַסן פון דאַנען. זי האָט פאַרביסן די ליפּן, חשק געהאַט אונטערצוציגדן דעם טרוקענעם סטויג מיט היי, וואָס איז געשטאַנען אין מיטן הויף — ס׳זאָל כאַטש פלאַקערן! אַ מידע איז זי געבליבן זיצן אויף דער באַנק, געקוקט צום וואַלד צו. דער האָט געשפּונען זײַנע מעשיות און וואָס נעפּלהאַפּטער זיי זענען געווען. דערציילט וועגן אומ־מעגלעכע העלדישקייטן, וואָס מען קען נאָר בײַקומען אין חלום, אַלץ רויִקער איז שרהקע געוואָרן.

די טיפע וועלדער, דער גרויער, הינקעדיקער וואַלדהעקער און אפילו ברײַנע — אַלע האָבן געהאַט צו דערציילן וועגן אַ

בלאָסער רחל מיט שוואַרצע אויגן, וואָס האָט געצויגן שרהקעס פּאַטער בחורווײַז, ווי מיט אַ מאַגנעט.

זי האָט זיך אויפגעשטעלט, זיך געערגערט, וואָס צו איר קומט קיינער נישט. געליטן, וואָס דער פּאַטער וויל איר אויס־קלויבן אַ חתן, און געפילט אַ שינאה צו ברוכן. זי איז אַ גלײַכ־גילטיקע אַרײַן אין שטוב, געגאַנגען פון איין צימער אין צווייטן און זיך אָפּגעשטעלט בײַ די שוורע שענק מיט ביכער. צום הונדערטסטן מאָל האָט זי איבערגעלייענט די נעמען אויף די רוקנס, אַרויסגעשלעפּט „קרול כּלאָפּוו" און אויפגעמישט די שטעל, חוּ אסתּר וואָרט איינע אַליין בײַ נאַכט אויפן קייסער. דאָס יונגע האַרץ האָט בײַ שרהקען שנעלער אָנגעהויבן קלאַפּן.

זי האָט מער נישט געוווּסט, וואָס זי לייענט, מעכאַניש געזאָגט די ווערטער און אין דער זעלבער צײַט אָפּגעמאַכט בײַ זיך, אַז זי וועט קיין מאָל נישט ווערן אַ כּלה פֿאַר ברוכן.

שרהקע האָט זיך געכאַפּט, אַז זי האָט אַדורכגעלייענט אַ זײַטל און ווייסט קיין איין וואָרט נישט, וואָס דאָרט שטייט. זי האָט נאָך אַ מאָל אָנגעהויבן פון אָנהייב, באַלד זיך ווידער פֿאַרפֿלאָנטערט, אָנגעוווירן דעם פֿאָדעם. געזעגן ווי קראָנענבערג לאָזט זיך צו איר אַראָפּ אויף אַ שטריק, טוט איר אָן מאַנס־בילשע קליידער און זיי פֿאַרשווינדן. זיי פֿאָרן אַ נאַכט מיט אַ טאָג און נאָך אַ נאַכט, ביז זיי קומען אין אַ געדיכטן וואַלד אַרײַן. קראָנענבערג גראָבט אויס אַ קעסטל פון אונטער אַן אַלטן דעמב, נעמט אַרויס אַ בלויען פויגל, פליקט אויס אַ פעדער פונעם פויגלס קאָפּ און שרהקע זיצט אויף אַ שוואַרץ צוגאָוון פערד. צוועלף בויגיקע ייִנגלעך לויפן איר נאָך, טראָגן דעם שלעפּ פון איר וואַסערקלייד, און וואַסער־מיידלעך, געשלייערט אין ווײַסע וואָלקנדלעך, לויפן אויף אַפריִער. האַלטן לאַנגע הערנער און שאַלן — רוקן זיך די ביימער אײַן, דער וואַלד הילכט, די חײַסל שפּאַלט זיך און וואַנדע קומט שרהקען אַנט־קעגן, פירט זי אין פּאַלאַץ אַרײַן.

שרהקעס תנאים

דער אויוון, וואָס האָט פאַרנומען איבער א האַלבע קיך, האָט געברענט, רויט געמאַכט די בלעך, און ברײַנע, א צע־יאָכמערטע, האָט אַלץ אין איינעם געשטופּט העלצער דורך די צעגליטע פּײַערקעס, צוגעוואָרפן שטיקער קאָרע אונטערן דרײַפוס, וואָס איז געשטאַנען אין א ווינקל און ווו א טאָפּ מיט געזוידענע גריוון האָבן זיך אויסגעלאָזט מיט א קוואַקערײַ.

ברײַנע האָט געמישט דעם קרופּניק, יעדע ווײַלע אויפ־געריקט די בלעך פון באַקאויוון, אַרײַנגעשטעלט א ברענענדיק שײַטל האָלץ און געקוקט צו די געבראָטענע גענדז. זי האָט געהאַלטן אין איין בעטן גאָט, עס זאָל אַלץ געראָטן, יעדע ווײַלע געקוקט דורכן פענצטער, צי מרדכי פּאַרט, געוואָלט, ער זאָל ברענגען וואָס מער חסידים. א קלייניקייט עפּעס: שרהקעס תנאים, ר׳ מענדעלעס יאָרצייט!

שרהקע איז געזעסן בײַם פענצטער איבער א צעעפנט בוך, אויפגעצויגן אויף א גומע קרעלן און געקוקט אויף די פּאַרשנײַטע ביימער, ווי זיי וואָלטן געווען באַצויגן מיט צע־דריוולטער וואַטע.

— די קרעלן וועלן נישט אַנטלויפן, וועסט זיי מאָרגן אויפציִען, — האָט זיך ברײַנע געבעטן בײַ שרהקען — זע בעסער, מען זאָל גרייטן צום טיש, זיי וועלן דאָך באַלד אָנקומען.

— האָסט דאָך געזאָגט, אַז מאַריאַנע וועט גרייטן צום טיש? — האָט שרהקע זיך געטוליעט אין א טערקישן זײַדענעם שאַל.

— אַז די כלבטע קומט נישט! מסתמא שוין ווידער זיך צעשלאָגן מיט וואַצעקן. אַזאַ שלום־בית אויף אַלע גוים גע־זאָגט! נו, וואָס זיצסטו? גיכער!

— כ׳גיי שוין, — האָט שרהקע אָנגעהויבן צו בלעטערן ס׳בוך.

—

— ס'זאָל נישט נמאס ווערן אַ גאַנצן טאָג צו לייענען? מאַכסט דאָך דיר די אויגן קאַליע! און גראָדע היינט האָסטו געמעגט נעמען אַ יידיש ביכל, נישט זיך האַלטן אין איין שטאָפּן מיט גוייִש!

— טאָ פאַר וואָס ברענגט ער נישט דער מוכר-ספרים אַ ניי ביכל? די אַלטע קען איך שוין אויף אויסוויינ יק, — האָט שׂרהקע זיך פאַרענטפערט.

— דו מיינסט, אַז אַלק איז אַ מעשה-ביכל, אַ שטיקל תהילים וואָלט דיר אָסור נישט פאַרשאַדט, — האָט ברײַנע זיך ביי איר געבעטן.

— הייבט זיך אָן!

ברײַנע האָט אַראָפּגענומען דעם טאָפּ מיט גריוון, אים אַוועקגעשטעלט אויף דער פּאַדלאָגע, און גענומען אָפּשעפּן שמאַלץ אין אַן ערדענער שיסל.

— דאָס שמאַלץ קוואָקעט נאָך אַלץ? — האָט זיך שׂרהקע געפרעגט.

— ס'קוואָקעט אַזוי לאַנג, ווי אַן אַלמן באַוויינט אַ װײַב, — האָט ברײַנע געשמייכלט און צוריק אַוועקגעשטעלט דעם טאָפּ אויפן דרייפוס.

מאַריאַנע איז אַרײַן אין קיך, געריבן איין האַנט אָן דער צווייטער, זיי נעהויכט, זיך געוואַרעמט אָן די צעגליטע פּײַ'ערקעס:

— מײַן אַלטער האָט מיך דאָ אַהערגעשיקט, איר דאַרפט מיך? אוה, אַ פראָסט היינט!

— גוט קאַלט? — האָט שׂרהקע געפרעגט. — כ'בין נאָך היינט אין דרויסן נישט געווען.

— וואָס פרעגסטו? דער פראָסט בײַסט, ווי אַ משוגענער הונט!

— זיי וועלן דאָס האָבן אַ שליטוועגס, — האָט ברײַנע אָפּגעזיפצט. — וואָס האָב איך קיין ליגנט נישט געוואָלט זאָגן? יאָ, הער זיך אײַן מאַריאַנע, וועסט אויפרוימען דעם עסצימער, און צושטעלן די טישן, גוט?

— גוט?

ברײַנע האָט אָנגעגאָסן אַ שנאַפּס, אָפּגעבראָכן אַ האַלבן קוכן, און אַ קלאַפּ געטון מאַריאַנען איבער דער פּלײצע:

— ס'ערשטע פאַרזוך מײַן געבעקס.

מאַריאַנע האָט געגעסן מיט אַ פול מויל, אונטערגע־שטעלט איין האַנט אונטער דער צווייטער, די קרישקעס זאָלן האָבן וווּ אַרײַנצופאַלן און נאָך יעדן ביס האָט זי אָפּגע־טרייסלט דעם קוכן אין דער האַנט אַרײַן און אַרײַנגעשיט זיך די קרישקעס אין מויל.

— אַצינד וועט מען זיך נעמען פאַר דער אַרבעט, — האָט מאַריאַנע געזאָגט מיט אַ הכנעה־שמייכל, זיך באַלעקט, אָפּגעקלאַפּט די הענט אָן פאַרטעך און אַרײַן אין עסצימער.

שרהקע האָט אַראָפּגענומען פון וואַנט אַ שפּיגעלע, עס אָנגעשפּאַרט אָן אַ טעפּל, זיך גלאַט פאַרקעמט די האָר, מיט אַ שרונט אין דער מיט, פאַרלייגט די צעפּ אין אַ קאָקס און זיך געווענדט צו ברײַנען:

— ווי זע איך איצט אויס? טרעף, ברײַנע.

— פרעג מיך עפּעס בעסערס! — האָט ברײַנע אָפּגעזיפצט און ווידער אָפּגעשעפּט דאָס שמאַלץ אין דער ערדענער שיסל אַרײַן.

— דו ווייסט, שרהקע, אַ מציאה געווען די גענדז, — האָט ברײַנע אָנגעהויבן. — מיר וועלן קיין עין־הרע האָבן איבער אַ טאָפּ שמאַלץ. הלוואַי קריג איך אויף פּסח נישט קיין ער־גערע! כ'ווייס, אַז הײַנט איז אַלץ וואָכעדיק! ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אַז אין אַ באַלעבאַטישער שטוב זאָל מען נאָך נישט האָבן קיין שמאַלץ אויף פּסח? ס'איז דאָך שוין באַלד פּורים! בײַ לײַטן, ווייס איך, לאָזט מען חנוכּה אויס שמאַלץ אויף פּסח. אַז מײַן באָבע רבקהלע, צו לענגערע יאָר אונדז, אַ כּשרה נשמה געווען, האָט אויסגעלאָזט חנוכּה שמאַלץ, איז בײַ אונדז, קינדער, אַן אמתער יום טוב געווען. כ'געדענק ווי הײַנט. — האָט ברײַנע אַ צופרידענע גענומען די הענט פאַרבאַקעס. - מײַן באָבע, אַ קליינטשיקע, איז געשטאַנען אויף

אַ הויכן בענקל, געמישט דאָס שמאַלץ און אונדז אייניקלעך האָט זי דערציילט ווען אַן אָרעמער ייִדענע, אַ צדקנית, וואָס האָט אויסגעלאָזט שמאַלץ. האָט זיך דורכן קוימען באַוויזן אַ קליין, ווײַס הענטל און וואָס די ייִדענע האָט נישט אָפּגעשעפּט דאָס טעפּל, איז עס באַלד צוריק פול געוואָרן ביז צום ראַנד. און וואָס מיינסטו? מײַן באָבע, אַ ליכטיקן גן־עדן זאָל זי דאָרט האָבן, האָט אַזוי דערציילט די מעשה און מיר, קינדער, האָבן מיט אַ מאָל דערזען אַ קליין ווײַס הענטל, ווי פון אַ יעריק קינד. איז דאָרט געוואָרן אַ רעש! די באָבע האָט גע־נומען טאַנצן פאַר שמחה, געקלאַפּט אַ האַנט אָן אַ האַנט, און מיר האָבן מיטגעזונגען:

הענטעלע, הענטעלע, גיב אונדז שמאַלץ מיט אַ פולער האַנט!

הענטעלע, הענטעלע, גיב אונדז שמאַלץ איבער דער ראַנד!

און וואָס מיינסטו? פון פינף פוילישע פונט שמאַלץ האָבן מיר געהאַט אַ קימא־לן פון זיבן, אַכט טעפּ. ווי איך בין אַ ייִדישע טאָכטער!

—און פאַר וואָס באַווײַזט זיך שוין הײַנט נישט מער דאָס הענטעלע? — האָט שרהקע אַ נײַגעריקע זיך געפרעגט.

— חײַל מען איז עס נישט ווערט, קינד מײַנס. די וועלט ווערט אַלץ ערגער. אָט נעם, למשל, זיך אַליין: תּיפל גנזונט קאָסט מיך, אַז דו דאַוונסט אַ מאָל שבת ראש־חודש? און גלייב מיר, אַז איך אין דײַנע יאָרן האָב דרײַ מאָל אַ טאָג געדאַוונט.

— און אַז כ'וועל דאַוונען דרײַ מאָל אַ טאָג, וועט זיך דאָס הענטל באַווײַזן? — האָט שרהקע געשמייכלט.

— אפשר, פּראָבירן! נאָר דאָס, טאָכטערשי, טויג שוין נישט. איידער וואָס ווען, מאַכסטו שוין אַ קאָנטראַקט מיטן רבונו־של־עולם!

עס האָט זיך געהערט אַ סקריפּ פון רעדער — אַ בויד געשפּאַנט אין דרײַ פערד איז געבליבן שטיין אין מיטן הויף.

בריינע איז צו צום פענצטער, גענומען ווישן די פאַרפראָרענע שויב.

— ברײַנע, זעסט, די מומע גיטל איז אויך געקומען! און אָט איז ברוך, דער טאַטע, און אַזוי פיל ייִדן, קוק!

— אויב אַזוי, שרהקע, טו זיך טאַקע גיכער איבער! באַלאַמוטשע נישט, וואָס וואַרטסטו? איך וועל אויך איבער-וואַרפן אַ האַלב קלייד.

— וואָס מיינסטו?

— כ'מיין, — האָט ברײַנע געשמייכלט, — כ'וועל זײַן אַ גאַנצער נאַר און אַ האַלבער נביא: מיר וועלן, אם ירצה השם, הײַנט ברעכן טעלער.

— וועל איך זיך דווקא נישט אָנטון,-האָט שרהקע כמעט אַ געשריי געטון.

-שרהקע, פאָלג מיך, מאַך נישט קיין למטישע געלעכטער און טו זיך איבער. אַז וועסט נישט וועלן, וועט דיך קיינער נישט נייטן! געגייטע זאַכן, טעכטערשי, טרענען זיך! איבעריקנס, איז ער אויך נישט קיין פרעמדער.

מרדכי איז ברייט אַרײַן, דאָס פוטער צעקנעפלט, מעשה באַלעבאָס. נאָך אים איבער אַ מנין חסידים, האַלב געפרוירענע מיט בלויע נעזער, די קעפּ אײַנגעקורטשעט צווישן די אַקסלען.

— נו, וואָס מאַכסטו, ברײַנעשי? — האָט זיך גיטל אַרײַנגעקײַקלט ווי אַ פעסל און זיך אַרומגעכאַפּט מיט דער אַלטער.

— נישט צו פאַרזינדיקן. און איר, גיטלשי קרוין? קאַלט, האַ?

גיטל האָט אויסגעטון אַ שובע, אַראָפּגעשלעפּט איין קאָפּ-טאַן נאָכן צווייטן, אויסגעטון עטלעכע פאַטשיילעס און פון דעם פעסעלע איז געבליבן אַן אויסגעדאַרטע, אײַנגעהויקערטע ייִדענע.

— און וווּ איז שרהקע?

— טוט זיך איבער, — האָט זיך ברײַנע געשמאָלצן פון נחת. אָנגעטון בשעת-מעשה אויפן גאָלן קאָפּ אַ קאָפּקע, געמאַכט פון קאָלירטע סטענגעס, באַפּוצט מיט קרעלן און גאָלדענע בלעכ.

לעך. — אַ קינד, שעמט זיך אַ ביסל. נאָר וואָס זאָל איך אײַך זאָגן, גיטלשי, קרוין, איז דאָס קיין עין-הרע, א שרהקע ? אָט גייט זי !

— וואָס, איך ווייס נישט ? — האָט גיטל ווי זיך באַליידיקט, וואָס בריינע דערציילט איר וועגן שרהקען. — נישקשה, זי האָט אין וועמען אַרײַנצוגראָטן.

און כאָטש שרהקע האָט זייער נישט געוואָלט אַ כלה ווערן, האָט זי פונדעסטוועגן דורכגעוואָרפן אַלע אירע קליידער, געוואָלט דאָס מאָל געפעלן, אויסזען שענער. זי האָט זיך פאַרקעמט אַ פריזורע, פאַרלייגט די צוויי צעפּ אַרום דעם קאָפּ ווי אַ קראַנץ, אָנגעטון אַ שוואַרץ קרעפּן קלייד פון דער זײַט צו קנעפּלען, און אַ בלאַסע פון שרעק, מיט רויטלעכע אויגן פון טרערן, איז די זעכצניעריקע שרהקע מיט אַ מאָל ווי עלטער געוואָרן.

זי האָט זיך מעשה דאָמע אַ שטעל געטון אין שפּיגל אַרײַן, עפּעס אונטערגעהויבן דאָס קלייד, זיך דערמאָנט, אַז זי זעט אויס, ווי ישראל אַלטערס עלטסטע טאָכטער, די יונגע אַלמנה, און מיט אַ געמאַכטן שמייכל איז זי אַרײַן צו די געסט.

— זע נאָר, זע, ווי זי האָט זיך דאָס אויסגעשלייערט ? — האָט בריינע אַ הייב געטון מיט די פּלייצעס. — אין שוואַרצן גאָר ? פאַר וואָס האָסטו נישט אָנגעטון דאָס בלויע קלייד ? מען זאָגט: מ׳האָט נישט...

— פּטור, נו, — האָט גיטל גיך מבטל געמאַכט מיט אַ קוועטש, אָנטקעגן געגאַנגען שרהקען און זיך מיט איר צעקושט.— נו, שרהקע, וואָס מאַכסטו ? קיין עין-הרע אויסגעוואַקסן, כ׳וואָלט דיך אָסור דערקענט !

די חסידים זענען געוואָרן לעבעדיקער, אַראָפּגעוואָרפן די שווערע פּאַלטענעס, געשפּרייזט איבער דער שטוב, געריבן, געפּאַטשט איין האַנט אָן דער צווייטער:

— אַ, וואַרעם, אַ מחיה ! אַ !

זיי האָבן זיך איינציקווײַז צעזעצט אַרום די טישן, וואָס האָבן זיך געצויגן דורך דער גאַנצער לענג פון עסצימער.

ברוך, אין אַ שוואַרצער, קאַנגאַרענער קאַפּאָטע מיט אַ שפּאַלט, און אַ צו גרויסן, סאַמעטענעם קאַשקעט אויפן קאָפּ, פון אונטער וועלכן זײַן אויסגעדרייקט פּנים, האָט זיך קוים אַרויסגעזען, איז געזעסן בײַם טיש ווי אַ האַלצערנער, זיך קיין ריר נישט געטון.

שרהקע האָט גלײַכגילטיק געקוקט אויף ברוכן, כּמעט ווי נישט געוווּסט, וואָס דאָ קומט פאָר, חשק געהאַט אים צו פרעגן, ווו ער האָט פאַרטוישט זײַן היטל און זיך שטיל פונאַנדערגע-לאַכט.

בײַם קאַכל-אויוון איז געשטאַנען אַ יונגערמאַן, זיך גע-וואַרעמט די פּלייצעס און ווי צו זיך גערעדט:

— דאָס הייסט אַ קרירה! אין „שטיבל" איז ס'וואַסער פאַרפרוירן געוואָרן!

— ווייס איך וואָס? מען ווערט שוואַכער פון דור צו דור, — האָט שמואל-דוד שוחט, אַ שווערער ייִד, מיט אַ גאַרטל איבערן גרויסן בויך, געשפּרײַזט איבערן צימער, מיט אַ מאָל זיך אָנגעשפּאַרט מיט ביידע הענט אָן קאַכל-אויוון, ווי ער וואָלט נישט געזען דעם יונגנמאַן, אים אַרײַנגערעדט גלײַך אין מויל אַרײַן, און זיך צעשאָקלט, ווי בײַ מנחה. — וואָס מיר פראָסט? ס'איז אַ קימא-לן פון אַ יאָר דרײַסיק. ס'ערשטע יאָר, ווי ר' מענדעלע, זכרונו לברכה, איז נסתלק געוואָרן. מיר האָבן זיך צונויפגענומען איבער אַ מנין חסידים, געדונגען אַ באַלע-גאָלע, און אַוועק נאָך קאָצק אויף יאָרצײַט. וואָס זאָל איך אײַך זאָגן? ס'איז געווען אַ מוראדיקע קרירה! דער פראָסט האָט אַזוי געברענט, אַז פייגל זענען ממש אויף די פלויטן געפרוירן געוואָרן! מיט אונדז איז געפאָרן אַן אַלטער קאָצקער, לייבוש קודש האָט מען אים גערופן. דאָס איז געווען אַ ייִד אַ גברן! ווו זעט מען עס הײַנט אַזעלכע ייִדן! אַ מאָל פלעגט מען טראָגן ריפּסענע קאַפּאָטעס, נישט פאַר אונדזערע צײַטן, כ'געדענק ווי הײַנט: לייביש איז געזעסן אין אַ ריפּסענער קאַפּאָטע אויף וואַטע, די באָרד ווײַס פון פראָסט, די וואָנסעס — צוויי אײַז-ליכט, און געהאַלטן אין איין זינגען. דער פראָסט האָט פאַר-

כאפט דעם אָטעם, ס׳איז געווען סכנות-נפשות דאָס מויל צו עפענען, און לייביש, ווי קיין מאָל גאָר נישט, געהאַלטן אין איין זינגען, געפאָרן צום רבין מיט אַ זמר. איר פאַרשטייט? די קאַצקער זענען אַלע גרויסע בעלי-ניגונים! און ווי מיר זע־נען נאָר אַרײַן אין שטאָט, שלעפט ער אונדז אין מקווה. יעצנע צײַטן, דאַרפט איר וויסן, האָט מען נישט געהייצט די מקווה, ווי הײַנט. איז ס׳וואַסער טאַקע געווען פאַרפרוירן. לייביש האָט לאַנג נישט געקלערט. קיין שהיות געמאַכט, אויסגעהאַקט אַ שטיק אײַז און זיך דרײַ מאָל טובל געווען. נישטאָ דער אַמאָ־ליקער ברען, נישטאָ! — האָט דער שוחט געענדיקט מיט אַ זיפץ און אַ וווּנק פון אויוון.

— אמתע חסידים ווערן אַלץ חייניקער! — האָט זיך איינער אָנגערופן.

— נו, רבותי, וואָס באַלאַמוטשען מיר? מיר האָבן דאָך עפּעס הײַנט צוויי שמחות, — האָט שמואל-דוד שוחט געזאָגט און זיך ברייט אָוועקגעזעצט בײַם טיש. — לאָזן זיך חתן-כלה חתמנען. די מחותנים, דאַכט זיך, זענען דאָך פאַרטיק, האָ?

— געוויס, אַוודאי פאַרטיק! — האָט מרדכי אַ ביסל אַ צעטומלטער געזאָגט, געקלימפּערט מיט אַ האַנט אין אַ הויזן־קעשענע, און געווּבט עמעצן מיט די אויגן. — ברײַנע, מיר קענען שוין גיין צום טיש?

באַלד האָט דער עולם געמאַכט פּלאַץ פאַר דער כלה, און שרהקע. ווי נישט זי האָט מען געמיינט, האָט זיך אַיועקגע־זעצט אין געשמייכלט. דער שוחט האָט אַרויסגענומען פון בוי־זעם-קעשענע אַ געשריבענע תנאים, זיך אָנגעטאָן אויף דער שפּיץ נאָז אַ פּאָר שפּאַקולן מיט האַלאַבליצעס אין די פּאות־אַרײַן און גענומען לייענען.

ברײַנע מיט גיטלען זענען געשטאַנען אָנגעלאָרנט מיט צוויי טעלער יעדע, נאָריש געשאָקלט מיט די קעפּ, געקוקט אויף די מאַנסבילן, ווי זיי וואָלטן זיי געפרעגט: נו, שוין? וואָרפן?

דער שוחט האָט געענדיקט: — ברוך, נו חתמע זיך.

שרהקע איז געזעסן מיט דער פעדער אין דער האַנט און געוואַרט, וואָס מען וועט איר הייסן טון.

— דאָ, דאָ! — האָבן גיך עטלעכע פינגער מיט אַ מאָל באַוויזן אויף די תּנאים און איר געוויזן, ווו אונטערצושרײַבן זיך.

— אָז איר צעטומלט דאָך די כּלה! — האָט דער שוחט אַ געשריי געטון און געוויזן מיט זײַן לאַנגן נאָגל, מיט וועלכן ער פּרובירט חלפים. — כּלה, חתמע זיך!

דאָס וואָרט „כּלה" האָט שרהקען אַ ביסל צעטומלט. אין זי געבליבן זיצן אַ פאַרפּלאָנטע און געקוקט אויפן שוחט.

— נו?

— וואַרט, שרהקע,— וואַרט, — האָט ברײַנע אַ גליקלעכע געזאָגט. — פאָלג מיך, חתמע זיך אויף אַלע דרײַ לשונות — יידיש, פּויליש און פראַנצויזיש,- וועסטו קריגן דרײַ מאָל חתימה-געלט, כאַ, כאַ!

— געזעכט, געזעכט, — האָט דער עולם געקוואָלן.

דער שוחט האָט אַרויסגענומען זײַן קאָלירטן שניפּטוך מיט טאַבאַקפלעקן, געגעבן איין עק ברוכן, דעם צווייטן שרהקען און אויסגעשריגן:

— מזל-טוב, מזל-טוב! חתן כּלה, מזל-טוב! — און טעלער זענען זיך צעפלויגן איבער דער פּאָדלאָגע.

ברוך האָט אַ שעמעוודיקער אָנגערירט שרהקען מיט אַ פינגער, זי זאָל זיך אומקוקן. אַ שאָקל געטון אויף אָפּריער מיטן קאָפּ און איר אָפּגעגעבן מזל-טוב, האָט שרהקע אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ געלעכטער, זיך פאַרשעמט, אַרומגעכאַפּט ברײַנען. וואָס איז געשטאַנען נעבן איר און זיך צעוויינט.

— אוי, זי האָט אויף וואָס צו חיינען, — האָט ברײַנע מיטגעוויינט. — חען די מאַמע תאָלט זוכה געווען...— אַזאַ יונג מענטש, כּי, כּי, כּי!

גיטל האָט אַרומגענומען שרהקען, זי געקושט, איר אָנגעטון אַ גרויסע, גאָלדענע אַרבעסקייט:

— נאַ, טאָכטערשי, חתימה-געלט!

שרהקע האָט אַ קוש געטון גיטלען אין דער האַנט, דער-

נאָך איר געפּאַלן אויפן האַלדז, און די ווײַבער זענען אַרײַן אין אַ צווייטן צימער.

— נו, רבותי, וואָס זיצן מיר? — האָט זיך אַ יונגערמאַן אָנגערופן. — מיר וועלן זיך אַליין סאַרווען! קום, שמואל־דוד, דו ביסט דאָך אויך עפּעס אַ שטיקל בעל־שמחה! —

שמואל־דוד שוחט מיטן יונגנמאַן האָבן אַרײַנגעבראַכט דעם קרופּניק, אים צעגאָסן, און דער עולם האָט זיך געבריט, עוסק געווען אין דער אַכילה און הנאה געהאַט...

די חסידים האָבן שוין לאַנג געענדיקט דאָס געבראָטנס, און פון דער זײַט געקוקט אויף מרדכין. זיי האָבן געוווּסט, אַז מרדכי איז געווען אין קאָצק אַ בן־בית, ר' מענדעלע האָט אים מקרב געווען, אים צוגעלאָזט צו זיך, ביז צו דער פּטירה. טאָ, וואָס זיצט ער אַ גלײַכגילטיקער און שווײַגט? זיי האָבן געגלייבט, אַז אַלץ, וואָס שמואל־דוד שוחט האָט דער־ציילט, איז אמת, געוואָלט אָבער הערן פון דער ערשטער האַנט, און מיט חשד געקוקט אויפן שווײַגנדיקן באַלעבאָס.

מרדכי האָט זיך פאַרגעסן, זיך געזען אין קאָצק אַ בחור, ווי ס'וואָלט איצט נעכטן געווען, און דאָ גייען שוין אַרום לע־גענדעס וועגן מענדעלען. אים האָט זיך עפּעס נישט געגלייבט, אַז דאָס זיצט ער אַ מחותן, און דאָס נאַריש בחורל וועט זײַן זײַן איידעם. ס'האָט אים ווי געטון פאַר שיהקען — געהאַנדלט קענען איר, פּונקט ווי זײַן פאָטער האָט קענען אים געהאַנדלט נישט אַחעק ווײַטער פון פאָטער. אים האָט עפּעס באַנג גע־טון, געפילט, אַז זײַן שווײַגן, דאָס צוריקציִען זיך פון לעבן, האָט אים נאָך ווייניקער געגעבן — און געבליבן זיצן אַ פרעמ־דער אויף דער אייגענער שמחה.

דער שוחט איז אַפּער פון טיש, אויפגעשטעלט זײַן לאַנגן קאָלנער פון צעבראַשטשעטן הצמד, לויז געמאַכט דעם גאַרטל, פאַרזשמורענדיק דאָס רעכטע אויג און קלאַפּנדיק אַ האַנט אָן אַ האַנט, האָט ער זיך לײַכט געלאָזט איבער דער שטוב:

אוי, כאַלאַדנאָ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה,
אוי, כאַלאַדנאָ, ס'איז קאַלט אויף דער נש—מה!

באַלד זענען אַלע אַפּער פון די טישן, ווי אַרײַנגעשטעלט אין אַ צווייטן צימער. די חסידים האָבן אַרויפגעלייגט צו האַנט אויפן צווייטנס אַקסל, פאַרבויגן די קעפּ און געשלאָסן אַ ראָד. אין דער מיט איז געשטאַנען שמואל-דוד שוחט, חווילפריש אַראָפּגערוקט דאָס סאַמעטענע היטל איבער אַן אויער און גע־קלאַפּט אַ האַנט אָן אַ האַנט:

אוי, כאַלאָדנאַ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה.
אוי, כאַלאָדנאַ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה!

דער עולם האָט לײַכט געהויבן די פיס צום טאַקט, פאַר־וואָרפן האַנט איבער אַקסל, פאַרמאַכט די אויגן און זיך שטיל צעזונגען. דאָס האַרציקע געזאַנג האָט זיך געצויגן אָן אַ סוף, געצונדן אַ פונק אין אויג און אָנגעיאָגט אַ קעלט — האָבן זיך די ווײַבער געדרוקט אין די ווינקלען, גליקלעכע זיך געטוליעט אין שווערע ווינטערטיכער און שטיל מיטגעזונגען:

אוי, כאַלאָדנאַ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה...

— — — — — — — — — —

שרהקע איז געשטאַנען אין דער טיר און געקוקט, ווי די חסידים טאַנצן. דער אַלטער שוחט מיט זײַן לאַנגן, ווײַסן קאַלנער פון העמד, מיטן אָפענעם, האַריקן לײַב, דעם גאַרטל איבער די פיס, איז איר געפעלן. זי האָט געקוקט אויף ברוכן, ווי ער האָט זיך נאָכגעשלעפּט אַ פידער, מיט אַ נאַריש פנים, ווי אַ יינגל וואָלט נאָכגעמאַכט גרויסע און ס'איז איר קאַלט געוואָרן. זי איז אַרײַן אין אַ צווייטן צימער, זיך אויסגעצויגן אויף אַ קאַנאַפּע, פאַרמאַכט די אויגן און געוואָלט באַגרײַפן, וואָס דאָ טוט זיך, וואָס מען וויל פון איר. ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן האָט זי דערפילט אַ שינאה צו איר פאָטער, אים חושד געווען, אַז ער איז אַ פאַלשער און נישט געחוסט, פאַר וואָס ער וויל זי אומגליקלעך מאַכן. און פון צווייטן צימער האָט זיך שטיל און טרויעריק ביז צו טרערן געטראָגן:

אוי, כאַלאָדנאַ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה...

אין אַ זומער־פֿאַרנאַכט

פֿאַר נאַכט איז ברײַנע געשטאַנען בײַם מעלקן. די מילך האָט זיך געשוימט איבער די ראַנדן פֿון ווײַס־געשמירטע עמערס, זיך געבלעזלט, און אַרום אין דער לופֿט איז געשטאַנען דער ריח פֿון בהמות, פֿון פֿריש געשניטן גראָז.

ברײַנע האָט געזען, ווי שרהקע קומט אָן פֿון וואַלד. האָט זי אָנגעשעפּט אַ פֿול טעפּל מיט מילך, פֿאַרבויגן אַ שפּיץ פֿון קלייד אין סטאָן אַרײַן און איר פֿאַרלאָפֿן דעם וועג:

— כ'בעט דיך, שרהקע, טרינק אויס דאָס טעצל מילך. וואָס קרומסטו זיך? אויב דו וועסט אויסטרינקען, וועל איך דיר אויף מײַן וואָרט עפּעס זאָגן!

— וואָס, די רויטע האָט זיך געקעלבט? — האָט שרהקע פּראָבירט טרעפֿן.

— וועסט נישט טרעפֿן. — האָט ברײַנע איר אונטערגע־טראָגן ס'טעפּל. — טרינק בעסער אויס, איידער כ'קריג אין גאַנצן חרטה.

— טאָ זאָג מיר פֿריִער! — האָט שרהקע זיך געפּיעש־טשעט.

— נו, ניכער, באַלאַמוטשע מיך נישט! — האָט ברײַנע איר אַרײַנגעשטעקט דאָס טעפּל אין דער האַנט אַרײַן.

— אַז כ'קען נישט, — האָט שרהקע אַ קוק געטון אויף דער צעבלעזלטער מילך און זיך אָפּגעטרייסלט, ווי זי וואָלט געהאַלטן אַ מײַזל.

— קוק, ווי דאָס פּיעשטשעט זיך, אָסור אַ פּינפּיאָריק קינד, ביסט דאָך שוין אַ כּלה־מיידל! — האָט די אַלטע גענו־מען די הענט פֿאַרבאַקעס. באַטראַכט ש־הקען און געשאָקלט מיטן קאָפּ. — בײַ אַנדערע קינדער, אַז ס'איז דאָ מילך אין שטוב איז אַ יום־טוב, און דאָ וואַרפֿט מען זיך מיט גאָטס גאָב. זינדיקסט, שרהקע, זינדיקסט!

שרהקע האָט אָן עפּן געטון ס׳מויל, ווי צום טרינקען, באַלד צוריק עס פאַרמאַכט און זיך כּלומרשט צעוויינט:

— אַז כ׳קען אָסור נישט.

— נו, איז נישט, פּטור, — האָט ברײַנע זיך אויסגעדרייט, ווי אָװעקצוגײן.

שרהקע האָט זיך אָנגענומען מיט אַלע כּוחות, פאַרמאַכט די אויגן, ווי זי וואָלט נישט געגאַנגען טרינקען מילך, נאָר ריצנאייל און עס אויסגעטרונקען מיט איין אָטעם.

— נו, האָסט זיך געסמט? — האָט ברײַנע צוגענומען דאָס ליידיקע טעפּל. — אײַ, שרהקע, ביסט נאָך ווילד!

שרהקע האָט אַרומגעכאַפּט די אַלטע, וועלכע האָט איר געגרייכט ביז אונטערן אָרעם און גענומען שפּרײַזן מיט איר ווי אַ העך מיט אַ דאַמע.

— נו, גענוג, משוגענע דו! — האָט די אַלטע זיך פון איר אַרויסגעדרייט.

— סאָ וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגן?

— יאָ, ווייסט, ווער ס׳איז געקומען?

— ווער?

— די מומע גיטל מיט ברוכן.

— טאַקע? וואָס עפּעס?

— די מומע גיטל איז געקומען אָפּשטעלן די חתונה, און ברוך וועט מיסתּמא שוין דאָ בלײַבן. דער טאַטע וועט אים דערװײַל פירן צווישן מענטשן, אים צווײַזן, וועט ער, אם ירצה השם, ווערן אַ סוחר מיט לײַטן גלײַך!

ברײַנע האָט געזען, ווי ס׳פּנים בײַ שרהקען האָט זיך מיט אַ מאָל געענדערט, בלאַסער געוואָרן. זי האָט זיך אַ דריי געטון אויף איין פוס, צוריק געוואָלט אָנשטעלן אַ פריילעך פּנים, ווי עס וואָלט זיך גאָר נישט געהאַנדלט וועגן איר, האָט עס אָבער איר זיך נישט אײַנגעגעבן. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגן, געעפּנט ס׳מויל ווי עפּעס צו זאָגן, געבליבן אַנטשוויגן און געשאַרט מיטן שפּיץ שוך שטיינדלעך, וואָס זענען געלעגן אונטער אירע פיס.

ברײַנע האָט טיפּער אַרײַנגעשטופּט דעם שפּיץ פון קלייד אין סטאָן אַרײַן, ווי זי װאָלט זיך געקליבן אָפּצוטון אַ שווער שטיקל אַרבעט, געגומען שרהקען אונטערן אָרעם, זי צונעפּירט צו דער מאָכענער באַנק וואָס בײַם שטאַל און זיך מיט איר אַוועקגעזעצט.

אויפן הויף איז געווען שטיל. פון מאָל צו מאָל האָט אַ בהמה זיך גענומען רײַבן אָן דער וואַנט פון שטאַל, פאַרבענקט זיך צעמעקעט, און עס איז נאָך שטילער געוואָרן. פון אַ קאַש־טאַנבוים האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אַ ווראָבעל אין מיטן הויף, נאָך אים אַ צווייטער, באַלד האָט זיך אַ שאָט געטון אַ גאַנ־צע מחנה מיט אַ צוויטשערײַ, מיט אַ פּאַטשערײַ, די פייגעלעך זענען געשפּרונגען איינס איבערן צווייטן, איינס אויפן צווייטן, זיך געקוליעט אין זאַמד, זיך צונויפגעפּלאָכטן אין אַ קנויל, מיט אַ מאָל זיך איבערגעשראָקן, זיך אַ ריס געטון, זיך גע־טראָגן ווי אַ שוואַרצער פלעק און מיט אַ צוויטשערײַ זיך צו־ריק צעשאָטן איבערן קאַשטאַנבוים.

בײַם הינערשטאַל האָט זיך באַוויזן מאַריאַנע, אַ באָר־וועסע. זי האָט געהאַלטן אַ גרויסע דראָטענע זיפּ און גערופן די עופות שלאָפן:

— ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ!

פון אַלע זײַטן האָבן זיך געטראָגן הינער, הענער, גענדז, קאַטשקעס, אַלע מיט צעעפענטע שנאָבלען. אַ גאַנער מיט אַ פאַרריסענעם קאָפּ האָט צעטריבן די הינער מיט די קאַטשקעס, פלאָך געמאַכט פאַר די גענדז, און אַז ס'האָט זיך אים אײַנ־געגעבן אַלע צו פאַרטרײַבן, איז ער אַרײַן אין דער מיט, גע־כאַפּט עטלעכע האָבערס, אויסגעצויגן דעם לאַנגן האַלדז, צע־שפּרייט די פליגל און אַרויסגעלאָזט אַ ברייטן גאַן, גאַן, גאַ־אַן!

פון דער זײַט האָט ברײַנע געקוקט אויף שרהקען. גע־שאָקלט מיטן אַלטן קאָפּ, ווי זי וואָלט זי באַדויערט, נישט גע־קענט צוזען, ווי דער גאַנער צעטרײַבט די איבעריקע עופות, געשופּעט פון געוווינהייט מיט אַ פוס און גערעדט צו זיך: אַ טי פּשאַ קרעוו! אַ טי!

מיט אַ זיפֿץ האָט זי זיך אַרומגעקוקט איבערן הויף, ווו יעדעס שטיינדל, יעדעס גרעזל איז איר געווען ליב. דערפֿילט אויף דער שויס שׂרהקעס קאָפּ און זיך דערמאָנט, אַז מיט יאָרן צוריק איז זי געזעסן אויף דער זעלבער באַנק מיט שׂרה-קעס פֿאָטער, אים מוסר געזאָגט, פֿאַר וואָס ער האָט זיך צע-קריגט מיט די עלטערן, פֿאַר וואָס ער וויל חתונה האָבן מיטן פּאַכטערס מיידל. די אויגן זענען ביי דער אַלטער פֿאַרלאָפֿן. זי האָט געשוויגן, געקוקט פֿאַר זיך און דערזען דורך די פֿאַר-לאָפֿענע אויגן, ווי דורך שויבן, טויזנטער זאַכן, ווי ס'וואָלט ערשט נעכטן פּאַסירט: ווי ערשט נעכטן האָט זי זיך געיאָגט נאָך מרדכין, אים געבעטן ער זאָל זיך לאָזן אויסצוואָגן, און ער, אַן איינגעשפּאַרטער, האָט דווקא געוואָלט, זי זאָל אויס-רייסן פֿון אַ פֿערדס עק עטלעכע האָר. געוואָלט מאַכן אַ שיד-לע צו כאַפּן פֿייגל; ערשט נעכטן, דאַכט זיך, איז דאָס שׂרה-קע געבוירן געוואָרן, מיט אַזעלכע פּוכינקע פֿינגערלעך, דורכ-זיכטיקע נעגעלעך, ווי זי האָט זי אַרומגעשלעפּט גאַנצע טעג אויף דער האַנט. און ווען דער רבונו-של-עולם וויל צוהערן איר תּפֿילה, זי זאָל נאָך דערלעבן אַ-ומט-'אָגן שׂרהקעס אַ קינד?... נאָר ווער ווייס? אפֿשר האָט מען נישט געדאַרפֿט שטערן מיטן פּאַכטערס מיידל? ווער ווייס, צי ס'איז נישט קיין שטראָף פֿון גאָט? זיצט דאָך מרדכי אַן אַלמן אַזוי פֿיל יאָרן? און איצט מיט שׂרהקען – ס'רעדל דרייט זיך, דרייט זיך.

ברײַנע האָט געגלעט שׂרהקען איבערן קאָפּ און אָפּגע-הוסט:

– שׂרהקע, כ'בעט דיך, מיר דאַרפֿסטו זאָגן. כ'זע, אַז ס'קוועלט דיך עפּעס. ס'איז עפּעס נישט גלאַטיק, זאָג, וואָס באַהאַלטסטו אויס? צײַט דו ביסט אַ כלה געוואָרן, גייסטו אַרום ווי אַ נעכטיקע. וואָס, ברוך געפֿעלט דיר נישט? זאָג? אַז דו שווײַגסט. אפֿשר ביסטו נישט געזונט? כאָטש מיר דאַכט זיך, אַז צו ברוכן קענסטו גאָר נישט האָבן! זיצט אַ בחור על התּורה ועל העבֿודה, ווי גאָט האָט געבאָטן. נו? אַז ווער ווייס? כ'וועל דיר זאָגן דעם אמת! ביסטו געראָטן, טאָכטער, אין טאַטן אַרײַן,

ווי אַ טראָפּן וואַסער! ס׳איז אין בלוט ביַי איַין! דער טאַטע האָט בחורהיַי דעם שידוך אויך נישט געוואָלט! זעסטו דאָך, וואָס עס האָט זיך אויסגעלאָזט! אויף אַלע חיסטע וועלדער געזאָגט. וויפל שרהקעס האָבן מיר אין גאַנצן? — האָט בריַינע זיך אַ ווישׂ געטון די אויגן. — איין אָפּגעציטערט קינד! בעט איך זיך, שרהקע, זאָג מיר, וואָס קוועלט דיך!

— אַז ס׳איז מיר גאָר נישט, — האָט שרהקע אויפגעהויבן דעם קאָפּ.

— כ׳זע דאָך, אַז ס׳איז פון דיר געוואָרן אַ תּל פּאַר דער לעצטער וואָך? וואָס ווּעסטו מיר איַינרעדן?

— כ׳ווייס, די היצן מאַטערן אויס, — האָט שרהקע זיך צעשמייכלט.

— גוט, — האָט די אַלטע איר אַ וויש געטון מיט דער האַנט איבערן פּנים. — וואָס, דער טאַטע האָט מיט דיר גערעדט?

— וועגן וואָס?

— וועגן שידוך.

— יאָ.

— נו?

— וואָס נו?

— האָסטו אים געזאָגט, אַז דו ווילסט נישט?

— ניין. כ׳האָב אים געהייסן טון, ווי ער פאַרשטייט.

בריַינע האָט זיך איַינגעקוקט אין שרהקען, ווי זי וואָלט אַזוי נאָך געוואָלט אַרויסקריגן, וואָס זי באַהאַלט פון איר און זיך אָפּגעווישט מיטן קליַיד די נאָז:

— כ׳האָב שוין אויך געטראַכט, אַז שולדיק אין דעם אַלעם איז אפשר דער זומער? ווער ווייס? אַז מען איז יונג, דאַכט זיך, מען וואָלט מיט די אויגן איַינגעשלונגען די גאַנצע וועלט. שפּעטער, טאַכטערשי, אַז מען האָט חתונה, פאַרשווינדט עס און מען זעט זיך אַרום, אַז עס איז נישט מער געווען ווי אַ כּישוף. דען, מישטיינס געזאָגט, וואָס איז אונדזער גאַנץ לעבן דאָ אויף ד׳ערד? סאָ צו וואָס זיך נאַריש מאַכן ווי די

גויים? נו טאַקע? מאַלע, וואָס ס׳האַרץ וויל? כ׳חייס, ליבע —
מ׳איז יונג, מיינט מען-אַלץ איז ליבע.. נו, גלייב מיר, ס׳האָט קיין האַפט נישט און מיט זייער גאַנצער ליבע מעגן זיי זיך גיין לערנען שלום-בית ביים פראָסטן ייִד!

די לעצטע ווערטער האָט שרהקע שוין נישט געהערט, זי האָט זיך אויפגעשטעלט און גענומען אַוועקגיין.

— וווהין גייסטו? — האָט ברײַנע איר נאָכגעשריגן.

— דאַרפסט מיך דען?

— דאַרפן דאַרף איך דיך נישט, — האָט ברײַנע זיך אויך אויפגעשטעלט. — נאָר כ׳פרעג דיך, ווי פּאַסט עס? די מו-מע גיטל וואַרט דאָ אויף דיר!

— כ׳וועל באַלד אַהיים קומען!

— זע, זוים דיך נישט!

שרהקע איז געגאַנגען מיט דער לאָנקע און געהאַלטן אין איין זוכן אויף ברוכן חסרונות, אין דער זעלבער צײַט זיך געוווּנדערט, וואָס זי האָט צו אים. ער איז דאָך נישט ערגער פון אַן אַנדערן. וועמען זי קען צו מאָל נישט? זי איז זיכער געווען, אַז דעם, וועגן וועמען זי חלומט, וועט זי דאָך קיין מאָל נישט קריגן. טאָ צו וואָס דער גאַנצער אָנשטעל? זי איז געווען אַזוי גלײַכגילטיק, אַז וועמען דער פאָטער וואָלט איר איצט נישט געשדכנט, וואָלט זי נישט געוועזן דערקעגן. אַבי מען זאָל זי לאָזן צו רו.

די לאָנקע, וואָס האָט זיך אַ גאַנצן טאָג געבאָקן אונטער דער זון, איז פרישער געוואָרן, גענומען אײַנזאַפּן אין זיך די פײַכטקייט, ווי זי וואָלט אַ גוטן טרונק וואַסער געטון, און פון אַלע זײַטן האָבן זיך פאַרחלשטע זשאַבעס צעקוואַקעט. באַרג אַרויף, וווּ די זון אַ צעפלאַמטע האָט זיך געהאַלטן אין זעצן, איז אויף דער לאָנקע געשטאַנען אַ בושל אויף איין פוס. אין צווייטן האָט ער געהאַלטן אַ שטיין, אײַנגעקוועטשט אין דער לאַפּע, ער זאָל נישט אײַנשלאָפן, און מיט אַ פאַרוואָרפענעם קאָפּ געקוקט, ווי דער טאָג פאַרגייט. אין מיטן דער לאָנקע אויף אַ צעקרומטן בוים איז געשטאַנען אַ פויגל, געהאַקט מיטן

שנאָבל אין דער קאָרע, און איינטאָניק געשריגן, ווי ער וואָלט געזשיינט: הוק — הו־וק, הוק־הו־וק!

שרהקע האָט נישט געקענט הערן, ווי דער פויגל שרייט. זי האָט א וואָרף געטון אין אים א שטיינדל, און דער פויגל איבערגעפלויגן אויף א העכערן צווייג, א רגע אַנטשוווּ־ן געוואָרן און באַלד האָט זיך איבער דער לאָנקע ווידער געהערט: הוק—הוק, הוק—הו־וק!

ווו נישט ווו האָט זיך פאַרוואַלגערט א יאַגדעבוימל — אַ זכר פון אויסגעהאַקטן וואַלד. שרהקע האָט זיך פאַרגעסן, געריסן יאַגדעס, זיי געוואָרפן אין מויל אַריין און פאַרקראָכן צו דער „שוואַרצער סקאַלע”,—וואָס האָט פון דער ווייטנס אויסגעזען, ווי א קניענדיקע פרוי מיט צעלאָזענע האָר.

אין טאָל, ביים קאַרשינער באַרג, ווו ס'יידישע בית־עולם אין פאַראַן, איז מיט הונדערטער יאָרן צוריק געווען א יידישער ישוב.

כמיעלניצקי מיט זיינע מחנות האָבן באַלאַגערט דעם באַרג, געגעבן די יידן דריי טעג צייט, זיי זאָלן זיך אָפּפרייען מיט זייער גאָט, דערנאָך אים אַריינוואַרפן אין דער ווייסל, ס'זאָל פון אים קיין זכר נישט בלייבן, פריי עפענען די טויערן און זיך צוגרייטן צום שמד. אויב די יידן וועלן דאָס נישט טון, וועט מען פון זיי אויסהרגענען קינד און קייט.

די יידן האָבן געפאַסט, געוויינט, און דער רב מיט די שיינסטע באַלעבאַטים האָבן אָפּגעמאַכט צו וואַרטן ביז דער לעצטער מינוט, און אויב גאָט וועט נישט ווייכער מאַכן דעם רשעס האַרץ, וועלן זיי זיך אַליין אויסשעכטן, איבערגעבן דעם רשע א שטאָט מיט מתים.

דעם רבס בן־יחיד האָט געזאָלט די זעלבע וואָך חתונה האָבן מיטן גבירס טאָכטער פון שטעטל. אויפן דריטן טאָג, דער רב האָט געזען, דער רשע ווערט נישט ווייכער, האָט ער געשיקט דעם זון, ער זאָל זיך געזעגענען מיט דער כלה.

זיי זענען אַרויס הינטער דער שטאָט, און פון דער ווייטן

איז דער כּלהס דינסטמיידל זיי נאָכגעגאַנגען. אַ מינהג געווען, נישט צו לאָזן חתן-כּלה אַליין.

אויפן ברעג ווײַסל, וווּ די „שוואַרצע סקאַלע" שטייט, האָבן זיי זיך צוגעזעצט.

די-שיינע כּלה האָט זיך געבעטן בײַם חתן, ער זאָל זי נישט פאַרלאָזן, אַז זי קען נישט זײַן אָן אים. אַז זי האָט מורא, ווילדע קאָזאַקן קאָנען זי כאַפּן. האָט דער חתן זי באַ-רויִקט, אַרומגענומען, און ביידע האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער ווײַסל אַרײַן.

דאָס דינסטמיידל איז צוגעלאָפן צום ברעג מיט אַ געשריי, געפאַלן אויף די קני, אויסגעשטרעקט די הענט, ווי זי וואָלט זיי געוואָלט אָנכאַפּן, און געבליבן אַ פאַרשטיינערטע מיט אַן אָפן מויל און אויסגעגלאָצטע אויגן.

שרהקע האָט זיך אַזוי פאַרגעסן, אַזוי פאַרטיפט אין דער מעשה, ווי דאָס וואָלט פּאַסירט מיט איר. זי האָט אַלץ אויף דאָס נײַ דורכגעלעבט, און אַז זי האָט זיך אַ וואָרף געטון מיט ברוכן אין וואַסער אַרײַן און די אַלטע ברײַנע איז געבליבן אַ פאַרשטיינערטע אויפן ברעג, האָט זי זיך דערכאַפּט, אַז דאָס איז אַ מעשה, זיך נאַריש-אַרומגעקוקט און ס'איז איר אַ שאָד געווען, וואָס די מעשה האָט זיך שוין געענדיקט.

אויפן שפּיץ שטיין זענען געוואַקסן יאַגדעס. שרהקע האָט לײַכט גענומען קלעטערן אויף אַלע פיר, זיך געצויגן אַרויף דעם משופּעדיקן שטיין, זיך צוגעהאַלטן אָן די שפּאַלטן פון פעלדז, אָן די ביימלעך, וואָס זענען אַרויסגעוואַקסן פון שטיין. אויפן שפּיץ האָט זי זיך אויסגעצויגן, געריסן יאַגדעס מיט די ציין, ווי די ייִנגלעך רײַסן אום שבת, און אַראָפּגעקוקט אין וואַסער אַרײַן. זי האָט געפילט, אַז ס'איז גענוג אַ ביג, מען זאָל פאַרלירן דעם גלײַכגעוויכט און פליִען אין דער ווײַסל אַרײַן, וואָס פליושקעט און רײַבט זיך אָן „שוואַרצן פעלדז".

עס איז געוואָרן טונקעלער. דער הימל איז געלעגן איבער וואַלד, איבער די לאָנקעס אַ שווערער, אָן אָנגעזאַפּטער, שטיקער פאַרע האָבן זיך געהויבן פון וואַסער, ווי רויך פון צע-

לייגטע אין מיטן פעלד פֿײַערלעך. די פּאַרע איז געשטאַנען פֿאַר די אויגן, ווי פֿאַרלאָפֿענע שויבן און אַז מען האָט זיך אײַנגעקוקט, האָט אַלץ אויסגעזען צעשוווּמען. און דאָרט, ווו די זון איז פֿאַרגאַנגען, זענען די בלוטיקע פֿאַסן זיך צעשוווּמען און איבערגעלאָזט איבערן הימל שטיקלעך וואָלקן, ווי אָפּגע־סמאַליעטע פֿלעקן. די לאָנקעס, די ביימער, וואָס אויך זיי האָבן, דאַכט זיך, מיטן אָנקומען פֿון דער נאַכט, זיך איבערגערוקט און דאָרט, ווו ס׳וואַסער איז געווען פֿלאַך, האָבן ליליעס גע־בויגן די ווײַסע קעפּלעך צווישן רויער־שטעקעלעך און אויס־געזען פֿון דער ווײַטנס, ווי ווײַסע העלזער פֿון שווימענדיקע קאַטשקעס.

קאַפּיטל 9

שרהקע לייענט די גאַזעטן

דער גלאָק, וואָס האָט געהאָנגען אין מיטן הויף אויף אַ קלאָץ, האָט גערופֿן צו מיטאָג, זענען די פּויערים, אָפּגע־שאָטענע מיט זעגעכץ, אַרויס פֿון די גריבער, ווו זיי האָבן געשניטן ב־עטער, זיך צעלייגט אין שאָטן, ווו זייערע ווײַבער, זייערע קינדער פֿון די אַרומיקע דערפֿער, האָבן שוין געוואַרט אויף זיי מיט „דוואָיאַקעס" עסן און אין דער זשומענדיקער שטילקייט וואָס אַרום האָט זיך געהערט דער שאַרפֿער ריח פֿון קרויט און געקאָכטע אַרבעס.

ברײַנע האָט צעשטעלט אַ טיש, ווי פֿאַר אַ מנין מענטשן. פֿון די נאַר וואָס אָפּגעזאָטענע קאַרטאָפֿל האָט זיך געהויבן אַ פּאַרע. זיך אויסגעמישט מיטן ריח, וואָס האָט זיך געטראָגן פֿון דעם פּולמיס שלײַען געפּרעגלט אין פּוטער און יעדער, ווער ס׳האָט אַרײַנגעצויגן אין זיך דעם ריח, זענען די אויגן בײַ אים געוואָרן זשעדנע.

מרדכי איז אַרײַן אין שטוב מיט שווערע טריט, זיך גוט אַרומגעוואַשן, געריבן מיט אַ האַנטעך ס׳פּנים, דעם קאַרק, אַז

זיי זענען אזש פארפלאמט געוואָרן און זיך געזעצט עסן. אנטקעגן אים איז געזעסן ברוך. זײַנע בלאַסע באַקן האָבן זיך עטוואָס צוגעברויזט, זײַענדיק די פּאָר וואָכן אין וואַלד, און איבער די באַקן, אונטער דער גאָמבע, האָבן זיך געזען אײנצלנע געקרויזטע האָר, ווי עס פּאַרוואַלגערן זיך אַ מאָל אין אַ זאַמדיקן געגנט אײנצלנע גרעזלעך.

— וואָס שטייסטו, זעליק, זעץ דיך עסן! — האָט מרדכי געזאָגט צום קאַסירער, אַן עלטערן בחור מיט דיקע בײזוואָנסעס, אָנגעטון ווי אַן עקאָנאָם, וואָס האָט צוויי מאָל אַ וואָך געברענגט מרדכין „לײזעכץ".

נישט קײן דרייסטער, האָט דער קאַסירער זיך אַוועקגעזעצט בײַ עק טיש, אַרויסגענומען פון קעשענע אַ נומער „הצפירה", אים ווײַלעריש צעוואָרפן און פון דער זײַט געקוקט, וואָס פאַר אַן אײַנדרוק ס'מאַכט אויף די אַרומיקע.

ברײַנע האָט געהאַלטן אין אײן טײלן, אראָפּגענומען פון אײן טעלער, צוגעלײגט צו אַ צווייטן און יעדע ווײַלע גערופן:

— שרהקע, געגנוג צו לײענען, קום אַרײַן עסן!

— כ'גיי שוין! — האָט זיך געהערט פון צווייטן אָפּטײַלנעם צימער.

ברוך האָט געקוקט אין שפּיגל, וואָס האָט געהאָנגען קעגנאיבער דער אָפענער טיר און געזען, ווי שרהקע זיצט איבער אַ בוך. די האָר אין די אויגן, שלינגט אַ שורה נאָך אַ שורה. ווי זי וואָלט זיך געאײַלט צו דערלײענען ביז צו אַ געוויסן פּלאַץ. ער האָט באַמערקט אויף איר פּנים אַ לײַכטן שמייכל. דער שמייכל איז זיך צעוואַקסן, ווי ער וואָלט געקומען פון אינעווייניק, זיך איבערגעריסן, באַלד זיך ווידער צעלייגט, האָט ברוך זיך אויך צעשמייכלט, וואָס שרהקען טוט הנאה פון דער מעשה. זי האָט גענומען בלעטערן ס'בוך, געוואָלט זען, צי עס איז נאָך ווײַט צו אַ קאַפּיטל, מיט אַ מאָל פאַרקנײטשט די זײַט, ווי זי האָט געהאַלטן און מיט אַ שפּרונג אַרײַן אין עסצימער:

— אָ, די פיש שמעקן!

— ווילסט אַ מיטל־שטיקל? — האָט בריינע זי געפרעגט.

— כ'וויל אַ קעפל!

— חעסט דאָך קאַליע מאַכן! — האָט בריינע געזוכט מיטן גאָפל וואָס איר צו געבן. — נו, נאַ דיר ביידע, נאָר זאָלסט עס אויפעסן, הערסט?

— וואָס פאַר אַ ביכל לייענסטו? — האָט דער פאָטער זי געפרעגט.

— אַ פוילישׂ, — האָט זי נישט חילנדיק געענטפערט.

— וועמעס?

— וואָס? — האָט שרהקע אַ טראַכט געטון וואָס צו זאָגן און געענטפערט אויפן אָרט. — ס'איז דיין ביכל: פאַן טאַדעוש.

זי האָט זיך באַלד געכאַפּט, אַז ברוך ווייסט, וואָס זי לייענט, אַ קוק געטון אויף אים, געפילט, ווי זי רויטלט זיך, וואָס זי זאָגט אַ ליגן און גענומען עסן.

— אַ טייער ביכל „פאַן טאַדעוש", — האָט דער קאָסי־רער געשלונגען די הייסע קאַרטאָפל, פאַרטרונקען מיטן קאַלטן שטשאַוו און געוועז צופרידן, וואָס ער קען אַרויסווייזן זיין ווילגעלערנטקייט. — יעדעס וואָרט דאָרט איז צו קושן! הייגט זעט מען שוין נישט די שררים, אָבער אַ מאָל! אַז איך האָב עס צום ערשטן מאָל געלייענט, — האָט ער זיך געווענדט צו שרהקען. — בין איך געוועזן אין אינס יאָרן! וואָס האָב איך געוואָלט זאָגן? יאָ, האָט זיך מיר געדוכט, אַז די אַלע שררים, וואָס ער באַשרייבט, קען איך! ס'זאָל פעלן, זאָג איך, אַ האָר! ווי ער באַשרייבט ס'געיעג, דעם וואַלד, זייערע קריגעריי־ען איבער אַ האָז — אַלץ לעבט. ווי דו וואָלסט געשטאַנען דערביי!

— דערפאַר, אַז ער קומט צו יידישע מנהגים, — האָט מרדכי זיך אָנגערופן. — הינקט ער אַ ביסל אונטער, פאַרט אַ גוי!

— וואָס מיינסטו? — האָט שרה'ע צעעפנט די אויגן, זיך געחידושט, וואָס האָט דעם פאָטער געקענט אַריינציען אין אַ שמועס.

— ביי אים אַ שטייגער קומט אויס, אַז ייִדן לייגן אויפן קאָפּ ציצית, נישט קיין תּפילין, — האָט מרדכי גע־שמייכלט. — אמת, ס'איז אַ קלייניקייט, פֿאַר מיר אָבער פֿער־זענלעך איז עס געגנוג, כ'זאָל קיין צוטרוי נישט האָבן צום שרײַבער.

שרהקע האָט געהאַלט פֿאַרצײַען דעם שמועס, זייער ליב געהאַט צו הערן דעם פֿאָטער רעדן, זיך אָבער געשעמט עפּעס צו ענטפֿערן אין ברוכס קעגנוואַרט, געוואָלט, דער שמועס זאָל איבערגיין אויף עפּעס אַנדערש, מורא געהאַט, זי זאָל זיך מער נישט פֿאַרפֿלאָנטערן.

נאָך די פֿיש האָט דער פֿאָטער זיך אויפֿגעשטעלט, הויך געמאַכט אַ „בורא נפשות", אויסגעטאָן דעם לויזן, העלן כאַלאַט און זיך געווענדט צו שרהקען:

— האָסטו שוין אָפּגעגעסן?

ער האָט נישט געוואַרט, זי זאָל אים ענטפֿערן, און אַרויפֿגעלייגט אויף ברוכן אַ האַנט:

— אויב די פֿוילסט זיך נישט, ברוך, ניי אַריבער מיט זעליקן צו דער אַלשינעס און צייכן, אַז די הונדערט פֿערטל האָלץ, נעם מיט ס'קלענערע העקל.

— כ'וועל גיין.

שרהקע האָט געוווּסט, אַז דאָס רופֿט זי דער פֿאָטער, זי זאָל אים פֿאַרלייענען די גאַזעטן, וואָס זענען אָנגעקומען איין מאָל אַ וואָך אין וואַלד אַרײַן. יעדן נאָכמיטאָג האָט זיך מרדכי צוגעשפּאַרט, און די טאָכטער האָט פֿאַר אים געלייענט די טעלעגראַמעס פֿון אַלע טיילן וועלט, נײַס וועגן רויבערײַען און די פּאָליטיק פֿון דער וואָך.

ער האָט אַראָפּגעוואָרפֿן מיט אַ קרעכץ די לאַטשן, זיך אויסגעצויגן אויף דער ווײכער אָטאָמאַנע, פֿאַרלייגט איין האַנט אונטערן קאָפּ, מיט דער צווייטער האָט ער זיך באַקוקט די לאַנגע באָרד, זי אונטערגעטראָגן צו דער נאָז, געקוקט, צי עס פֿאַרוואַלגערט זיך נישט אַ מאָל אַ גרויע האָר, און אַ זאָג געטאָן:

— נו לייען, טאַרזשעווסקי!

שרהקע האָט געגומען דעם „קוריער פּאָלסקי״, פּאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס, זיך געמאַכט באַקוועם און געלייענט:

— אַ שלאַכט אויפן ים. אַן אָפּטיילונג פון דעם יאַפּאַנישן פלאָט, וואָס איז באַשטאַנען פון שווערע און לײַכטע קרײַצערס, איז באַפאַלן די רוסישע, און נאָך אַ שלאַכט, וואָס האָט אָנגעהאַלטן פיר שעה, זענען דרײַ רוסישע שיפן געזונקען געוואָרן, און די איבעריקע, שווער באַשעדיקט, זענען אַנטלאָפן.

— אײַ, גוט, — האָט מרדכי זיך געווישט די באָרד. — כ׳האָב תמיד געטענהט, אַז דעם רוסישן בערס גבורות זענען איבערגעטריבן. איצט מיט יאַפּאַן וועט ער גאָר כאַפּן אַ מפּלה! נו, לייען ווייטער!

שרהקע האָט געלייענט איין טעלעגראַמע נאָך דער צווייטער, אַלץ וועגן דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה, געזען, ווי דער פאָטער מאַכט צו איין אויג, עפנט עס צוריק, חזרט איבער דאָס וואָרט, מיט וועלכן ער איז אײַנגעדרימלט, וועלנדיק ווײַזן דער טאָכטער, אַז ער שלאָפט נישט.

— אַזוי, געזונקען אַזאַ שיף? נו, לייען! מיינסט, כ׳שלאָף? כ׳שלאָף נישט!

באַלד האָט דער פאָטער פאַרמאַכט ביידע אויגן, געבליבן ליגן אויף די פּלייצעס, געהאַלטן אַ האַנט אויפן האַרץ און געשנאָרכט אויפן קול.

שרהקע איז נאָך געזעסן אַ ביסל, זיך אײַנגעקוקט, צי ער שלאָפט מיט אַן אמת, איבערגעקוקט די גאַזעטן, און מיט שטילע טריט אַרײַנגעגאַנגען צו זיך אין שלאָפצימער.

קאַפּיטל 10

שרהקעס חתונה

פון האַלב פוילן האָבן געהאַלטן אין איין אָנקומען מחותנים אויף שרהקעס חתונה. צען פּאָר פערד האָבן זיך

נעטראָגן פֿאַר די לעצטע עטלעכע טעג איבער די זאַמדיקע וועגן, וואָס האָבן געפֿירט צו מרדכין. און וואָס אַ בריטשקע האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ דער ווערענדע, זענען אַרויס קרובים־מיט וועלכע מרדכי האָט זיך נאָר געזען בײַ אַ שמחה. דאָס הויז, די שײַערן, אַלץ האָט מען אויסגעליידיקט פֿאַר די געסט און אַ טאָג פֿאַר דער חתונה איז שוין געווען אַזוי ענג, אַז אַ העלפֿט פֿון דעם עולם זענען געשלאָפֿן אין די "טאָפּעס" פֿון ברעטער, וואָס מען האָט אויפֿגעשטעלט אויפֿן הויף. מיט די נענטערע קרובים, וואָס האָבן געוווינט אַרום, זענען מיטגע־קומען די רבנים און קלעזמער פֿון שטעטלעך — האָט מען שוין עטלעכע טעג פֿאַר דער חתונה געשפּילט אין צימערן, אין די שײַערן, אין וואַלד.

דעם טאָג פֿון דער חתונה זענען פֿאַרן הויז געווען גע־גרייט טישן און דאָס פּישערפּאַלק, מרדכיס שכנים, זענען געזעסן מיט זייערע ווײַבער, געגעסן און געטרונקען.

מרדכי, אין אַ זײַדענעם שלאָפּראָק, איז געגאַנגען צווישן די טישן, געזען, זײַנע שכנים זאָלן עסן, און אַז ס'פּישפּו־פּאָלק האָט גענומען שרײַען, מען זאָל אַרויספֿירן די כּלה, איז מרדכי אַ צופֿרידענער אַרײַן אין שטוב:

— שרהקעלע! שרהקעלע!

— וואָס איז?

מרדכי האָט אַרויפֿגעלייגט זײַן ברייטע פֿאַטערלעכע האַנט אויף שרהקעס קאָפּ, איר געגלעט די האָר:

— טאָכטער, גיי אַרויס צו די פּישערס, זיי ווילן דורכ־אויס, זאָלסט טרינקען מיט זיי ו'ט זיי צוליב, עס פֿירט זיך אַזוי.

אַז די פּישערס האָבן דערזען שרהקען, זענען אַלע אויפֿגעשפּרונגען פֿון די פּלעצער און מיט אַ „וויוואַט נאַ־זשעטשאָנאַ!" האָבן טייל געהויבן גלעזער ביר, אַנדערע־פּלע־שער, און ס'האָט נישט אויסגעזען, זיי זאָלן זיך האָבן צונויפֿ־גענומען אויף אַ ייִדישער חתונה, נאָר ווי זיי האַלטן נאָר וואָס אויסגעקליבן דעם עלטסטן פּישער פֿאַר אַ וואָיט איבער דער גמינע.

שרהקע איז געווען גליַיכגילטיק, געטון יעדע זאַך, װאָס מען האָט איר געהייסן און געהאַט דאָס געפיל, אַז װען דער פאָטער מאַכט זי חתונה פאַר אַ קאַליקע, װאָלט זי אַ װאָרט נישט גערעדט און געגאַנגען צו דער חופה. זי האָט זיך פאַר די עטלעכע װאָכן געפילט זייער מיד, איצט, אַז זי איז אַרויס צו די פישערס, איז זי געבליבן זיצן צווישן זיי, פאַרגעסן, אַז די נייטאָרין מיט די אַרויסהעלפערינס װאַרטן אויף איר-אין שטוב, אַז די פריזירערין גליט די „רורקעס", װייל זי אויפקעמען, נישט געדענקט צענדליקער אַנדערע זאַכן, איבער װעלכע יעדע כּלה ציטערט.

אויפן הויף האָט זיך געטומלט. בריטשקעס זענען אָנגעקומען, אָפּגעפאָרן. אַלטע רבנים אין שטריַימלעך זענען געשטאַנען אין אַ קופּקע, זיך איַינגעהערט צו אַ זקן מיט אַ קלוג, איידל פּנים, װוּ פון יעדן קנייטש האָט אַרויסגעשמייכלט — אין כּל חדש תּחת השמש*). חסידים אין אַטלאַסענע קאַפּאָטעס האָבן שפּאַצירט שורותוויַיז, די גראָבע פינגער אין די גאַרטלען, די קעפּ פאַרריסן, און װען נישט די יונגעלייַט, מיידלעך, װאָס זענען געזעסן אין די חינקלען, װאָלט מען געקענט מיינען, -אַז דאָס זענען די חסידים זיך צונויפגעקומען אויף ימים נוראים צום רבין.

בריַינע מיט אַן איבערגעװאָרפן פאַרטעך, מען זאָל דאָס אַלטע לייַב נישט אַרויסזען, איז אַרויס פון קיך אַ צעפלאַסטע, זי האָט גענומען קוקן אין אַלע זיַיטן, געזוכט און געשריגן:

— שרה[illegible]! מען דאַרף דיך, שרהקע! װוּ ביסטו?

שרהק[illegible] איר אַנטקעגנגעקומען.

— נו [illegible] איך דיך? — די נייטאָרין װאַרט מיטן חופּה-קלייד און [illegible] האָסט געפונען אַ צייַט צו שמועסן?

— די פריזירערין װעט מיר טאַקע אָפּשערן די האָר! — איז שרהקע איר אַריַין אין דער מיט.

---

*) נישטאָ קיין שום נייס אונטער דער זון.

– די שנײַדערין האַלט דיך אין איין אַרומזוכן, װײַל דאָס קלייד אָנפּאַסן אויף דיר און דו...

– דאָס װעט איר נישט פֿעלן בײַ מיר! – האָט שרהקע געטענהט אירס. — כ'װעל דאָך אויסזען װי אַן אויסגעקראָכענע קאַץ!

— און דו לאָזסט זי מיט אַ פֿול מויל שפּילקעס און אַנטלויפֿסט! צײַט, צײַט, שרהקע, צו װערן אַ שטיקל מענטש!

— װוּ איז די פּריזירערין? אין קיך?

– אַז דו הערסט זיך צומאָל נישט אײַן, װאָס כ'רעד! – האָט ברײַנע זיך אָפּגעשטעלט און צעשפּרייט די הענט.

– װער הערט זיך נישט אײַן? – האָט שרהקע אַ שמייכל געטון – דו רעדסט װעגן חופּה־קלייד.

– נעמט נישט פֿאַר אומגוט, פֿרײַלין, – האָט אַ מיידל, אַן אַרויסהעלפֿערין, מיט דרימען פֿאָדעם איבערן גאַנצן קלייד, אָנגעריִרט שרהקען פֿאַר אַן אַרבל. – די שנײַדערין דאַרף אײַנען!

– אָ, – האָט שרהקע זיך אַ כאַפּ געטון, – כ'גיי שוין!

– טאָ גיי שוין, גיי! — האָט ברײַנע זי געטריבן פֿון זיך.

אייפֿן הויף איז געװאָרן אַלץ טומלדיקער. די מחותּנים זענען געלאָפֿן פֿון איין װינקל צום צװייטן, זיך געהיצט און פֿון אַלע זײַטן האָט זיך בלויז געהערט:

– װען װעט מען שוין גיין מקבל־פּנים זײַן דעם חתן?

די פֿישערס האָבן געהאַלטן אין איין ברענגען װייערע װעגלעך, דער עולם זאָל האָבן אין װאָס אָנטקעגן צו פֿאָרן דעם חתן. די געזעסן פֿון פֿרישע בונטן שטרוי, צוגעדעקט מיט געשטרײַפּטע פּלאַכטעס. אַלץ האָט אויסגעזען, װי די פֿישערס װאָלטן זיך געקליבן אין „קאָשטשיאָל“ אַרײַן.

מיטאָגצײַט איז אַרײַן אין הויף אַ שטאַפּעט און איידער ער האָט אָפּגעאָטעמט האָט דער עולם אים אַזוי אַרומגערינגלט, אַז ער האָט נישט געקענט אַראָפּ פֿון פֿערד.

– װאָס הערט זיך, יאָסל? דער חתן פֿאָרט?

— מיר דאַרפֿן שוין אַנטקעגן פֿאָרן! — האָט יאָסל זיך אַ וויש געטון איבערן פּנים און איבערגעלאָזט דאָרט זײַנע פֿינף פֿינגער. — אָבער באַלד! איך האָב זיי געלאָזט בײַ דער אָל־שינע.

— מחותּנים, מחותּנים! מקבל־פּנים זײַן דעם חתן! — האָט זיך געהערט פֿון אַלע זײַטן.

— אין די פֿאָדערשטע בריטשקעס די רבנים!

— ווּ זענען די רײַטער?

— דער אמתער מחותּן ווּ איז? ר׳ מרדכי, מיין איך?

— נישט געשטופּט!

— אָט קומען זיי!

— אמתע טערקן!

פֿון אַלע זײַטן הויף האָבן זיך גענומען בּאַווײַזן בחורים־איבערגעטוענע ווי טערקן, אויף צוגאָווע פֿערד, בײַם אַרויס־פֿאָר פֿון הויף איז אויסגעוואַקסן אַ פֿאָן — דגל מחנה יהודה.

די רײַטערס האָבן זיך אויסגעשטעלט פֿון ביידע זײַטן פֿאָן אין צוויי לאַנגע שורות און דעם חתנס מקבל־פּנים זײַן האָט זיך אָנגעהויבן.

אַפֿריִער אין די בריטשקעס זענען געפֿאָרן רבנים אין שווערע שטרײַמלעך, דערנאָך מחותּנים משפּחהווײַז. אַז די בריטש־קעס זענען אַרײַן אין וואַלד, האָבן די קלעזמער אַ הייב געטון די בויגנס און איבערן וואַלד האָט זיך צעשאָטן אַ פֿריילעכס. די אָנטרײַבער זענען געוואָרן לעבעדיק, גענומען יאָגן די פֿערד איבערן ברייטן, זאַמדיקן וועג, האָבן די פּישערווּעגלעך איבער־געיאָגט די בריטשקעס, זיך באַלד פֿאַרלוירן אין די וואָלקנס שטויב, וואָס האָבן זיך געלייגט איבערן וואַלד.

דאָס יונגוואַרג אויף די פֿערד האָט זיך צעשאָטן און יעדער איז נאָכגעריטן אַ וואָגן, ווּ זײַנס אַ באַקאַנט מיידל איז געזעסן.

— אַ שיינער חתן? — האָט אַ מיידל אויסגעדרייט דעם קאָפּ צום רײַטער און צוגעלייגט די האַנט צום מויל, די ווערטער זאָל זיך נישט פֿאַרלירן.

— אבי די כלה איז שיין! — האָט דער רײַטער געענט־פערט. אַ טרײַב געטון ס'פערד אויפן וואָגן, אַז ס'מיידל האָט מיט אַ קוויטש זיך אויסגעבויגן, אויסצומײַדן דעם פערדס מאָרדע.

— איר פאָרט דאָך אויף מיר אַרויף, — האָט ס'מיידל אויף אים אָנגעשטעלט אַ פּאָר אויגן.

— האָט נישט מורא, — האָט דער רײַטער זיך אויסגעגלײַכט מיטן וואָגן.

די פערד האָבן זיך געטראָגן גיכער. די אָנטרײַבער אויסגעבויגענע, ווי זיי וואָלטן געהאָלפן שלעפן, האָבן מיט אַלע כוחות געוואָלט איבעריאָגן איינער דעם צווייטן און די קלעזמער, ווי זיי וואָלטן געוואָלט צעשאָטן איבער אַלע עקן וואַלד, האָבן מיט אַ מאָל אַ הייב געטאָן די בויגנס און אַלץ אַרום האָט געזונגען:

— און ווידער אַ מעלה, איז אָבער אַ מעלה...!

מיט אַ מאָל האָט מען אָנגעהויבן אָפּשטעלן די פערד, און איידער מען איז נאָך געוואויר געוואָרן, וואָס עס האָט פּאַסירט, האָט מען שוין דערהערט:

— דרייט אויס. דרייט אויס, מאַכט פּלאַץ פאַרן חתן!

די ברישקעס, די וועגעלעך האָבן זיך אויסגעשטעלט פון ביידע זײַטן וועג, דורכגעלאָזט דעם חתנס קאָטש, אַרומגערינגלט מיט די בחורים אויף די פערד. די גאַנצע צײַט, וואָס די קאָטש איז פאַרבײַגעפאָרן, האָבן די קלעזמער געשפּילט אַ „דזשען דאָברי" און די לופט איז פול געווען מיט: „ברוך הבא, חתן, ברוך הבא!"...*)

— אַז גאָט העלפט און מען קען חתונה מאַכן אַזוי אַ קינד, איז זיך נישטאָ וואָס צו שעמען, —האָט אַ ווײַטער קרוב זיך אָנגערופן.

— אַז ר' דודל ז"ל האָט חתונה געמאַכט די יינגסטע טאָכטער, זענען אויך רײַטערס געפאָרן מקבל פנים זײַן דעם חתן, — האָט אַן עלטערער חסיד געקנייטשט דעם שטערן, ווי

---

*) באָרעך האַבאַ, כאָסן, באָרעך האַבאַ:

ער וואָלט זיך געוואָלט עפּעס דערמאָנען. — דאָרט זענען נאָך געווען מער פּענער.

— ס'איז אַ רבּישער מנהג, — האָט אַ דריטער איבער־געריסן. — אין טשאָרטקאָוו, זאָגט מען, אַז ס'איז אַ חתונה, פירט מען זיך קייסערלעך! נאָך דער חופּה פאָרן חתן־כּלה אין אַ קאַטש מיט גאָלדענע האַנטאָבן. ק... ... הרע, און עשירות דאָרט!

— פּוילישע רבּיים פירן נישט אזא שטאַט; — האָט דער קרוב אַ שמייך געטון דאָס פּערדל און געוואָלט אויס־דרייען.

אַ בריטשקע איז אָנגעלאָפן, פאַרשטעלט ס'וועגעלע, עס שיר נישט איבערגעדרייט און ביידע אָנטרייבער האָבן זיך אָנגעקוקט ווי העגער.

— וואָס האָט איר זיך געשטעלט שמועסן אין מיטן וועג?

— מיר האָבן צייט!

— יאָ צייט, נישט צייט, אָבער אָנטרייבן דאַרף מען קענען.

— מיר קענען!

— עסן, פּעטער!

— דאָס דאַרף מען אויך קענען, — האָט דער קרוב גלייכגילטיק געענטפערט און ס'האָט אויסגעזען, אַז דאָס, וואָס דער וואָגן מיט דער בריטשקע האָבן זיך פאַרשטעקט, אַרט אים נישט.

— וואָס איז דאָס? — איז אָנגעקומען נאָך אַ וועגעלע. וואָס האָבן זיי פאַרשטעלט דעם וועג?

— הער, דו, נעם רעכטס!

— גיב אַ יאָג ס'פערדל!

דער אָנטרייבער פון דער בריטשקע האָט געזען, אַז ער וועט מיט דעם ייִד גאָר נישט מאַכן, האָט ער אַ צי געטון די לייטשן און די בריטשקע האָט זיך אַ רוק געטון אויף צוריק.

די וועגלעך מיט די בריטשקעס האָבן זיך ווידער געיאָגט איבערן זאַמדיקן וועג. געוואָלט איינער ד... צווישן איבער־

יאָגן. ס'איז געווען שטיל, בלויז די שפּיצן פון די בײמער האָבן זיך באַוועגן, און אַ פאַרשטיקט גערויש, ווי ס'וואָלט גע־קומען דורך פאַרקוואַפּשטע ציינער, האָט זיך געהערט פון וואַלד.

דאָס גערויש איז געוואָרן טעמפּער, ווי דער שטויב וואָלט עס נישט דורכגעלאָזט.

•

ברוך איז געזעסן מיטן רב, מיט זײַן גמרא־מלמד, גע־מאַכט אַ מינע, ווי ער וואָלט זיך אײַנגעהערט, וואָס זיי רעדן און גאָר נישט פאַרשטאַנען. וואָס נעני[illegible] די פערד זענען צוגע־קומען צום וואַלד אַלץ אָפּגעהאַקטער [illegible] זײַן אָטעם געוואָרן, די קניִען האָבן [illegible] הויבן ציטערן פון פרייד. די משא, וואָס איז געלעגן [illegible] אים, האָט ביסלעכווײַז אָנגעהויבן נאָכצולאָזן און ער האָ[illegible]ילט, אַז קיין זאַך וועט נישט זײַן פאַר אים צו שווער צוליב שרהקען. לאָז ער נאָר איבערקומען די חתונה. דאָס איז בײַ אים געווען דאָס שרעקלעכסטע: דאָס באַדעקנס, די חופה, די גאָלדענע יויך, דאָס מצוה־טענצל און בלויז געפילט, אַז ער וועט עס שוין איבערקומען, האָבן דאָך חתונה אַ תעלט מיט מענטשן. זײַנע אייגענע ענטפערס האָבן אים נישט באַ־פרידיקט, ווי שרהקע וואָלט געווען עפּעס אַנדערש, ווי מען וואָלט זי נישט געקענט פאַרגלײַכן מיט אַנדערע כלות. נו טאַקע? זי איז כמעט מיט אים ברוגז, זיך כמעט נישט געזעגנט מיט אים, ווען ער איז אַוועקגעפאָרן, און דאָ מיר נישט. די[illegible] [illegible] מען זיי איבערלאָזן אַליין – אַזוי דאַרף נישט זײַן [illegible] ווי זיי וועלן קומען אין הויף אַרײַן, גייט ער זי איבערבעטן. מען וועט אים נישט צולאָזן? פאַרן באַדעקנס זעען זיך נישט חתן־כלה? די פרייד האָט אָנגעהויבן צו פאַרשווינדן און די משא, וואָס האָט נאָר וואָס נאָכגעלאָזט, האָט אים ווידער גע־דריקט און פון פאַרדרוס און ווייטיק האָט ער אַוש פאַרמאַכט די אויגן.

די פערד זענען אַרײַן אין קילן וואַלד, זיך צעהירזשעט,

ווי זיי האָלטן אַ קאַלטן טרונק וואַסער געטון, געשמיסן מיט די עקן און אָפּגעהאָרפּן מיט קאָפּיטעס שטיקער ווייכע ערד מיט מאָך.

ס׳איז געוואָרן קילער. פון ביידע זייטן וועג האָט זיך געצויגן אַן אַלטער, געדיכטער וואַלד. די ביימער זענען גע־ווען אַזוי צעוואַקסן, אַז די צווייגן פון ביידע זייטן וועג האָבן זיך אַזש אָנגערירט, נישט צוגעלאָזט די זון און זיך געפלאָכטן איבערן וואַלד, ווי אַ געוועלב. די זון האָט זיך ערטערווייז פאַרגנבעט, זיך דורכגעבראָכן אַ וועג און טיף אין וואַלד האָבן זילבערנע ווײַלן פליגעלעך זיך געוויגט, זיך אויפגעהויבן איבער די ביימער. ס׳איז געווען שטיל. ווען נישט ווען האָט זיך אַ פויגל צעפּײַפּט, און איידער ברוך האָט צײַט געהאַט ... איבערצוטראַכטן, איז די קאַטש אַרײַן אין הויף.

ווײַבער זענען אַנטקעגנגעקומען מיט לעקעך און בראָנפן און איידער וואָס ווען האָט מען אַ כאַפּ געטון ברוכן אונטערן אָרעם און אים געפירט, ווו דעם חתנס צד איז אײַנגעשטאַנען. פאַרבײַגייענדיק די ווּפראַנדע, האָט ברוך אַ צאַפּל געטון — שרהקע איז געשטאַנען אין פענצטער.

*

מען האָט חתן־כלה איבערגעלאָזט אליין בײַם סערווירטן טיש. ברוך האָט זי אָנגערירט מיט אַ פינגער בײַם אַרבל, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, זי וועט נישט הערן, און הויך אַ זאָג געטון.

— מזל־טוב, שרהקעלע!

— מזל־טוב, — האָט שרהקע זיך צעלאַכט און אָפּגע־אָטעמט, ווי זי וואָלט געווען צופרידן, וואָס מען האָט זיי אויף אַ ווײַלע געלאָזן אַליין.

— ווי איז דיר געגאַנגען דער תענית? — האָט ברוך אַ גליקלעכער געשמייכלט און איר אונטערגעטראָגן אַ טעלערל אײַנגעמאַכטס מיט טאָרט. — נאַ, בײַס איבער!

שרהקע אין איר ווײַס־זײַדן חופּה־קלייד, וואָס האָט לויז געהאָנגען פון די אַקסלען און זי געמאַכט אויסזען בויגיקער און העכער, די לאַנגע, ברייטע ווואָל נאַכלעסיק פאַרוואָרפן אַרום דעם ווײַסן אויסגעבויגענעם האַלדז און די גירלאַנדע פון בלעטער אויפן שוואַרצן קאָפּ האָר — אַלץ האָט איר צוגעגעבן אַזאַ רײַכקײַט, אַז יעדער, ווער עס האָט זי נאָר געזען, אַפילו ייִדן זקנים, האָבן זיך אָפּגעשטעלט, ווי אין די אַלטע אויס־געריבענע מוחות וואָלט עפּעס אויפגעבליצט, און פאַרגאַפטע זי אָנגעקוקט. זי איז אין אירע חופּה־קליידער ווי עלטער און רײַפער געוואָרן און ברוך האָט נעבן איר אויסגעזען, ווי אַ ייִנגל, וואָס וויל אויסזען עלטער, טוט ער אָן דעם פּאָטערס קאַפּאָטע און שטרײַמל.

שרהקע איז דעם גאַנצן אָוונט געווען אַזוי גלײַכגילטיק, ווי נישט זי וואָלט חתונה געהאַט, נאָר אירס עפּעס אַ נאָענטע קרובה. ווער עס האָט זי גערופן טאַנצן, איז זי געגאַנגען, אַז די מחותנתטע, ברוכס מאַמע, האָט איר אַזש אויסגערעדט, דאָס פּאַר אַ כּלה פּאַסט נישט אַזוי פיל צו טאַנצן. פאַרן באַ־דעקנס, ווען דער בדחן האָט זי גענומען באַזינגען און די ווײַבער האָבן זיך צעוויינט, האָט שרהקע ־זיך אַזוי צעלאַכט, אַז בר־[illegible]נע האָט איר געמוזט פאַרמאַכן ס'מויל מיט אַ טיכל, און אַז ברוך איז אַרײַנגעקומען מיט צוויי רבנים באַדעקן די כּלה, האָט שרהקע אים באַגריסט און געגעבן די האַנט:

— ווי געפעלט דיר עפּעס די כּלה?

ברוך האָט זיך פאַרלוירן, נישט געוווּסט, וואָס צו ענט־פערן, און ווען נישט די רבנים, וואָס האָבן איבּ גלײַך אַ כאַפּ געטון אונטער די אָרעמס, ווייס איין גאָט, ווו ער וואָלט זיך פון בושה אַהינגעטון.

ע[illegible] ד[illegible]ט ז[illegible]ד זייער געשראָקן, שרהקע זאָל עפּעס נישט אָפּטון א[illegible]ר דש[illegible] יפה, געשטאַנען מיט פאַרשטעלטע אויגן, נישט געהערט, [illegible]ר רב האָט געלייענט די כּתובה, בלויז געדענקט, ווי זײַן קו[illegible] האָט געציטערט בײַם „הרי את", זיך פאַרפּלאָנטערט, אַז די אַרומיק[illegible] האָבן אים געמוזט אַרויסהעלפן.

ער האָט זיך געפילט אַזוי קליין און נישטיק אין שרהקעס קעגנוואַרט, געליטן. וואָס ער איז אַזוי פּיזיש שוואַך, נישט געהערט די ברכה איבערן ווײַן, זיך זייער געשראָקן, אַז ער וועט דאָס גלעזל נישט קענען צעברעכן און געווען זיכער, אַז באַלד וועט זיך אַזאַ זאַך אָפּשפּילן, וואָס קיינעם פון די אַרומיקע הייבט זיך נישט אָן צו חלומען. ער האָט מיטן גאַנצן כּוח אַראָפּגעלאָזט דעם פוס אויפן גלעזל, אַז די שטיקלעך האָבן זיך צעשפּריצט אין אַלע זײַטן, זיך עטוואָס באַרויִקט און נישט באַמערקט, ווי די יונגעלײַט האָבן געשמייכלט.

שרהקע האָט זיך געלאָזט אַרומדרייען זיבן מאָל אַרום דעם חתן, געבליבן שטיין אַ גלײַכגילטיקע, געקוקט יעדן אין די אויגן, געפאָלגט, וואָס מען האָט איר געהייסן, און אַז די מומע גיטל האָט איר פאַרשטעלט די אויגן מיט אַ טיכל, האָט זי זיך פאַררויטלט און געהאַט דאָס געפיל, ווי מען וואָלט זי פאַר אַלעמען אין די אויגן גענומען אויסטון אַ נאַקעטע. די גאַנצע צערעמאָניע האָט בײַ איר אויסגעזען ווילד, אַן אָפּ-קומעניש, נישט פאַרשטאַנען, ווי ר׳נאָך אַן אייגענער טאַטע קען זי צונויפפאָרן מיט אַ מענטש, וואָס איז איר פרעמד. נו, טאַקע, ברוך איז דאָך איר אַזוי פרעמד! דאָס קדושין-פינגערל, וואָס ער האָט איר נאָר וואָס אָנגעטון, קען זי יעדע רגע אויסטון און זי איז צוריק פרײַ.

די קלעזמער האָבן אַ כאַפּ געטון די פידלען צו די גאָמבעס און אַ פרייליכס האָט זיך צעשאָטן איבערן הויף. פון אַלע זײַטן האָט זיך געהערט: מזל-טוב, כּלה! מזל-טוב.

שרהקע האָט נישט געוווסט, מיט וועמען זי קושט זיך, מעכאַניש זיך געבויגן און יעדע ווײַלע געפילט אויפן מויל, אויף די באַקן אַ פּאָר אַנדערע ליפּן, זי-האָט דערהערט אַ באַקאַנטע שטים, זיך-אויסגעדרייט, זי האָט זיך אַרומגעקוקט — קיינעם נישט געזען. די מחותּנתטעס האָבן זי גענומען אונטער-ן אָרעם און מיט געזאַנג און טענץ זי געפירט אין שטוב אַרײַן.

די מחותּנים האָבן אָנגעהויבן צו כאַפּן „שיריים", פאַר-

זוכט די „גאָלדענע יויך" און אַרײַנגעפירט החתן־כּלה צו די געגרייטע טישן.

שפּעט אין אָוונט נאָכן עסן האָט מען צענומען די טישן, באַזעצט חתן־כּלה און דער מצווה־טאַנץ האָט זיך אָנגעהויבן.

דער עולם איז שוין געווען מידלעך פון טאַנצן, פון לאַכן. מען האָט זיך שוין מער נישט אײַנגעהערט צו די הײַזעריקע בדחנים, צו די דורכגעווייקטע קלעזמער, מען האָט זיך געהאַלטן אין איין רוקן צו די אָפענע פענצטער, צו די אויפגעפראַלטע טירן, ווו אַ ווינטל איז יעדע ווײַלע אָנגעקומען פון די לאַנקעס, פון וואַסער.

בלויז עטלעכע פעטערס האָבן זיך נאָך געפּלאָנטערט קופּקעסווײַז און ווי אַ פּײַערל, וואָס האַלט בײַם אויסגיין, טוט זיך אַ צעפלאַקער. אַזוי האָבן די פעטערס אַ יעדע ווײַלע זיך צעטאַנצט ווילד, קלאַפנדיק מיט די אָפּצאַסן, אַרײַנגעכאַפּט, ווער עס איז נאָר אונטערגעקומען אונטער די הענט, האָט עס געמעגט זײַן אַ באָבע, אַ חײַבל, אפילו אַ מיידל, און דער אַרומיקער עולם האָט זיך געשטיקט פון געלעכטער.

שרהקע מיט דער גירלאַנדע אַרום די שוואַרצע האָר, מיט די אויגן, וואָס האָבן געקוקט יידיש צוריקגעהאַלטן, מיט דעם קוסט ווײַסע רויזן, אויסגעריסן מיט די וואָרצלען, אויף דער האַנט, האָט אויסגעזען, ווי אַ פאַרבלאָנדזשעטע „וואַלד־ליבע" און וואָס שפּעטער אין דער נאַכט אַרײַן, אַלץ שענער איז זי געוואָרן.

דעם עלטסטן רב. אַ גראָען זקן, האָט מען מכבד געווען מיטן ערשטן ריקוד. ער האָט אַרויסגעשלעפּט אַ קאָלירטע פאַטשיילע, זיך געטרייסלט און זײַן גראָ שיטער בערדל האָט געציטערט.

שרהקע איז אים אַנטקעגנגעגאַנגען. דעם קאָפּ פאַרריסן, פון דער גירלאַנדע האָט אַרויסגעקוקט אַ ווײַסע רויז, די אויגן הייך און פאַרפירנדיק און אין גאַנצן האָט זי אויסגעזען, ווי ס'וואָלט איר הנאה געטון, וואָס דעם ערשטן טאַנץ גייט זי מיט אַ זיבעציק־יעריקן זקן.

דער אַלטער רב איז לעבעדיקער געוואָרן, דערמאָנט, אַז אַזוי דאַרף אויסזען אַן אַראַבישער „שייך", ווען ער גייט אין האַרעם אַריַין ס'ערשטע מאָל אָנקוקן זיַין ייִנגסטע וויַיב, וואָס ער האָט זיך איַינגעהאַנדלט פאַר שווערע געלט. דער רב האָט פאַרקוועטשט איין אויג, מיטן צווייטן האָט ער פון אַ זיַיט געקוקט אויף שרהקען, ווילעריש פונאַנדערגעוואָרפן זיַין קאַלירטן שניפּסוך, האָט זי מיט אַ בייג אָנגעכאַפּט פאַר אַ שפּיץ און דער טאַנץ האָט זיך אָנגעהויבן.

דער אַלטער האָט עטוואָס פאַרבויגן זיַין זיַידענע קאַפּאָטע, צוגעקלאַפּט מיט איין פוס, דעם אַנדערן נאָכגעשאַרט צום טאַקט דער פידל און ס'האָט אויסגעזען, אַז ער וויל געפעלן דער כלה. שרהקע האָט זיך אין גאַנצן פאַרגעסן, געטרייסלט מיט אירע פּלייצעס, מיטן בייגיקן קאָפּ האָר, ווי די גרינע בלעטער פון דער גירלאַנדע, די צעפּאַטלטע לעפלעך פון דער רויז, וואָס זענען געפאַלן איבער די אַקסלען, האָבן איר צוגעגעבן די פרישקייט פון די וועלדער. זי איז איבערגעגאַנגען פון איין רב צום צווייטן. און די גליַיכגילטיקע ייִדן, טרוקענע ווי אַלטע פאַרמעט, זענען אויפגערוימטער געוואָרן און אַ פאַר־באָרגענע שיינקייט האָט דורכגעגעסן דעם זשאַווער פון יאָרן און זיך צעלייגט איבער זייערע באַוואַקסענע פּנימער. כמעט אַלע, אָנרירנדיק דאָס טיכל, זענען ווי דורך אַ כּישוף, ייִנגער געוואָרן.

שרהקע האָט ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן דערפילט, אַז אַלעמענס אויגן, פון יונג און אַלט, וואַרטן אויף אירס אַ בליק. איז זי געוואָרן קאַפּריזנער און שענער. געפילט ווי זי הייבט זיך איבער אַלעמענס קעפּ, וואַקסט און וואַלט צו יעדער ציַיט געקענט שפּילן די ראָלע פון שבחי צביס שרה, וואָס האָט מיט אירע אויגן און האָר פאַרפירט אַ וועלט מיט ייִדן לומדים.

דער עולם איז נישט איַינגעשטאַנען. דער איינפאַכער טאַנץ האָט אַוועקגענומען די מידקייט, געמאַכט די פיס לייַכ־טער, האָבן די יונגעליַיט זיך געשאַרט צו די וויַיבער, גע־

וואָרן אויפגערוימטער, מיטגעטאַנצט און, קוקנדיק אויף שרהקע, האָבן די פּאָרלעך זיך איינציקווײַז אַרויסגעשאַרט, זיך באַזעצט איבערן הויף, אין וואַלד. —

דער מצוה־טאַנץ איז אָנגעגאַנגען ביז אַ שטיק אין דער נאַכט, געמאַכט פון אַלט יונג. פון יונג פֿאַרשײַט און קיינעם איז נישט אײַנגעפאַלן, אַז די אַלטע ייִדן האָבן נאָך בײַ הײַנטיקע צײַטן געקענט האָבן אַזאַ טאַנץ.

„שרהקע" איז אַ קירצונג פון י. אָפּאַטאָשוס „אַליין".
די קירצונג האָט אויסגעפירט מ. טײַכמאַן מיטן
ווייסן און דער דערלויבעניש פון מחבר.

Opłata pocztowa uiszczona gotówką

.פרײַז 60 גר № 5 **10 GRUDNIA 1938**

„Kinder-Frajnd"

DWUTYGODNIK Wydanie A

Adres redakcji i administracji: Warszawa I, Nowolipki 30 m. 31

פארלאג „קינדער־פריינד", ווארשע

האלינא גורסקא

יינגלעך פון שטאטישע גאסן

נייע איבערזעצונג (אין איין בוך) [illegible] זייטן (אויף פיינעם פאפיר)

פרייז נעטאָ 80 גראָשן (מיט איבערשיקן).

פארלאג „קינדער־פריינד", ווארשע

ס. ראָזאַנאָוו

גרעזעלעס פּאַסירונגען

נייע איבערזאצונג

80 זייטן [illegible] [illegible] אילוסטרירט.

שיינע מתנה פאר קינדער.

פרייז נעטאָ 1.20 זלאָטי (מיט איבערשיקן).

Wydawca: Wydawnictwo „Kinder-Frajnd", Warszawa

SORKE — J. Opatoszu Druk. „Renoma" Warszawa